

Billede fra Bakkafrost.fo

RAPPORTERING AF IKKE-FINANSIELLE DATA

Udvikling i rapportering af ikke-finansielle data i den færøske opdrætsindustri

ESTABLISHED 1968

Vejleder: Caroline Aggestam Pontoppidan
Antal sider: 77
Antal anslag: 142.801

Copenhagen Business School
Cand. Merc. Aud.
Kandidatafhandling

Udarbejdet af: Christoffur Gert Nielsen
Studienummer: S116866
chni17aj@student.cbs.dk

Afleveringsdato: 15/05/2020

Abstract	4
Kort introduktion omkring CSR og ESG	5
Begrebsforklaring	5
Ordliste/forklaringer	6
Kapitel 1	7
1.1 Baggrund	7
1.2 Indledning	8
1.3 Problemstilling	9
1.4 Problemformulering.....	10
1.5 Afgrænsning	11
1.6 Bevæggrund for valg af emnet.....	11
1.7 Opgavens disposition	12
Kapitel 2 – Regulering af ESG og forhold på Færøerne.....	13
2.1 Udvikling af regulering af ESG-rapportering	13
2.1.1 Globalt plan	13
2.1.2 EU Plan	14
2.1.3 Danske forhold	16
2.1.4 Færøske forhold	17
2.2 Andre forhold i branchen	18
2.2.1 ESG-rating bureauer	18
2.4 Delkonklusion.....	20
Kapitel 3 – Litteratur og teori.....	20
3.1 Litteraturstudie	20
3.1.1 Resultater fra litteraturstudiet.....	21
3.2 Teori	23
3.2.1 Stakeholderteorien	23
3.2.2 Legitimitetsteorien.....	24
3.3 Delkonklusion.....	26
Kapitel 4 - Metode	26
4.1 Videnskabelige metode.....	27
4.1.1 Opgavens tilgang.....	27
4.1.3 Litteraturanalyse	28
4.2 Empirisk metode	29
4.2.1 Undersøgelsesdesign	29

4.2.2 Pilot studie	29
4.2.3 Udvalg af branche og virksomheder	30
4.2.4 Kvalitativ og kvantitativ	33
4.2.5 Interview	33
4.2.6 Indholdsanalyse	35
4.2.7 Kodningen	36
4.2.8 Validitet og reliabilitet	37
4.3 Delkonklusion.....	37
Kapitel 5 – Opdræt og regulativ forhold på Færøerne	38
5.1 Færøernes økonomi	39
5.2 Opdrættenes historiske udvikling på Færøerne	39
5.3 Hvordan fungerer opdræt?	41
5.4 Lovgivning	44
5.4.1 Opdrætsloven ("Alilógin")	44
5.4.2 Veterinær lovgivning.....	45
5.4.3 Miljølovgivning.....	46
5.5 Delkonklusion.....	47
Kapitel 6 – Præsentation af data	47
6.1 Empiri	47
6.2 – Præsentation af data.....	47
6.2.1 Industriens udvikling i forhold til Færøernes samlede økonomi	48
6.2.2 Bakkafrøst	50
6.2.3 Luna/Hiddenfjord	54
6.2.4 Mowi Faroes.....	56
6.3 Delkonklusion.....	58
Kapitel 7 – Analyse af data	58
7.1 Branchesammenligning.....	59
7.1.1 Obligatorisk rapportering.....	59
7.1.2 Frivillig rapportering.....	62
7.2 Diskussion.....	63
7.2.1 Udvikling som en afspejling af stakeholderteorien – Interessent dreven udvikling	64
7.2.2 Udvikling som en afspejling af behov for legitimitet	68
7.2.3 Påvirkning af den globale 2030 agenda (SDG) – Samfundsmæssig udvikling	72
7.3 Delkonklusion.....	73

Kapitel 8 – Konklusion	74
8.1 Konklusion	74
8.2 Perspektivering	77
Litteraturliste	78
Faglitteratur	78
Lovtekster	80
Links	80
Nyhedsartikler, dokumentar og lignende	81
Årsrapporter og Bæredygtighedsrapporter	82
Figurer og tabeller	83
Bilag	85
Bilag 1 – MDG’er og	85
Bilag 2 – Litteratursøgning	86
Søgestrategi	86
Søgeresultater:	86
Bilag 3 – Interview med Respondent A	88
Bilag 4 – Interview med Respondent B	90
Bilag 5 – Interview med Respondent C	93
Bilag 6 – Interview med Respondent D	93
Bilag 7 – Interview med Respondent E	94
Bilag 8 – Interview med Respondent F	96
Bilag 9 – Interview med Respondent G	97
Bilag 10 – Kodningsskema	99

Abstract

The Faroese aquaculture industry has through the years developed itself a lot. Crises and the reconstruction resulted in a new strict veterinary- and environmental law which has led the aquaculture to be recognized as a highly sustainable food processing industry.

But how do aquaculture companies report about this non-financial information to their stakeholders?

The focus on sustainable development globally has increased significantly. Mandatory reporting about non-financial information is now occurring in several countries. This thesis has demonstrated a multi-governance implementation of mandatory non-financial reporting from EU-Directive 2014/95 to the Faroese Financial Statement Act with similarities with the Danish Financial Statement Act.

Several voluntary initiatives exist that complies with these mandatory disclosures, but the landscape seems to very complex for both government and companies.

Thus, this increasing focus on non-financial reporting globally it does not seem that focus has any effect in aquaculture or the Faroe Islands. Bakkafrøst is listed in Oslo Stock Exchange and is producing a Sustainability Report but not due to the law but due to the increase of demand from its stakeholders. But the same increased focus does not seem to be in Luna and Mowi Faroes.

This thesis shows that since ÁRL§99a about non-financial reporting came into force in the Faroe Islands 1. January 2017 it has not evolved with most of the actors in the aquaculture industry. The reason for this is mainly due to the failure to enforce ÁRL§99a due to lack of a notice from the Faroese public authorities. Officials, accountants, advisors, and the regulatory authority confirm that this is due to a lack of focus and demand for corporate social responsibility from the Faroese community.

This can be interpreted as saying that global sustainable development has not been rooted locally in the Faroe Islands, and political greenwashing towards the global community and its sustainable development is seen.

Kort introduktion omkring CSR og ESG

For at kunne fremme forståelse omkring ESG, som måske nogle vil forveksle med CSR, så gives der en kort introduktion forskelle mellem disse udtryk, for at der går i gang med opgaven.

Begrebsforklaring

Der er en bred vifte af termer, som gør sig gældende indenfor ikke-finansielle rapportering, og derfor vil det være vigtigt med en indledende begrebsforklaring, således at læseren gøres klar over visse af disse, før der går i gang med afhandlingen.

CSR (Corporate Social Responsibility) står for, hvordan virksomhederne arbejder med samfundsansvar, og hvordan virksomhedens aktiviteter påvirker det omkringliggende samfund (f.eks. ens egen virksomhed, underleverandør, samt kunder). De forhold, som indgår i CSR, og som virksomheden skal rapportere om er: Arbejdsforhold, menneskerettigheder, miljø, god forretningskik, forbrugerforhold og lokal samfundsudvikling (CSRguide).

Ikke-finansiell rapportering er en term, som bliver brugt i EU direktivet 2014/95. Ikke-finansiell rapportering ifølge direktivet afspejler ESG, som præsenteres i tabel 1 herunder.

ESG (Environment, Society, Governance), står for, hvordan virksomhederne også arbejder med samfundsansvar, men også hvordan de arbejder med miljømæssige, sociale og ledelsesmæssige forhold. Virksomheder måler og rapporterer om disse forhold, samt hvordan disse bidrager til en mere bæredygtig udvikling globalt.

Miljømæssige forhold (E)	Sociale forhold (S)	Ledelsesmæssige forhold (G)
• Klimaforandringer (Global opvarmning) • CO2-emission • Udtømning af råstoffer (samt vand) • Spild og forurening • Skovrydning	• Medarbejderforhold, herunder overholdelse af menneskerettighederne • Støtte af lokalsamfund • Bidrag til humanitære kriser • Fokus på helbred og sikkerhed • Diversitet	• Ledelsesaflønning • Korruption og bestikkelse • Mangfoldighed blandt ledelsen • Transparens omkring skat

Tabel 1 – ESG. Høring vedrørende EU-direktivet 2014/95. Ikke Finansiell Rapportering. (Pontoppidan, 2020)

Dermed kan der konkluderes, at CSR og ESG ligner meget hinanden, men adskiller sig ved, at ESG også har fokus på, hvordan virksomhedens aktiviteter kan bidrage til mere bæredygtig udvikling globalt.

For at læseren ikke skal blive forvirret, skal det siges, at ESG og Ikke-finansiell rapportering/data/informationer vil blive brugt synonymt i denne afhandling.

Ordliste/forklaringer

HBf:	Havbúnaðarfélagið (Faroese Aquaculture Association). Opdrætsindustriens branche forening https://www.industry.fo/vinnugreinafelag/havbunaðarfelagið
HFS:	Heilsufrøðiliga Starvsstovan (Faroese Food and Veterinary Authority) www.hfs.fo
FN:	Forenede Nationer. www.fn.org
SF:	Skráseting Føroya (Company Registration Authority) Færøsk udgave af Erhvervsstyrelsen. www.skraseting.fo
US:	Umhvørvisstovan (Faroese Environment Agency) www.us.fo

Kapitel 1

1.1 Baggrund

At tage samfundsansvar globalt er ikke noget, som er sket indenfor de seneste par år. Ser man tilbage i historien, så var FN en af forgængerne, da man i 1972 afholdt en miljøkonference i Stockholm. Resultatet af denne konference blev, at man stiftede UNEP, som er kendt som FN's Miljøprogram (Miljøstyrelsen).

Senere udgav FN den såkaldte Brundtland-rapport, som er opkaldt efter den tidligere norske statsminister Gro Harlem Brundtland. Brundtland var på dette tidspunkt leder af FN's Miljø- og Udviklingskommission. Brundtland-rapporten, hvis officielle navn var "Vor fælles Fremtid", skulle fokusere på global bæredygtighed, og undersøge, hvorledes globale udfordringer skulle løses (ibid). I 1992 var FN igen på banen, hvor man afholdt en miljø- og udviklingskonference i Rio de Janeiro. Her vedtog man bl.a. Klimakonventionen og Agenda 21 programmerne, som senere banede vej og blev udgangspunktet for FN's Global Compact principper omkring miljø.

Senere har man så opdateret Klimakonventionen i Kyoto i 1997 og herefter i 2002 i Johannesburg i Sydafrika dannede man en global implementeringsplan omkring bæredygtig udvikling.

Ovenstående har medført, at FN har vedtaget en række verdensmål for bæredygtig udvikling. I årene 2000-2015 var disse de såkaldte Millennium Development Goals (MDG), som sidenhen er blevet til det, de fleste i dag kender som Sustainable Development Goals (SDG) (ibid) (Se bilag 1). De 17 SDG blev vedtaget i New York september 2015 og er gældende for perioden 2015-2030¹². Man vedtog samtidig, at SDG'erne er gældende for lande og alle aktører, og hermed er de også gældende for virksomheder. Målene bliver også i daglig tale kaldt for Agenda 2030.

I forhold til bæredygtig udvikling kan man med rette sige, at FN har været en af de helt fremtrædende og afgørende aktører, som har sikret, at der er kommet fokus på det i dag, og at det sidenhen har spredt sig i bevidstheden hos bl.a. virksomheder, investorer og helt almindelige mennesker.

EU har bidraget til samfundsansvar med lovgivning i form af Direktiv 2014/95, som er obligatorisk for større virksomheder i EU-landene (EU, 2014). Et direktiv er kravbaseret for medlemslandene og er disse krav implementeret i den danske årsregnskabslov (ÅRL).

¹ <https://www.verdensmaalene.dk/fakta/verdensmaalene>

² <https://un.dk/da/om-fn/verdensmaalene>

OECD har også spillet en vigtig rolle i form af implementeringer af diverse konventioner og verdensmål, i form af vejledninger og standarder. Flere andre aktører har også bidraget med forskellige standarder, som virksomhederne kan bruge som frivillig rapportering (Utting, 2014).

Global Reporting Initiative (GRI) er et eksempel på en uafhængig organisation, som siden slutningen af 1990'erne er gået fra at være en niche til at være en verdensanerkendt organisation, som har hjulpet virksomheder, organisationer og regeringer til at forstå og kommunikere deres påvirkning på den globale bæredygtige udvikling (GRIa).

Der findes yderligere en række andre standarder i forhold til ikke-finansiell rapportering, som er frivillige, og som kan bidrage til den ikke-finansielle rapportering hos virksomhederne (Utting, 2014). Dermed kan det konkluderes, at der er forskellige initiativer fra både politisk og uafhængigt hold, som har medført, at verdenen er blevet mere bevidst om global bæredygtig udvikling.

Flere af disse fokuserer ofte på miljø og klima, da man mener, at det i hvert fald er et (hvis ikke dét) vigtigste fokuspunkt, når der er tale om global bæredygtig udvikling.

Flere af disse initiativer har været med til at forme ESG (Environment, Society, Governance). Fra at man førhen brugte forskellige initiativer som et strategisk redskab, så er ESG blevet til en decideret måling og et rapporteringsredskab for virksomhederne.

Men hvordan er ESG-rapportering så slået igennem hos virksomhederne? Hvordan lever virksomhederne op til den obligatoriske lovgivning, siden den blev vedtaget? Vælger flere virksomheder at inddrage frivillige initiativer i deres ESG-rapportering? Er det forskelligt fra industri til industri?

Flere studier har undersøgt brugen af CSR og ikke-finansiell rapportering i forskellige industrier i verden (Chen&Bouvain, 2009). En af disse industrier er bilindustrien, som er en af de mest indflydelsesrige industrier i hele verdenen. Selvom den er stor og indflydelsesrig, er der forbausende få studier om brugen af CSR og ikke-finansiell rapportering i bilindustrien (Russo-Spena et al 2016).

1.2 Indledning

Rapportering af ikke-finansielle data er kommet mere og mere i fokus i de senere år (Børsen, 2019). Investorer ser ikke kun på de traditionelle økonomiske nøgletal i virksomhedernes årsrapport, men lægger nu også mere vægt på bæredygtighed. Både i forhold til, hvad virksomheder gør med hensyn til bæredygtighed angående dem selv, men også i forhold til virksomhedernes omverden. Investorer

er formentlig begyndt at se på disse ikke-finansielle data, da man er overbevidst om, at fokus på bæredygtighed er vigtigt, hvis virksomheden skal bevare sin indtjening på længere sigt. Dette kan formentlig også være med til at sikre lavere kapitalomkostninger for virksomhederne fra investorernes side (Serafeim et al, 2016).

Man kan med andre ord formentlig sige, at bæredygtighed er en risikofaktor, som investorer tager meget alvorligt, og som i de senere år er kommet på linje med faktorer, som f.eks. prissætning, salgs-/købsstrategier, produktsikkerhed, digitalisering osv. Det kan være, at en virksomhed giver afkast her og nu, men hvis den ikke er bæredygtig, så kan virksomheden risikere, at afkastet falder bort i fremtiden og bliver en mindre rentabel investering på den lange bane (Jens Kommunikation). Af ovennævnte årsag har man set en stigende tendens til, at virksomheder er begyndt at rapportere om ikke-finansielle data, således at de klart får kommunikeret deres strategi for bæredygtighed i fremtiden, hvor de påviser deres målsætninger og nøgletal som resultater for at de tager samfundsansvar både for virksomheden selv men også for omverdenen (Serafeim et al, 2016).

Samtidig er der sket en øgning i forskning af brug af ikke-finansiell rapportering og ESG-rater, hvor man blandt andet har taget udgangspunkt i at se på rapporteringen hos virksomhederne. Her har man set på, hvordan virksomheder omtalte de forskellige områder i forhold til ESG-rating (Russo-Spena et al 2016). Et andet studie lægger også fokus på, at selvom EU-direktiv 2014/95 er implementeret, så stiller dette flere praktiske spørgsmål om, hvordan det er slået igennem i de nationale lovgivninger som deciderede politikker i forhold til at direktivet mere lægger linjen for nogle overordnede mål (La Torre et al 2018).

Men spørgsmålet er så, hvordan ikke-finansielle informationer, heriblandt ESG-forhold, bliver rapporteret og dermed kommunikeret til omverdenen.

1.3 Problemstilling

Men hensyn til virksomhedernes rapportering findes både obligatorisk lovgivning omkring rapportering af ikke-finansielle data, og derudover er der samtidig flere frivillige initiativer, som virksomheder kan tilvælge, og som eventuelt kan styrke deres rapportering af ikke-finansielle data. Virksomhedernes fokus kan være meget forskelligt, idet de opererer i forskellige brancher. Miljømæssige forhold (environment) er f.eks. mere betydningsfuldt i visse brancher, mens

henholdsvis sociale forhold (society) og ledelsesmæssige forhold (governance) er betydningsfulde i andre brancher.

Lakseopdrætsindustrien på Færøerne har i gennemsnit stået for 43,3% af hele Færøernes eksport i årene 2016-2019³ og opererer i et miljø, hvor man både er afhængig af miljøforhold men også kan påvirke miljøet negativt, idet opdræt skabes af mennesker i naturen, og ikke naturligt af naturen selv. Opdræt styres ved, at der opdrættes meget koncentreret og på afgrænsede havområder, i stedet for at laksen vokser frit, og af denne årsag kan der opstå problemer med sygdomme osv., hvis virksomhederne ikke tager sine forholdsregler i deres daglige drift.

Idet laksopdrætsindustrien på Færøerne – på grund af deres økonomiske og samfundsmæssige betydning – spiller en stor rolle i samfundet, har de af samme årsag en stor rolle, når det gælder bæredygtig udvikling.

1.4 Problemformulering

Denne afhandling kommer til at belyse, hvordan virksomheder i den færøske opdrætsindustri rapporterer omkring miljøforhold (Environment i ESG), og hvordan den udvikling har været i de senere år. Afhandlingen kommer til at omhandle virksomhedernes overholdelse af obligatorisk lovgivning, samt vurdering af tilvalgt frivillig rapportering af ikke-finansielle data.

Hovedspørgsmål:

- Hvordan har rapportering af ikke-finansielle data i den færøske opdrætsindustri udviklet sig i perioden 2016-2019, og hvordan kan denne udvikling fortolkes?

Underspørgsmål:

- Hvordan er ESG-rapportering reguleret?
- Hvilke frivillige initiativer påvirker ESG rapporteringen?
- Hvilke faktorer har bidraget til udviklingen af ikke-finansielle informationer i opdrætsindustrien på Færøerne?

³ Hagstova Føroya (Færøernes Statistik). www.hagstova.fo

1.5 Afgrænsning

Fiskebestande kan svinge i mængde og kvalitet, da årgange kan være mindre eller større, og fiskeriforhandlinger mellem fiskerinationer kan påvirke hvor meget der bliver fisket. Derfor vil der ikke blive set på det traditionelle fiskeri på Færøerne, såsom fangst af torsk, kuller, sej, sild, makrel, blåhvilling, osv.

I forhold til geografi vil der ikke blive fokuseret på opdrætsvirksomheder udenfor Færøerne. Det kan dog i enkelte tilfælde være nødvendigt at inddrage Mowi Norge ASA's årsrapport, da dette selskab er moderselskab hos P/F Mowi Faroes. Dermed kan der være rapportering af ikke-finansielle data, som skal findes hos moderselskabets årsrapport/sideliggende rapport for at kunne lave sammenligning mellem opdrætsvirksomhederne på Færøerne.

Opgaven kommer som udgangspunkt ikke til at omhandle S(ociety) og G(overnance) fra ESG-udtrykket. Der kan komme enkelte forklaringer og "berøringer", men som udgangspunkt er de fravalgt.

1.6 Bevæggrund for valg af emnet

For så vidt angår min baggrund, så stammer jeg selv fra Færøerne, som er et øsamfund ude i Atlanterhavet, som dermed er et natursamfund, hvor fokus på miljøet er vigtigt. Særligt på grund af beliggenheden bærer Færøernes økonomi præg af, at hovedindustrien befinder sig indenfor det maritime, hvor de største eksportindustrier traditionelt har været fiskeri og lakseopdræt. Fiskeri og opdrætsindustrien stod f.eks. for ca. 94% af Færøernes eksport i 2019, hvoraf at opdrætsindustrien alene stod for 42% af den samlede eksport.

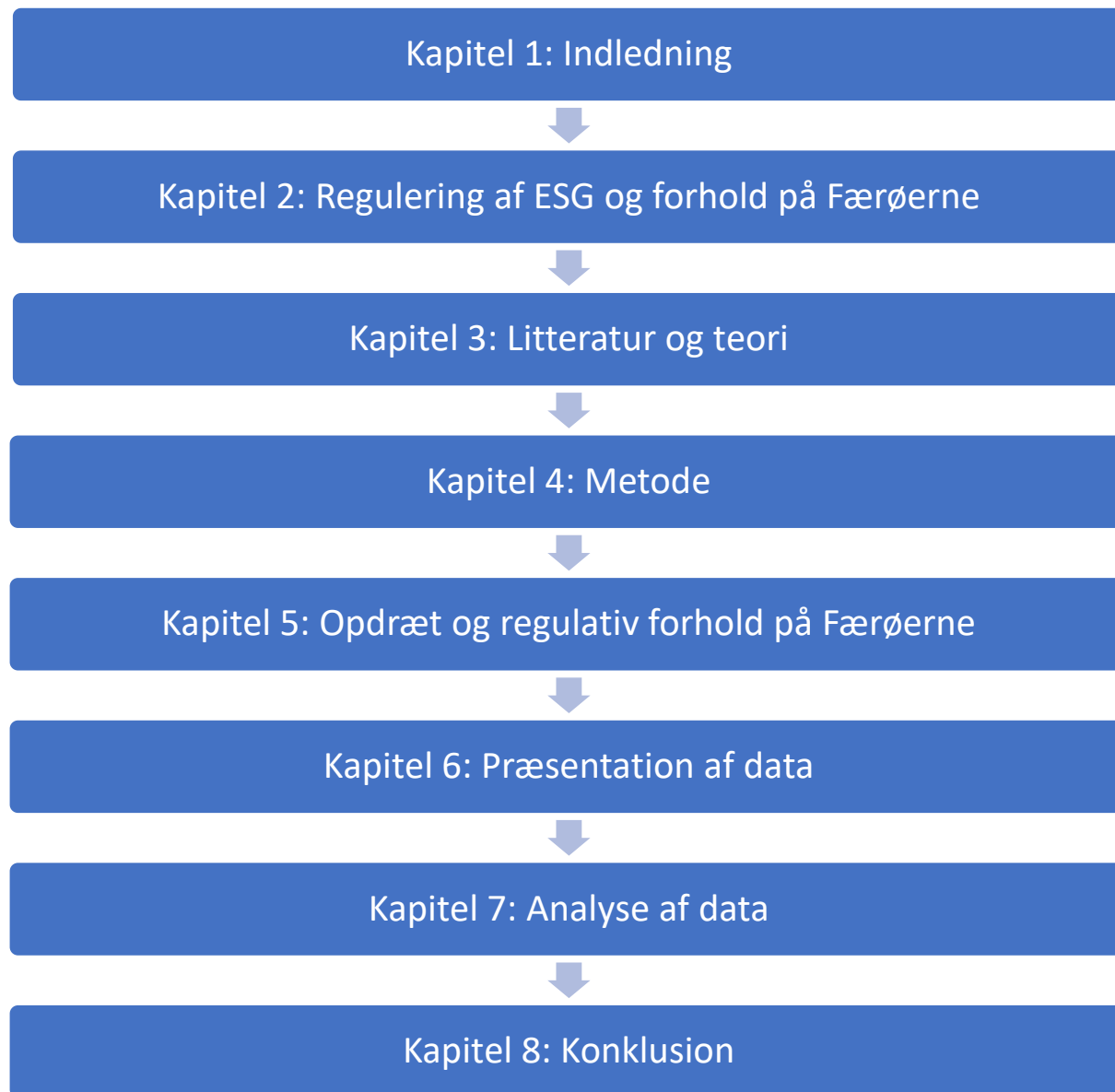
Dette medfører, at virksomheder, som opererer indenfor disse to industrier, er vitale samfundsspillere for Færøernes økonomi, og dermed bør netop disse aktører tage stort samfundsansvar, både lokalt men også globalt.

Derfor forekommer det mig naturligt at fokusere på den færøske opdrætsindustri, og deres rapportering af ikke-finansielle data.

Jeg har valgt at holde fast i ESG-udtrykket, hvor jeg dog vil fokusere på E(nvironment), da opdræt er meget koncentreret på bestemte områder. Der har derudover i de seneste år har været en diskussion om størrelsesordenen af miljøpåvirkningen i forbindelse hermed, og derfor udgør dette emne et vigtigt fokuspunkt.

1.7 Opgavens disposition

Afhandlingen er delt op i 8 kapitler, som hver især skal være med til at besvare problemformuleringen. Neden forstående figur er med til at give et overblik over opbygningen.

Figur 1 – Egen tilvirkning

Som det kan ses, vil afhandlingen starte med indledning, baggrund for emnet, og sidenhen selve problemformuleringen.

Derefter vil regulering af ESG og andre forhold på Færøerne blive beskrevet, for at give læseren en forståelse og overblik over disse områder, som skal danne grobund for analysen senere.

Derefter vil der blive foretaget et litteraturstudie, som kommer til at være en eksplorativ del, ved at der udføres et litteraturstudie, hvis resultater sættes i perspektiv til undersøgelsesspørgsmålet.

Derudover vil der være teori, som vil være relevant for emnet og vil give en yderligere forståelse for virksomhedernes valg af rapportering af ikke-finansielle data. Dette vil blive efterfulgt af et kapitel om, hvordan metoden for denne afhandling bliver gennemgået.

Sidenhen vil afhandlingen blive snævret ind til at omhandle opdrætsindustrien på Færøerne. Dette vil foregå ved, at der først vil være et kapitel med beskrivelse af industrien, og hvilke regulative forhold, den opererer under. Efterfølgende vil data fra de forskellige virksomheder blive præsenteret. Dette vil blive bearbejdet ved, at kvalitative data vil blive kvantificeret i form af kodning. Den kvantificerede data vil sidenhen blive analyseret og diskuteret.

Afhandlingen vil til sidst indeholde en konklusion, som skal være med til at besvare de spørgsmål, som problemformuleringen har lagt op til.

Kapitel 2 – Regulering af ESG og forhold på Færøerne

For at kunne besvare hvordan ESG-rapporteringen er reguleret, vil dette kapitel gennemgå, hvordan reguleringen af ESG foregår. Derfor vil der først blive set på ESG i globalt perspektiv ved at tage udgangspunkt i EU-direktivet 2014/95. Herefter følger en analyse af, hvordan direktivet har påvirket den nationale lovgivning i Danmark og på Færøerne. Da Færøerne står i en speciel situation i forhold til EU, vil dette forhold blive beskrevet nærmere nedenfor.

Derudover vil kapitlet kort gennemgå andre forhold, samt et pilotstudie omkring ESG-ratingbureauer og deres forskellighed, samt hvordan en virksomhed får en ESG-rating. Det er vigtigt at forstå reguleringen af ESG-rapportering og de frivillige initiativer, således det kan bruges i vores forståelse af analysen vedrørende udviklingen af ikke-finansiell rapportering.

2.1 Udvikling af regulering af ESG-rapportering

2.1.1 Globalt plan

Som nævnt i afsnit 1.1, er det ikke nyt, at der tages samfundsansvar i verdenen, hvor især FN har været en af frontfigurerne i forhold til at italesætte dette område. De har både selv været med til at udforme forskellige initiativer, men de har også vist sin støtte til en række initiativer.

Selvom visse virksomheder er under obligatorisk rapportering af ikke-finansiell rapportering, er det muligt for enhver virksomhed at gøre brug af forskellige frie initiativer.

Flere af de frie initiativer har enten støtte fra eller lever op til flere af principperne, som FN har lagt til grund for en bæredygtig udvikling globalt.

Der findes over 30 forskellige frie initiativer (La Torre et al 2019), men vil afhandlingen kort introducere 3 initiativer.

2.1.1.1 Global Reporting Initiative

Global Reporting Initiative (GRI), som beskrives i afsnit 1.1, er et eksempel på et frit initiativ, som har vundet sig meget frem i verden. GRI har bl.a. gjort samarbejde med FN's Global Compact⁴ og har er løbende under udvikling, således at man sikrer det bedste udgangspunkt for alle (Haarman, 2019).

2.1.1.2 Sustainable Development Goals (SDG)

SDG er en del af Agenda 2030, hvor man lægger op til et framework for både virksomheder og organisationer, således at man kan bidrage til en mere bæredygtig udvikling globalt. Som nævnt i afsnit 1.1, så har SDG erstattet MDG (Se bilag 1). Formålet med SDG er at sikre en mere bæredygtig udvikling globalt. På dansk er disse også kendt som FN's Verdensmål.

2.1.1.3 Integrated Reporting

IR er udarbejdet af IIRC⁵. IR er en holistisk tilgang, hvor både finansiel og ikke-finansiel rapportering samles i en integreret rapport, for at vise interessenter, hvordan værdi skabes over tid. Dette skaber forbedret kvalitet i forhold til tilgængelige information (Haarman, 2019).

2.1.2 EU Plan

Kravet omkring obligatorisk rapportering af ikke-finansielle data stammer oprindeligt fra regnskabsdirektivet 2013/34⁶ omkring CSR-rapportering, som med ændringer om diversitet og ikke-finansielle data er omtalt i EU-direktivet 2014/95⁷.

⁴ FN Global Compact: Initiativ med 10 principper. Lanceret af FN. Formålet er at skabe bæredygtighed for at skabe en bedre verden (Haarman, 2019)

⁵ IIRC: International Integrated Reporting Council. www.iirc.org

⁶ EU-direktiv 2013/34: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0034>

⁷ EU-direktiv 2014/95: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2014.330.01.0001.01.DAN

Direktivet 2014/95 blev yderligere implementeret, da EU's ministerråd gerne ville pålægge større virksomheder større forpligtelser i forhold til at rapportere om ikke-finansielle informationer i ledelsesberetningen. Disse informationer skal være med til at sikre større gennemsigtighed, samt beskrive hvordan virksomhedernes politikker, risici og resultater forholder sig i forhold til miljø, sociale forhold, menneskerettigheder, anti-korruption og bestikkelse, samt hvordan man sikrer mangfoldigheden i bestyrelser.

Direktivet gælder for store organisationer med offentlig interesse, som også kaldes for PIE (Public Interest Entities), som har mere end 500 ansatte.

Direktivet har identificeret 4 kategorier, som er følgende: miljø-, social- og medarbejderproblemer, menneskerettigheder, og bestikkelse og korruption. Der kræves, at virksomheder tager udgangspunkt i nævnte kategorier og i deres egen væsentlighedsvurdering for sidenhen at videregive oplysninger om deres forretningsmode, politikker på området, resultater, risici og risikostyring, samt KPI'er som er relevante for virksomheden. Se tabel 2.

Categories to report on under EU NFI	An undertaking must disclose a brief description of its business model and, for each of the above matters, the following information
Environmental matters	a. A description of policies, including due diligence processes implemented; b. Outcomes of these policies; c. The risk relation to those matters and how the company manages those risks; d. Non-financial key performance indicators relevant for the particular business.
Social and employee related matters	
Respect for human rights	
Anti-corruption and bribery matters	

Tabel 2 – Rapporteringskrav fra EU Direktiv 2014/95. Kilde: Pontoppidan (2020); EU(2014)

I 2017 offentliggjorde EU kommissionen ikke-bindende retningslinjer for virksomheder om, hvordan de skal rapportere om ikke-finansielle informationer. Som led i handlingsplan omkring bæredygtig finansiering offentliggjorde kommissionen i juni 2019 yderligere retningslinjer for rapportering af klimarelaterede informationer.

2.1.3 Danske forhold

For at leve op til EU-Direktiv 2014/95, så har man i Danmark implementeret ÅRL§99A, som lægger op til virksomhedernes fokus på miljøforhold, klimapåvirkninger, social- og personaleforhold, menneskerettigheder, og bekæmpelse af korruption og bestikkelse. Virksomhederne bliver pålagt at oplyse om dette i Ledelsesberetningen.

Reglerne er blevet implementeret ad 2 omgange for henholdsvis regnskabsåret 2016, og regnskabsåret 2018. Derfor har man kunnet se den fulde implementering af ÅRL§99a i årsregnskaberne, som er blevet offentliggjort om foråret 2019 (Dansk Industri).

Følgende virksomheder er omfattet af ÅRL§99a:

<u>Regnskabsklasse C stor</u>	Virksomheder som overskrider mindst to af nedenstående tre grænser: - En balancesum på 156 mio. kr. - En nettoomsætning på 313 mio. kr. - Et gennemsnit antal heltidsbeskæftigelse på 250
<u>Regnskabsklasse D</u>	- Børsnoterede selskaber - Statslige aktieselskaber

Tabel 3 – Oversigt over hvem er omfattet af EU Direktiv 2014/95. Kilde: Pontoppidan (2020); EU (2014)

Reglerne er omfattet "følg eller forklar"-princippet, som medfører, at virksomheder som ikke har politikker på områderne, skal forklare hvorfor.

Virksomheden skal også i ledelsesberetningen vurdere, hvilke resultater man har opnået på de enkelte områder i regnskabsåret, og hvad man forventer fremover.

ÅRL§99a åbner dog for enkelte undtagelser for at oplyse om forhold i tråd med bestemmelsen. Det kan enten være ved en såkaldt skadeklausul, hvis oplysninger om forhold kan forventes at skade virksomheden.

En anden undtagelse er, at et datterselskab, som indgår i en koncern, kan undlade at rapportere om ikke-finansielle data, jf. ÅRL99a, hvis disse er medtaget i regnskabet hos moderselskabet.

Hvis virksomheden gør brug af disse undtagelser, er det et krav, at virksomheden gør interessenterne opmærksomme på dette i årsregnskabet og/eller redegørelsen for samfundsansvar, og hvor man kan finde disse data. Det er dog ikke et krav til moderselskabet at udskille data, således at datterselskabets specifikke data kan identificeres.

ÅRL§99a, stk. 8 åbner op for, at virksomheden kan gøre brug af frie initiativer hvis disse lever op til rapporteringskravene. Brugen af de frie initiativer kan være både hel- eller delvis til opfyldelse af rapporteringskravene.

2.1.4 Færøske forhold

Da Færøerne er en del af Rigsfællesskabet men stadig har selvbestemmelse på den lokale lovgivning, som er gældende for færøske virksomheder, samt udenlandske virksomheder som opererer på Færøerne, har man fra politisk hånd ofte set med stor inspiration til Danmark og de danske regler, herunder regnskabsregler, revisorlov, årsregnskabslov osv. Dette bekræftes bl.a. af Respondent A, statsautoriseret revisor, som fortæller, at man ofte lægger op til, at ændringer i Årsregnskabsloven i Danmark også bør blive sat i kraft på Færøerne, således at reglerne ligner hinanden. Dette bekræftes ligeledes i høringssvaret hos Felagið Føroyskir Grannskoðarir (Forening for færøske revisorer) i forbindelse med lovforslag til ændringer i årsregnskabsloven i 2015, som bl.a. ikke-finansiell rapportering.

Her svarer de færøske revisorer bl.a.:

“Disse ændringer er en direkte konsekvens af, at man i Danmark har ændret sin selskabslov, for at kunne leve op til love/betingelser, som er pålagt EU-medlemslande.

For at færøske virksomheder ikke skal stilles i konkurrenceforvridende situation, som kan opstå pga. at der er forskel i vores selskabslove og selskabslove i vores nabolande, opfordres der til, at ændringerne i den danske selskabslov også bliver implementeret i den færøske selskabslov.”

(Høringssvar Felagið Føroyskir Grannskoðarir⁸)

Dermed kan man konstatere, at selvom Færøerne har selvstyre på indenrigsanliggender, ser både den lovgivende magt og andre instanser, hvad man gør i andre lande, og implementerer disse love så vidt som muligt, dog således, at man forsøger at tilpasse lovgivningen til de færøske forhold.⁹

⁸ Høringssvar fra Felagið Føroyskir Grannskoðar. Link:

<https://www.logting.fo/files/casestate/16075/091.15%20Fylgiskjal%203%20hoyringssvar%20Felagid%20Foroyiskir%20Grannskodarar.pdf>

⁹ Bl.a. kan der også nævnes, at der benyttes samme uddannelsesvej for at kunne blive revisor på Færøerne (HD/HA + Cand. Merc. Aud. + Statsautoriseret Revisor). Dog har Færøerne en færøsk udgave af Statsautoriseret Revisor, som kaldes for Løggildur Grannskoðari, hvor den eneste forskel er, at her er ingen mundtlig eksamen, og eksamensdelen indenfor skat, er færøske skatteregler.

Mange af de færøske revisorer er ofte også medlemmer i FSR i Danmark, og får derfor formentlig ofte inspiration fra danske kollegaer/revisorforums, ift. regnskabsregler.

Derudover har man også implementeret ÁRL§99A som ÁRL§99A så godt som identisk med enkelte undtagelser.

Det er dog specielt 2 vigtige punkter, som gør sig gældende for den færøske udgave af §99a i forhold til den danske.

ÁRL§99a, stk. 1 nævner bl.a.:

“Ved selskabets samfundsansvar, skal dette forstås, at virksomheder frivilligt tager vare for blandt andet menneskerettigheder, sociale forhold, miljø- og klimaforhold, samt arbejde imod korruption i deres handelsbetingelser og handelsvirksomhed. Har virksomheden ikke en politik for samfundsansvar, skal dette oplyses i ledelsesberetningen.”

Det vitale her er, at ÁRL skriver “blandt andet” i loven. Det gør det ikke i den danske.

I ÁRL§99a, stk. 5 står der:

“Ministeren fastsætter regler omkring offentliggørelse af redegørelse omkring samfundsansvar...”

Da de førnævnte områder, som er omtalt i loven, ikke er en udtømmende liste, medfører ovenstående bestemmelse, at der til ansvarshavende minister hjemmel gives til at udarbejde en bekendtgørelse, som skal være med til at definere, hvad der skal rapporteres om, samt hvordan disse forhold skal kontrolleres af Skráseting Føroya (SF), som er kontrolmyndighed på området. Dvs. hvad der skal rapporteres om, hvordan det skal rapporteres osv., således at det detaljeret klarlægges, hvad store virksomheder skal rapportere om, når der er tale om ikke-finansielle informationer/samfundsansvar.

Det er dog vigtigt at gøre læseren opmærksom på, at selvom loven blev vedtaget i 2016 og trådte i kraft 1. januar 2017, bliver den sandsynligvis ikke håndhævet i øjeblikket, idet førnævnte bekendtgørelse ikke er udarbejdet endnu. Dette betyder, at virksomheder ikke ved, hvad de skal rapportere om, samt at SF ikke kontrollerer dette område, da de ikke ved, hvad de skal kontrollere.

2.2 Andre forhold i branchen

2.2.1 ESG-rating bureauer

Når en virksomhed rapporterer i overensstemmelse med den obligatoriske lovgivning og eventuelt gør brug af et frivilligt initiativ i forhold til ikke-finansiell rapportering, vil virksomheden ofte blive vurderet på, hvordan man klarer sig i forhold til ESG. Dvs. at ligesom der indenfor det finansielle

område findes rating bureauer såsom Moody's, Standard&Poors, MSCI og lignende, så findes der også ESG-rating bureauer.

Et pilotstudie med undersøgelse af ESG-rating bureauer og deres rating metoder blev foretaget i forbindelse med denne afhandling. Nogle af de førnævnte udfører også ESG-rater, men der findes en række andre ratingbureauer, som kun opererer med ESG-rater.

ESG Rating Bureauer	
Global 100	FTSE4Good
MSCI	Ethibels Sustainability Index
CDP (Carbon Disclosure Project)	Euronext Vigeo Eiris
Sustaianalytics	EcoVadis
GRESB	Nasdaq's ESG Transparency Partner

Tabel 4 – Egen tilvirkning

Men lige så mange frivillige initiativer der er af ikke-finansielle rapporteringer, lige så mange forskellige slags metoder er der for at give en ESG-rating. Dette skal forstås således, at indenfor det finansielle område kan det alt andet lige være bestemte udregningsmetoder for at finde forskellige økonomiske nøgletal. Men når der er tale om ikke-finansielle data, som ikke altid er håndgribelig, kan der være forskellige opfattelser, hvordan disse data skal omregnes til en rating.

Dette bekræftes også af Escrig-Olmedo et al (2019), hvor der blev foretaget en lignende undersøgelse. Ratingbureauer bruger meget af deres tid på at fortælle, at det er vigtigt, at virksomheder er transparente i forhold til deres data, således at det bliver muligt at foretage en så fyldestgørende rating som muligt. Samtidig er selve ratingbureauerne ikke særlige transparente, da alle ikke vil påvise deres rating metoder, som skal være med til give virksomheder en rating af deres ikke-finansielle data.

Efter at have gennemgået ovenstående ratingbureauer og deres forskellige rating metoder, oplistes her nogle af overordnede findings:

- Meget forskellige
- Nogle kun AI-data, nogle spørgeskemaer til virksomhederne (enten ift. Indsamling af data, eller for at få bekræftelse fra virksomheden om de indsamlede data, nogle brugte begge.
- Nogle havde meget specifikke KPI'er med bestemte udregninger. Andre baserede deres metode på overordnede individuelle risiko og dermed ikke specifikke KPI'er.

- Nogle havde mange detaljerede KPI'er, mens andre havde få overordnede KPI'er

2.4 Delkonklusion

Det kan konstateres, at der er tale om multi-governance¹⁰ i forhold til implementering af ESG regulering. Den kravbaserede ESG reguleringen er defineret i EU-Direktiv 2014/95. Disse krav er yderligere implementeret i ÅRL§99a i Danmark, som de færøske politikere har implementeret i den færøske ÅRL§99a. Dvs. at beslutninger er blevet gennemført på mere end et niveau.

Kapitlet har også vist, at selvom færøske regnskabsregler som oftest følger de danske, så er der nogle forskelle, når der er tale om den endelige version mellem ÅRL§99a og ÅRL§99a.

Derudover er det blevet stadfæstet, at der findes en række frivillige initiativer i forhold til ikke-finansielle rapportering. Dette indikerer at rapportering af ESG er et meget komplekst landskab og kan medføre mulighed for fragmentering og/eller misforståelser (Utting, 2014)

Der er også blevet gennemgået et pilotstudie, som viser, at der findes en række ESG ratingbureauer, som vurderer virksomhedernes ikke-finansielle rapportering, men at deres metoder er meget forskellige og ikke særlig transparente.

Kapitel 3 – Litteratur og teori

Dette kapitel vil omhandle litteraturstudie knyttet til opgavens emne og problemformulering samt studiets resultater. Efterfølgende beskrives teorier, som der gøres brug af i denne afhandling.

3.1 Litteraturstudie

Strategien i dette litteraturstudie er at fokusere på ESG i et færøsk perspektiv. Man kan også have fokuseret på ESG i et bredere perspektiv, og eventuelt til opdræt i andre geografiske områder, men i stedet blev strategien sat til at være i et færøsk perspektiv. Årsagen er, at det kan være interessant først og fremmest at se, om der findes litteratur til ESG i forhold til færøske forhold, idet opgavens geografiske fokus er på færøske forhold. Da opdrætsindustrien derudover fylder så meget af den

¹⁰ Multi-governance betyder, at beslutninger skal tages på flere forskellige niveauer. Et godt eksempel er beslutningsprocessen i EU. Her skal et lovforslag fra Kommissionen igennem både EU-Parlamentet og Ministerrådet for at det kan vedtages. Multi-governance kan foregå på supranationalt, nationalt og subnationalt niveau (Haarman, 2019)

færøske økonomi, kan dette studie måske også være en slags forbillede for andre færøske virksomheder i fremtiden.

Bilag 2 viser, hvilke databaser og hvilke søgeord der er blevet brugt for at foretage dette litteraturstudie.

3.1.1 Resultater fra litteraturstudiet

Litteraturstudiet viste, at der findes ingen viden omkring brug af hverken CSR, ESG eller Ikke-finansiell rapportering, når det gælder et færøsk perspektiv.

Constance&Jentoft (2011) omhandlede opdræt, hvor man ved brug af en global værdikæde metodologi kunne se forskellen mellem nord og syd Chile til videreudvikling. Johannsdottir et al (2015) og Nielsen (2018) omhandlede vigtigheden af at få implementeret strategi om henholdsvis globalt mindset og bæredygtighed internt i virksomheden både hos CEO's men også hos mellemlederne og andre medarbejderne. Såfremt man ikke har fokus på dette, kan det medføre, at virksomhedens visioner ikke bliver udviklet yderligere og delt udadtil. Lunnan et al (2011) havde fokus på motiver ved at have et "divisional headquarter" (DHQ) i udlandet, hvor 30 de største norske virksomheder blev undersøgt. Flere af disse "DHQ" var opstået ved opkøb af virksomheder i udlandet, og valgte man ofte at beholde disse for at sikre sig lokal legitimitet. Marine Harvest (Nu Mowi Norge) nævnes som eksempel, hvor grunden til at man har "DHQ" på Færøerne, skyldtes et tidligere opkøb.

Litteraturstudiet blev udvidet med et yderligere niveau, således at studiet blev bredere, og ikke kun omhandlede det færøske perspektiv. Dette blev gjort for at finde ud af, om der fandtes relevant litteratur. Resultaterne viste stadig, at der ikke findes meget litteratur om ESG og opdræt. Utting (2014) omhandlede alle de internationale frie initiativer indenfor ikke-finansiell rapportering, som er blevet udviklet igennem årene for at kunne "skærpe" virksomhedernes opførsel indenfor CSR og ESG. Der kan både være fordele og ulemper ved de mange initiativer. Særligt kan nævnes, at der er "Multistakeholders" (både private og offentlige initiativer), og at visse af disse bliver pålagt på virksomhederne. McIntyre (2018) supplerer dette ved at den stigende regulative tendens indenfor global environmental governance medfører en "endeløs" variation af formelle nationale reguleringer. Det kan diskuteres, om alle har haft succes. Generelt synes national lovgivning dog at være udarbejdet ud fra særskilte internationale standarder.

Færøerne er en lille økonomi, og derfor kan der formentlig drages umiddelbare konklusioner som siger, at viden og brug af ikke-finansielle data ikke er stor. Det er ligeledes begrænset, hvor meget litteratur, der findes om af ikke-finansiell rapportering indenfor opdrætsindustrien i et bredere perspektiv.

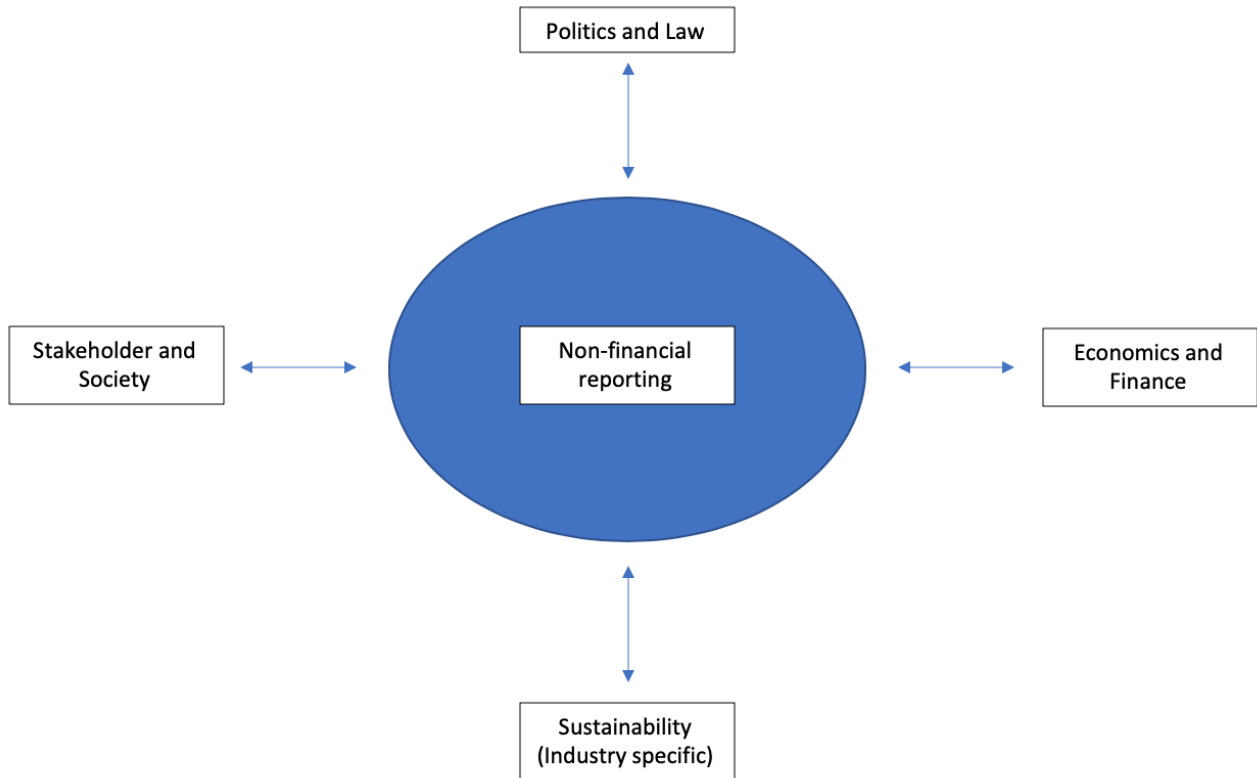
For at kunne supplere relevant viden til denne afhandling, er der gjort brug af anden litteratur, som fokuserer meget specifikt på ikke-finansiell rapportering.

Noget af den litteratur blev nævnt i afsnit 1.1, som omhandler øget forskning af ikke-finansiell rapportering og ESG (La-Torre et al 2018), og om hvordan de nationale lovgivninger har slået igennem baseret på EU-direktivet 2015/95 (Russo-Spena et al 2016).

Derudover inddrages litteratur, som analyserer relationen mellem at inddrage SDG'er i en tidlig fase i forhold til virksomhedskarakteristika, så som a) organisationens størrelse, økonomiske resultater, og "intangibility", b) forpligtelse til bæredygtighed, og ekstern garanti for dette, c) god selskabsledelse og skik (Rosati et al 2019). Denne inddragelse af SDG'er og hvordan det er gået, bliver gennemgået i en større italiensk undersøgelse af 202 virksomheder og organisationer i Italien, som bliver kategoriseret som en PIE-virksomhed. Resultaterne viser, at der er visse sektorer, som rapporterer mere end andre, og visse SDG-mål bliver oftere brugt end andre og ofte ud fra en selektion af SDG-målene hos virksomhederne (FrancoAngel srl, 2019).

3.2 Teori

I det følgende afsnit vil relevante teorier blive beskrevet, som senere vil danne grundlag for analyser og diskussioner i afhandlingen.

Figur 2 – Egen tilvirkning med inspiration fra FrancoAngeli s.r.l. (2019), som oprindelig har inspiration fra Rosati and Faria (2019).

Ovenstående model skal være med til at give forståelse udviklingen af ikke-finansiell rapportering. Denne afhandling vil derudover tilføje legitimitetsteorien for at fortolke udviklingen. Modellen er udarbejdet med inspiration fra henholdsvis (Rosati et al 2019) og den italienske undersøgelse (FrancoAngel srl, s. 18, 2019). Emnerne knyttet til ovenstående er dog udvalgte i forhold til deres relevans til denne afhandling.

3.2.1 Stakeholderteorien

Henry (2011) definerer stakeholders (interessenter) som de individer eller grupper, som kan påvirke eller bliver påvirket af en virksomheds præstationer. De kan deles op i interne (ledelse, medarbejdere, ejere) og eksterne interessenter (kunder, leverandører, staten, NGO'er, konkurrenter, lokalsamfundet og aktionærer osv.). Nogle stakeholders kan befinde sig både internt og eksternt ved at en medarbejder eller direktør også er aktionærer (ibid).

Forskellige stakeholders kan have modsigende interesser, f.eks. ved at aktionærer vil have maksimum profit, mens NGO'er og lokalsamfundet kan have et ønske om mere fokus på bæredygtighed (f.eks. på miljøet). Disse modsigende interesser kan gøre det vanskeligt for ledelsen i virksomheden at leve op til alle stakeholders forventninger/målsætninger, og derfor bliver de nødt til at balancere mellem disse i stedet for kun at fokusere på aktionærer (ibid).

Det kan også være forskelligt fra stakeholder til stakeholder, hvor meget indflydelse/magt de har på en virksomhed. F.eks. vil en aktionær alt andet lige have større indflydelse på en virksomhed, end en NGO. Mendelow (1991) lægger op til, at man kan dele stakeholders op i "power and interest", hvor stakeholders bliver sat op i en matrice i forhold til deres indflydelse. Det nævnes dog, at det kan ske, at en stakeholder med lille interesse flytter sig til at have høj interesse, hvis virksomheden kommer ud for begivenheder, som medfører uventet og negativ medieomtale. Dette kan f.eks. være tilfældet som ved miljøkatastrofer. Gode eksempler herpå er f.eks. BP i den mexicanske golf og olieudslip fra olietankeren Exxon Valdez i Prince William Sound, Alaska. Begge hændelser medførte stor skade på dyreliv og miljøet (Henry, 2011).

Et andet eksempel er Nike, som havde outsourcet dele af produktionen/værdikæden til udlandet for at kunne levere større profit til aktionærene. Problemet var dog, at disse produktionssteder ikke levede op til USA's sundheds- og sikkerhedsstandarder for medarbejdere i udlandet, f.eks. minimum arbejdsalder. Dette medførte negativ medieomtale og faldende salg, selvom hensigten med at outsource var at få større profit (ibid).

Dette viser, at virksomhederne kan få problemer, hvis de ikke tager hensyn til alle stakeholders interesser, så vidt som det nu er muligt. Dette kan være med til at sikre mere langsigtet og bæredygtig værdi for virksomheden, selvom der kan opstå hændelser, som man ikke er herre over. Et eksempel på dette i nutiden er nuværende Covid-19 krisen, som har ramt hele verdensøkonomien og formentlig også virksomheder, som ellers nøje har taget hensyn til sine stakeholders.

3.2.2 Legitimitetsteorien

Der findes skrevne regler i samfundet, som f.eks. love, bekendtgørelser, kontrakter osv., men i et hvert samfund findes der ofte også uskrevne regler, som f.eks. normer. Disse kan ofte være på forskellige niveauer i samfundet. Når der er tale om virksomheder, kan dette f.eks. være normer, som samfundet forventer af virksomhederne. Disse normer kan være udtryk for, hvordan man

opererer, hvad man har fokus på, og hvordan en virksomhed behandler et bestemt område, som gør sig gældende. Man kan kalde dette en social kontrakt mellem samfundet og virksomheden, som legitimitetsteorien kalder det (Deegan, 2018). Denne sociale kontrakt kan ændre sig over tid i takt med, at samfundet løbende udvikler sig, og dermed kan normer også løbende udvikles og/eller blive erstattet af andre normer.

Stigende tendenser til at fokusere på bæredygtighed har formentlig også medvirket til, at virksomheder har taget dette til sig og er begyndt at være mere bevidste om dette, da dette er det mest legitime at gøre overfor samfundet. Da virksomhederne ønsker at belyse denne bevidsthed, fremgår temaer om bæredygtighed tit i bæredygtighedsrapporter. Dermed kan man legitimere overfor "folkedomstolen" i samfundet, at man lever op til de normer, som anses for at være gældende. Men virksomhederne ser formentlig også vigtigheden i at rapportere om disse forhold, således at virksomheden kan overleve på markedet. At rapportere om bæredygtighed med bl.a. brug af ESG kan være med til sikre sig lavere kapitalomkostninger (Serafeim et al 2016).

Det er dog vigtigt at have in mente, at flere af disse bæredygtighedsrapporter har haft et præg af, at det er frivilligt for virksomhederne at gøre brug af disse. Denne frivillighed kan måske også være en måde for virksomhederne at udelade de negative sider af virksomheden, da man kun vil rapportere om de positive. Det kan så være med til at give et misvisende billede af helheden. Det bidrager til, at opfattelsen af en sådan rapport blot kan være udtryk for markedsføring for at styrke om virksomhedens brand, som f.eks. 40% af amerikanske forbrugere mente om brug af CSR (GKstrategy). Her kan man tolke det således, at det ville være mere legitimt at rapportere om både de positive og negative sider, således at det gav et mere retvisende billede for forbrugeren. Dermed vil virksomheden leve op til "folkedomstolen" og opinionens forventninger og være transparente i forhold til deres bæredygtighed.

3.2.2.1 Greenwashing

Et udtryk, som kan knyttes til legitimitetsteorien, er Greenwashing. Greenwashing betyder, at virksomheder prøver at fremstå, som om de er bæredygtige igennem forskellige tiltag. Dette kan enten udføres i ESG-rapporter eller markedsføring. Men tiltagene sker på falske præmisser, idet virksomhederne på forskellige måder vildleder forbrugerne og omverdenen. Dette kan få alvorlige konsekvenser for en virksomheds brand og aktiekurs, og dermed skade virksomhedens legitimitet.

Et eksempel på dette var den såkaldte "Dieselgate" hos Volkswagen (Siano, A., Vollero, A., Conte, F., & Amabile, S. 2017).

3.3 Delkonklusion

Dette kapitel har gennemgået resultaterne fra litteraturstudie, som viste, at der findes flere og flere studier der beskæftiger sig med ikke-finansiell rapportering. Indenfor denne litteratur arbejder man med spørgsmål der analyserer både den obligatoriske samt den frivillige ikke-finansiell rapportering. Udover dette, så søgte jeg igennem litteraturstudiet for at se, hvilken litteratur der fandtes til ikke-finansiell rapportering i opdrætsindustrien og i et færøsk perspektiv. Her fandt jeg ud af, at brug af ikke-finansiell rapportering i et færøsk perspektiv var så godt som "ikke eksisterende." Og generelt fandtes der ikke meget litteratur i forhold til opdrætsindustrien.

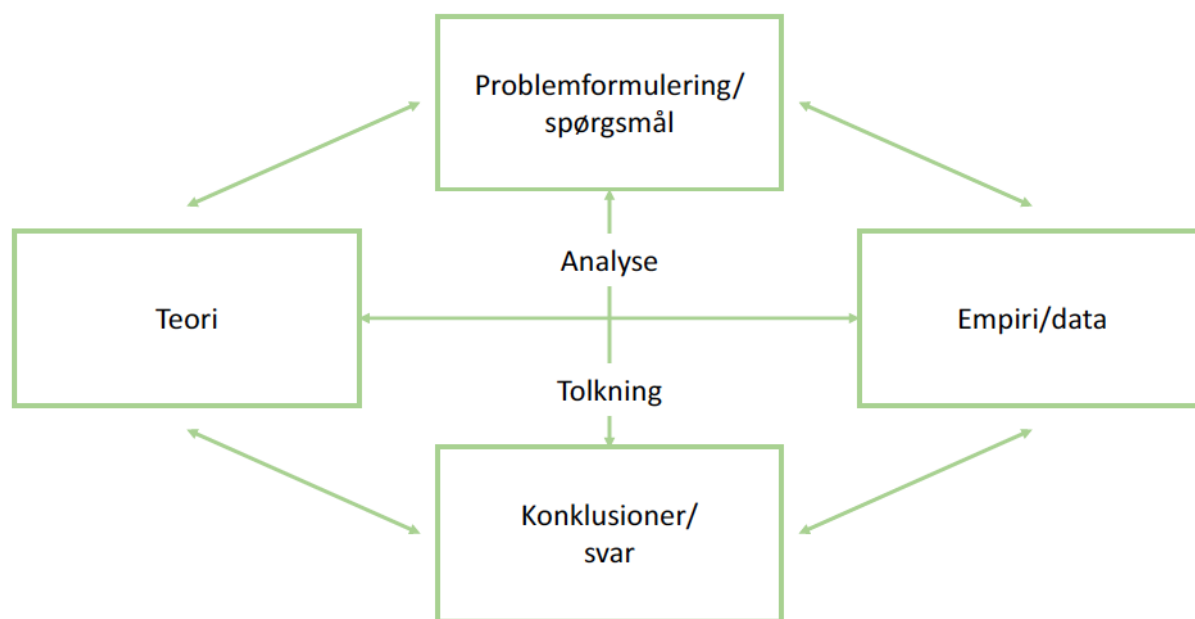
Derfor har afhandlingen suppleret med anden litteratur, som specifikt fokuserer på ikke-finansiell rapportering.

Derudover er stakeholderteorien, legitimitetsteorien og greenwashing blevet redegjort for at skabe forståelse for disse, da disse anvendes til analyse og diskussion senere i afhandlingen for at kunne fortolke den udvikling, der ses igennem den indsamlede empiri.

Kapitel 4 - Metode

Dette kapitel kommer til at beskrive, hvordan denne afhandling kommer til at udarte sig metodemæssigt. Metoden er delt op i 2 hovedsektioner. Del 1 vil omhandle videnskabelig metode¹¹, mens del 2 omhandler empirisk metode. I empirisk metode redegøres for undersøgelsesdesign, teori og brug af henholdsvis kvalitativ og kvantitativ data/empiri, som tilsammen udgør vidensproduktionen i denne opgave. Kapitlet afsluttes med en analyse model, som illustrerer sammenhængen mellem data, teori og analyse.

¹¹ Metodemæssigt vil der primært blive taget udgangspunkt i "*Den Skinbarlige Virkelighed*" (Andersen, 2013)

Figur 3 - Videns produktionens hovedelementer og arbejdsgang. Figur fra Den Skinbarlige Virkelighed (Andersen, 2013, s. 23)

Herover ses en figur, som skal give overblik over de forskellige elementer i forbindelse med videns produktionen. Dette skal ses som en systematisk, bevidst og reflektiv proces, i forbindelse med et undersøgelsesspørgsmål/problemformulering.

Teorien, som vil blive anvendt, er de love, regler og bekendtgørelser, som gør sig gældende indenfor rapportering af ikke-finansielle data. Det vil være EU-Direktiver, årsregnskabsloven, årsrokskaparlógin (den færøske udgave af ÅRL), bekendtgørelser, samt andre vejledninger på dette område.

Derudover vil der blive gjort brug af teoretiske teorier såsom stakeholderteorien (interessentteorien) og legitimitetsteorien i forhold til analyser og diskussioner.

Da det meste af teorien stammer fra lovtekster og lignende, vurderes dette at være pålideligt i forhold til anvendelsen i nærværende afhandling.

4.1 Videnskabelige metode

4.1.1 Opgavens tilgang

I forhold til tilgangen af denne afhandling og besvarelse af undersøgelsesspørgsmålet, vil der blive set på spillet mellem teori og empiri. Her vil der blive gjort brug af både en deduktiv og induktiv tilgang.

Den deduktive metode vil anvendes ved, at man på forhånd har en omfattende generel viden, som vil blive brugt på de enkelte hændelser, som i dette tilfælde vil være virksomhedernes rapportering af ikke-finansielle data. Dvs. en mere lukket tilgang (Andersen, 2013).

Den induktive metode vil derimod anvendes således, at man mere eksplorativt vil se på de forskellige hændelser ved at se på empirien og derfra slutte sig til den generelle viden om området. Der er således tale om en mere åben tilgang, til hvordan tingene forholder sig (ibid).

Denne afhandling tager udgangspunkt i udviklingen af de færøske opdrætsvirksomheders rapportering af ikke-finansielle data indenfor en bestemt årrække (2016-2018, samt 2019 hvis tilgængeligt) ved indledningsvis at se på teorierne (obligatorisk og frivillig rapportering), for at se, hvordan virksomheder har udført disse rapporteringer.

Sidenhen vil der blive gået mere induktivt til værks, hvor der vil blive set på tendenser i udviklingen for at se, hvordan virksomhederne har tilpasset sig omverdenen i forhold til deres rapportering af ikke-finansielle data.

Samtidig med at se isoleret på virksomhedernes tilpasning til omverdenen i form af rapporteringskrav, så foretages der også et litteraturstudie for at se på, hvad der findes af teorier og andre studier omkring rapportering af ikke-finansielle data med særligt fokus på ESG-rapportering. Dette kan være med til at give en generel forståelse for, hvad der ellers findes af akademisk viden omkring ESG, bæredygtighed og lignende.

Ud fra ovenstående betragtninger, vil denne afhandling indeholde både en deduktiv og induktiv metode i forhold til vidensproduktionen.

4.1.3 Litteraturanalyse

For at kunne undersøge, hvad der findes af akademisk data og artikler omkring ESG og opdræt på Færøerne, er der blevet udført et litteraturstudie, hvor der er blevet søgt i forskellige databaser, som kan findes igennem CBS's onlinebibliotek.

Et litteraturstudie bliver udført for at kunne give en slags base i afhandlingen, således at den kan skrives af høj kvalitet. Dette kræver dog, at der udformes indledende undersøgelsesspørgsmål, som videre skal føre til en undersøgelsesstrategi for dataindsamlingen. Efterfølgende skal der systematiseres og analyseres, hvad litteraturen kan berette om det givne emne (Randolph, 2009).

Se bilag 2 for resultaterne af litteraturanalyse.

4.2 Empirisk metode

4.2.1 Undersøgelsesdesign

Denne afhandling/undersøgelse vil blive udformet som et casestudie omkring ikke-finansielle informationer og ESG som fænomen, og hvordan det er udformet og har udviklet sig. Der vil blive taget hensyn til de forskellige reguleringer og begrebsrammer, som er med til at danne fælles retningslinjer indenfor ikke-finansiell rapportering, herunder specielt ESG. Det kan være EU-direktiver og dansk lovgivning, færøsk lovgivning, samt globale initiativer. Læg dog mærke til, at Færøerne ikke er en del af EU, og derfor ikke bundet af EU-direktiver og dansk lovgivning. Færøerne har selvbestemmelse på alle indenlands/indenrigs anliggender. Dog finder færøsk lovgivning typisk inspiration fra dansk lovgivning, når der udarbejdes ny lovgivning på Færøerne.

Sidenhen vil der blive udført et multipelt casestudie, da de 3 færøske opdrætsvirksomheder vil blive analyseret som hver sin case i forhold til deres rapportering af ikke-finansielle data.

Efterfølgende vil der blive udført et komparativt studie, hvor man vil sætte virksomhederne op imod hinanden, og hvor man overordnet vil kunne se, hvordan udviklingen har været hos de færøske opdrætsvirksomheders ikke-finansielle rapportering i en bestemt årrække.

4.2.2 Pilot studie

I mit forsøg på at udføre et eksplorativt studie omkring ESG-rating bureauers metoder, så fandt jeg hurtigt ud af, at alle disse metoder ikke var tilgængelige. Visse bureauer viste gerne, hvordan deres metode var, mens andre blot ville give et overview/resumé/abstract, og andre var ikke tilgængelige. Dvs. at det derfor ikke var muligt at foretage en mapping af dem alle sammen for at kunne sammenligne dem.

Her skal man have in mente, at for at kunne udføre en repræsentativ undersøgelse af ESG-ratingbureauer, var det nødvendigt at inddrage flere forskellige bureauer. Og ud fra de findings i afsnit 2.2.1 medførte dette til en indrømmelse af, at et eventuelt kandidatspeciale ville i bedste tilfælde primært blive beskrivende, da metoderne (de metoder, som jeg kunne få adgang til) vil være så forskellige og detaljerede og dermed skulle bruge meget plads til at skrive om disse.

Denne empiri og disse findings medførte, at jeg i løbet af specialeprocessen indså, at et speciale omkring at vurdere de forskellige ESG-ratingbureauer ville blive alt for omfangsrigt til et kandidatspeciale.

Efterfølgende valgte jeg at vende vinklen fra at have fokus på rating bureauer til at have fokus på virksomhederne selv, og hvad disse gør for at måle og rapportere omkring deres ESG indsats, som kan være til at bidrage til en eventuel ESG dataindsamling hos f.eks. rating bureauer, men også i forhold til investorerne, som nok også gør deres egne overvejelser vedrørende ESG indsatsen. ESG er jo stadig et nyt område, og har dermed ikke standardiserede og gennemsigtige metoder, som gør det gennemskueligt for alle eksterne investorer at gøre brug af. Det bevidner bl.a. mine findings, samt Serafeim&Kotsantonis (2019) og Escrig-Olmedo et al (2019) om.

Bæredygtige investeringer, hvor investorer kræver, at virksomhederne tager hensyn til omverdenen, er i disse år meget i fokus. Derfor må man gå ud fra, at investorer ikke blot ser på de økonomiske tal i virksomhedernes årsrapport, men at de også læser de ikke-finansielle data for at kunne lave en samlet vurdering af virksomheden. Det kan i sidste ende eventuelt have indflydelse på investorenes præferencer, og om de vælger at investere i den enkelte virksomhed eller ej.

4.2.3 Udvalg af branche og virksomheder

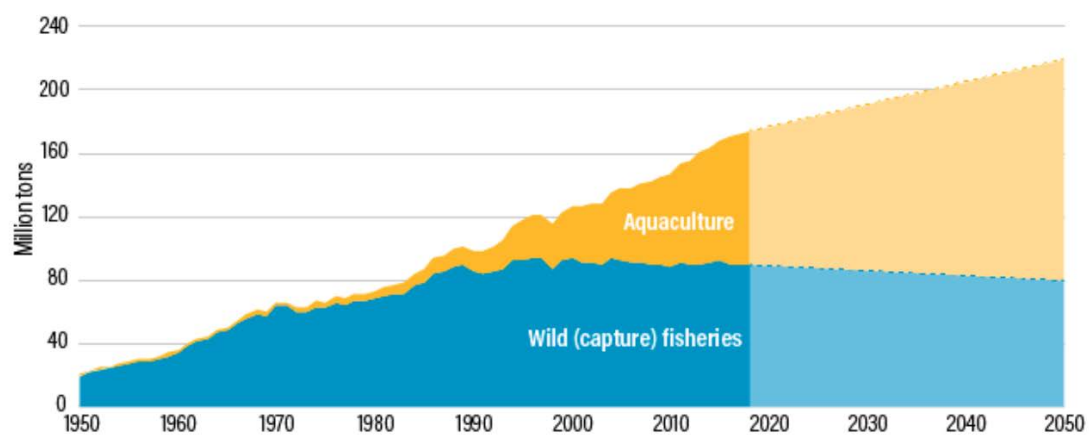
Opdrætsindustrien på Færøerne er blevet udvalgt på grund af dens størrelse i det færøske samfund. Der findes 3 aktører i lakseopdrætsindustrien på Færøerne, og står disse for 100% af lakseopdrætten på Færøerne. Dermed vil man kunne konkludere, at denne empiri er repræsentativ for denne afhandlings vidensfremstilling og konklusioner.

Den regulative behandling af opdrætsbranchen medfører, at der vurderes, at disse data og kilder til brug for empirien, er pålidelig til benyttelse i denne afhandling.

Selve virksomhederne vil blive i præsenteret senere i opgaven. Det er dog vigtigt at bemærke med det samme, at virksomhederne er meget forskellige i forhold til deres situation.

Den færøske opdrætsindustri er med til at sætte præg på den bæredygtige udvikling globalt, ved at opdrætte laks. Laks er sundt at spise, og ifølge fødevareorganisationerne FAO og WRI vil efterspørgslen efter fiskevarer over hele verden formentlig stige med kraftigt frem imod 2050. Det illustreres på nedenstående figur.

Aquaculture must increase to meet global demand for fish

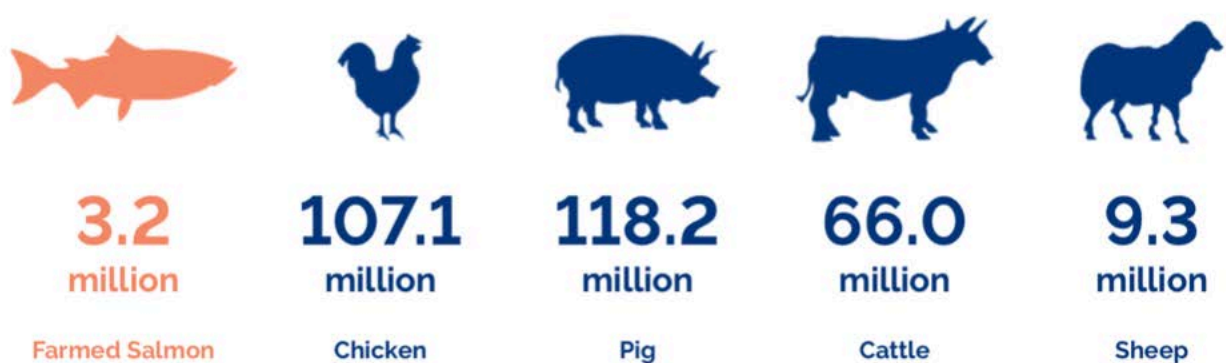
Sources: Historical data, 1950–2016: FAO (2017b) and FAO (2018).
Projections to 2050: Calculated at WRI; assumes 10 percent reduction in wild fish catch from 2010 levels by 2050, linear growth of aquaculture production of 2 Mt per year between 2010 and 2050.

 WORLD RESOURCES INSTITUTE

Figur 4 – Fremskrivninger omkring fiskevarer fra WRI. Kilde: <https://wrr-food.wri.org/course/increase-fish-supply-synthesis>

Årsagerne til, at man forventer, at efterspørgslen efter fiskevarer vil stige, er primært fordi fisk er proteinrig og simpelthen er en "overset vare", som kan stige i takt med, at befolkningstallet i verden vil stige. Derudover afgiver opdræt mindst drivhusgasser og er dermed mest miljøvenligt. Dette kan ses på de to følgende figurer.

Global production of farmed salmon and livestock primary products, measured in tonnes.

Farmed salmon: data here includes: Atlantic salmon, Chinook (Spring/King) salmon, Chum (Keta/Dog) salmon, Coho (silver) salmon, Masu (Cherry) salmon and Rainbow trout.

Figur 5 – Produktion af fødevarer. Kilde: <https://globalsalmoninitiative.org/en/sustainability-report/protein-production-facts/#global-production>

Ovenstående figur viser, at der formentlig er potentiale i at opdrætte mere laks ud fra den samlede fødevareproduktion.

A carbon footprint measures the total greenhouse gas emissions caused directly and indirectly by the production of a product. Carbon footprint is measured in grams of carbon dioxide equivalent (g CO₂eq) per typical serving (40 g) of edible protein of the product. Data are median values.

CO₂e is calculated by multiplying the emissions of each of the six greenhouse gases (CO₂, CH₄, N₂O, HFCs, PFCs and SF₆) by its 100-year global warming potential (GWP).

Figur 6 – Co2 aftryk fra fødevarer. Kilde: <https://globalsalmoninitiative.org/en/sustainability-report/protein-production-facts/#carbon-footprint>

Man må dog sandsynligvis forvente, at der ikke vil være efterspørgsel efter enhver fisk til enhver pris. Mennesker er blevet mere kvalitetsbevidste og kræver også, at de ved, at den fødevare, de køber, som udgangspunkt bliver produceret på en så bæredygtig og ansvarlig måde, som det kan lade sig gøre. Fødevareindustrien har i flere år praktiseret forskellige slags af kvalitetsstempler. Indenfor fisk kunne det være MSC (Marine Stewardship Council¹²) med hensyn til traditionelt fiskeri. Indenfor opdrætsindustrien kunne det være ASC (Aquaculture Stewardship Council¹³) og GSI (Global Salmon Initiative¹⁴).

Figur 7-8-9: Logo for henholdsvis MSC, ASC og GSI

¹² <https://www.msc.org/dk>

¹³ <https://www.asc-aqua.org>

¹⁴ <https://globalsalmoninitiative.org/en/>

Opdrætsindustrien er valgt som branche, da det er en interessant branche med store vækstmuligheder, og som kan bidrage positivt på den bæredygtige agenda indenfor fødevareindustrien.

De 3 opdrætsvirksomheder på Færøerne er Bakkafrøst, Mowi Farøes og Luna.

Bakkafrøst er en børsnoteret virksomhed på Oslo Børs og aflægger efter IFRS.

Mowi Farøes er 100% datterselskab til Mowi Norge (også børsnoteret på Oslo Børs, og aflægger efter IFRS). Mowi Farøes aflægger dog efter den færøske årsregnskabslov (ársroknaskaparlógin).

Luna, som er unoteret, er ejet af 2 brødre og aflægger regnskabet efter ársroknaskaparlógin.

Det medfører, at virksomhederne som casestudier kommer til at være interessante at undersøge, men specielt kommer efterfølgende analyser og sammenligninger til at være interessante i forhold til udviklingen af ikke-finansiell rapportering, da virksomhederne har hvert sit udgangspunkt.

4.2.4 Kvalitativ og kvantitativ

Data kan være forskellige. De kan enten være kvalitative, i form af lovtekster, artikler, interviews, billeder og lignende (Andersen, 2013). Kvantitativ data er tal, som man kan analysere ud fra, som f.eks. regnskaber, personers højde målt i tal, et lands bnp og lignende (ibid). Den kvantitative metode kan være god, når man skal analysere store mængder af data/tal, mens den kvalitative metode typisk bruges i undersøgelser med data, som ofte ikke er målbar og ofte er omfanget det mindre, end ved kvantitative undersøgelser. Man kan også sige, at kvalitative undersøgelser bliver mere forstående, mens kvantitative undersøgelser bliver mere forklarende (ibid).

4.2.5 Interview

Derudover vil der blive foretaget semistrukturerede interviews med personer, som kan have relevans og give opklarende viden omkring området. Viden, som fremkommer i forbindelse med interviewene, kan også være med til at give svar på problemformuleringen. I forbindelse med interviews vil der blive udarbejdet en spørgeguide, som bruges til styringsværktøj til hvert interview. Der åbnes dog op for, at andet end de "forhåndsvalgte" spørgsmål vil kunne blive diskuteret i interviewene. Disse er foretaget både på telefon og e-mail.

For at sikre interviewpersonernes identitet i forhold til GDPR¹⁵, har disse fået tildelt navne fra A til H.

Der henvises til nedenstående tabel som oversigt over de personer, som der er foretaget interview med:

Respondent:	Position:	Organisation:	Dato interview:	Længde af interview:
Respondent A	Partner, statsautoriseret revisor	Et af de større revisionselskaber på Færøerne	24. april 2020	20. min pr. tlf
Respondent B	Rådgiver	Brancheforening Havbúnaðarfelagið (HBF)	21. april 2020	35. min pr. tlf
Respondent C	Jurist	Løgtingið (Lagtinget)	28. april 2020	15. min pr. tlf
Respondent D	Jurist	Umhvørvis- og Vinnumálaráðið (Miljø- og Erhvervsministeriet)	28. april 2020	15. min pr. tlf
Respondent E	Medarbejder	Skráseting Føroya	28. april 2020	E-mail, med efterfølgende opklarende telefonopkald på 10. min
Respondent F	Medarbejder	Afdeling for miljøvern, Umhvørvisstovan (Miljøstyrelse)	15. april 2020	25. min pr. tlf

¹⁵ GDPR står for General Data Protection Regulation, og er en lovgivning, som er indført af EU. Lovgivningen er gældende for både Databeskyttelses- og Persondataforordningen.

Respondent G	Medarbejder	Finansafdelingen, Bakkafrøst	5. maj 2020	E-mail
Respondent H	Medarbejder	Hagstova Føroya (Færøernes Statistik)	29. april 2020	10. min pr. tlf

Tabel 5 – Egen tilvirkning

Se bilag 3 til og med bilag 10 for interview guides med ovenstående personer.

Videre bliver udviklingen af rapporteringen sat op imod teorier, således at der kan skabes analyser og diskussioner for, hvordan det har udviklet sig, som det har gjort. Her vil der blive gjort brug af hovedsageligt stakeholderteorien (interessentteorien), og legitimitetsteorien.

4.2.6 Indholdsanalyse

Denne afhandling kommer til at udføre en kombination af kvalitativ og kvantitativ metode. Dette gøres ved, at der gås kvalitativt til værks ved at undersøge opdrætsvirksomhedernes rapportering af ikke-finansielle data både for så vidt den obligatorisk men også eventuel frivillig rapportering. Dette gøres ved en indholdsanalyse.

For at kunne give en bedre forståelse og et bedre overblik af udviklingen henover en årrække, vil dataene blive kvantificeret, således at der ses en tydelig tendens med hensyn til, hvilke rapporteringskrav de enkelte virksomheder er pålagt, hvilke er frivilligt, og sidenhen om disse er opfyldt, og om virksomhederne rapporterer i tråd med de enkelte begrebsrammer for de forskellige rapporteringsformer.

Data er indsamlet fra virksomhedernes årsrapporter og i visse tilfælde sideløbende rapporter omkring ikke-finansielle data. Disse ses på nedenstående tabel 6 og 7.

<u>Regnskaber</u>				
	2016	2017	2018	2019
Bakkafrøst	1	1	1	1
Luna	1	1	1	n/a
Mowi Faroes	1	1	1	1

Tabel 6 – Egen tilvirkning

Bæredygtighedsrapporter				
	2016	2017	2018	2019
Bakkafrøst	n/a	1	1	1
Mowi Norge	n/a	1	1	1

Tabel 7 – Egen tilvirkning

I forhold til bæredygtighedsrapporterne har Bakkafrøst en sideliggende bæredygtighedsrapport, som kaldes for "Sunt Lív" (Healthy Living). Mowi Norge aflægger en Integrated Report, hvor både årsregnskabet og bæredygtighedsrapporten er integreret i en rapport.

Det skal dog siges, at årsrapporterne hos henholdsvis Luna og Mowi Farøes er hentede fra www.vinnuvitan.biz, som er en hjemmeside, hvor man kan se årsrapporter hos færøske virksomheder. Denne hjemmeside kræver log-in og rapporter uploadede som pdf-filer. Derfor vil det ikke være muligt at vedlægge links til disse i litteraturlisten.

4.2.7 Kodningen

For at kunne kvantificere henholdsvis regnskaberne og bæredygtighedsrapporterne, er der udarbejdet et kodningsskema, som udfyldes for hver virksomhed, og som yderligere deles op i årstal, således at der efterfølgende grafisk kan illustreres, hvordan udviklingen har været samt at kunne sammenligne virksomhedernes udvikling.

Kodningsskemaet tager først udgangspunkt i obligatoriske rapporteringskrav, jf. ÁRL§99a og sidenhen i de frivillige internationale initiativer, som der kan gøres brug af i forhold til udarbejdelse af ESG-rapportering. Her inddrages blandt andet UN Global Compact, GRI, og de 17 SDG-mål.

Der er taget udgangspunkt i regnskabsårene 2016-2019, da ÁRL§99a træder i kraft 1. januar 2017. Dermed vil man kunne se udviklingen i virksomhedernes rapportering fra før den obligatoriske rapportering træder i kraft til at se de 3 følgende regnskabsår, hvor den obligatoriske rapportering er trådt i kraft.

Dataene bliver kvantificeret med tallene "1" (Ja) og "0" (Nej), som tages ind i kodningsskemaet, alt efter om virksomheden rapporterer om, eller gør brug af bestemte principper på de givne områder i rapportering af ikke-finansielle data. Se kodningsskema som bilag 11

4.2.8 Validitet og reliabilitet

Når der er tale om vidensproduktionen ud fra indsamlet data, så er det vigtigt at omtale validitet og reliabilitet.

Når der tales om reliabilitet, så tales der om, hvor sikkert og hvor præcist man måler det data, som man måler i sine undersøgelser. Her er det vigtigt at se på, hvordan man indsamler data for at sikre, at den er fri for unøjagtigheder dvs. om ens målinger er foretaget på en så korrekt måde, at det kan fortolkes som pålideligt (Andersen, 2013) (Thurén, 2008). Selvom der findes lovgivning for ikke-finansielle rapportering, så er det op til hver enkelt virksomhed, hvordan de vil rapportere om dette. Denne fleksibilitet kan påvirke undersøgelsens reliabilitet, men denne afhandling har dog valgt at inddrage data fra en bestemt årrække, som ikke kan ændres og formentligt vil medføre samme resultat, hvis lignende undersøgelse blev udført i fremtiden.

I forhold til validitet er der her tale om det, som man undersøger, er relevant og gyldigt, og undersøgelsen besvarer problemformuleringen (Ibid). Med hensyn til gyldighed vil der være tale om, hvorvidt der er overensstemmelse mellem teorien og empiri. Som nævnt vil denne afhandling gøre brug af en indholdsanalyse med tilhørende kodningsskema, hvor data bliver kvantificeret for at se, om virksomheden i første omgang overholder lovgivningen og efterfølgende, hvilke frivillige initiativer de rapporterer efter. Dette sikrer objektivitet, som kan være med til at styrke validiteten i stedet for, at man præsenterer subjektive holdninger omkring f.eks. indholdet i den ikke-finansielle rapportering.

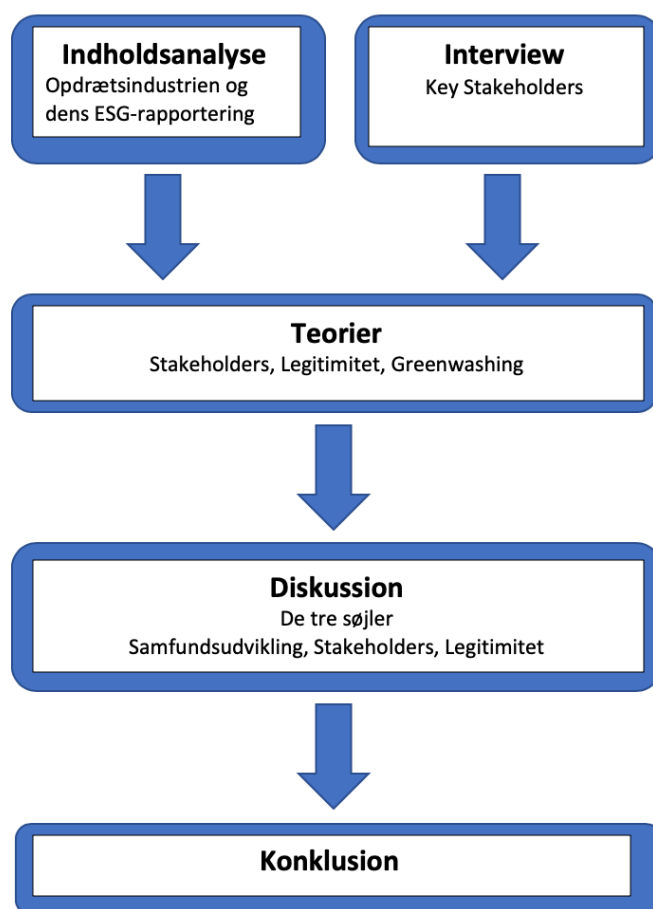
4.3 Delkonklusion

Afhandlingen vil primært blive skrevet ud fra at hvordan ikke-finansielle rapportering har udviklet sig i en årrække, og hvordan opdrætsvirksomhedernes rapportering stemmer overens med reglerne på de enkelte områder. Da der er tale om ikke-finansielle rapportering, så vil disse kvalitative informationer, som fremkommer, blive kvantificeret, således at der gives et bedre overblik over overholdelsen samt udviklingen. Dette gør sig gældende både i forhold til den enkelte virksomhed men også i forhold til sammenligning mellem de færøske opdrætsvirksomheder.

Dataindsamlingen vil primært komme fra offentlig hånd (love, bekendtgørelser, vejledninger osv.) samt offentliggjorte og godkendte årsrapporter. Derudover vil eventuelt supplerende data til supplerende viden omkring opdræt komme fra primært offentlige instanser. Dermed må data, som

vil være empirien i denne afhandling, vurderes at være pålidelig og i fleste tilfælde repræsentativ for industrien.

Dette skal være med til at udforme henholdsvis case og multipelt casestudie, som til sidst skal resultere i et komparativt studie for at kunne se udviklingen indenfor ikke-finansielle rapportering. Nedenstående figur 10 er en analysemodel, der viser forholdet mellem data, teori og analyse i denne afhandling. Denne vises, således at læseren kan få en grafisk illustration, hvordan det udføres.

Figur 10 – Egen tilvirkning

Kapitel 5 – Opdræt og regulativ forhold på Færøerne

For at give ind- og overblik over, hvordan den færøske opdrætsindustri er sammensat, og hvordan den er reguleret, kommer dette kapitel til at omhandle de forskellige forhold såsom introduktion til Færøernes økonomi, opdrættenes historiske udvikling på Færøerne, veterinær- og miljølovgivningen indenfor opdræt, m.v.

5.1 Færøernes økonomi

Selvom Færøerne er en del af Rigsfællesskabet, så har Færøerne suverænitet på stort set alle retsområder, undtagen retsvæsen og forsvar. På grund af sin suverænitet, så står Færøerne selv blandt andet alle fiskeriforhandlinger med andre fiskerinationer og står også selv for handelsaftaler med andre nationer.

Selvom Færøerne er et af verdens mindste lande, så må Færøerne anses for at være et rigt land og en forholdsvis stor fiskerination. Der bliver, at Færøerne fisker 1 ud af hvert 160 tons, som bliver fisket over hele verdenen¹⁶.

Endvidere har Færøerne opbygget en meget succesfuld opdrætsindustri med laks, som i dag vurderes at være en af verdens førende.

Færøernes eksport består primært af fiskeri (forskellige fiskearter) og opdræt. Disse står for henholdsvis 51% og 42%, dvs. tilsammen 93% af Færøernes samlede eksport, som i 2019 var knapt 9,55 mia. DKK¹⁷.

Da opdræt alene fylder en stor del af Færøernes økonomi, og opbygningen og organisationen af opdræt er så godt som ens i alle opdrætsvirksomheder, vurderede jeg, at det var ideelt at fokusere på denne branche i denne afhandling.

5.2 Opdrættenes historiske udvikling på Færøerne

I 1970 bliver P/F Fiskaaling (Aquaculture Research Station of the Faroes) stiftet, og laks bliver opdrættet med succes for første gang i 1978 i de færøske fjorde.

Opdrætsindustrien har oplevet både store op- og nedgangstider.

I 1980'erne var der optimisme og "blænding" af høje laksepriser, og der blev uddelt for mange opdrætslicenser, som også blev givet til områder, som slet ikke var egnede til opdræt. "Vandi í hvørjari vælferð" er et færøsk ordsprog, som siger, at der er fare i hver velfærd. At der blev givet så mange opdrætslicenser på så kort tid medførte, at man mistede fokus på andre områder, f.eks. indenfor lovgivningsmæssige, veterinærmæssige og økonomiske områder. Dette medførte en krise

¹⁶ Dokumentar udsendelse om fiskeriindustrien på Færøerne. Kilde: <https://kvf.fo/dokumentarurin?sid=35678>

¹⁷ Hagstovan Føroya (Færøernes Statistik) Kilde: www.hagstova.fo

i årene 1990-94 især på grund af lakselus og lave laksepriser. Indrømmelser af manglende lovgivning og andre restriktioner medførte en opstramning og kraftig nedskæring af licenser fra 62 til 21

I dokumentaren “Undir laksin (Under laksen)”¹⁸ om opdrætsindustriens miljøpåvirkninger indrømmede man fra flere sider, at man dengang ikke havde godt nok kendskab til fjordene og specielt havbund og strømforhold i forhold til naturlig udskiftning af havvand. Dette manglende kendskab medførte, at licenser blev uddelt til områder, som slet ikke var egnede til opdræt, og dermed var meget mere udsat for smittefare.

I årene 1995-1999 så man resultaterne af nedskæring af licenser, og man har fået nedbrudt største dele af lakselusen, og opdrætsvirksomhederne oplever høje laksepriser i disse år.

I årene 2000-2005 opstår den største krise for industrien, da sygdommen ILA¹⁹ bryder ud, og medfører bl.a. at virksomheder kommer i alvorlige økonomiske problemer. Fra ultimo 2000 til medio 2003 faldt opdrætsvirksomhedernes egenkapital fra ca. 500 mio. kr. til 227 mio. kr., og havde man medio 2003 et likviditetsunderskud på 245 mio. kroner²⁰. Disse tal viser, hvor hurtigt det kan gå, hvis der opstår sygdomme, som man ikke har under kontrol.

ILA krisen medførte, at opdrætsvirksomhederne og myndighederne udarbejdede veterinærloven, som på engelsk kaldes “Faroese Veterinarian Act on Aquaculture”. Loven er en af de strengeste og mest omfattende veterinærlove i verden, når det gælder opdræt²¹. Veterinærloven har medført god rentabilitet i industrien, lavere dødelighed, bedre vækst for yngel til laks osv. Dette har også givet genlyd i omverdenen og har opbygget en respekt for færøsk opdrætsindustri. Bl.a. har Sustainalytics (ratingbureau indenfor ikke-finansielle data) skrevet en artikel, hvor færøsk opdræt roses for bl.a. for de tiltag, man gjorde efter ILA-krisen, og man mener, at færøsk opdrætsindustri er blevet et eventyr²².

Som resultat af loven medførte dette i årene 2005-2010 gode økonomiske resultater og en række konsolideringer, således at der kun fandtes 6 virksomheder, som i dag er blevet til 3 virksomheder. De virksomheder som driver med opdræt på Færøerne i dag, er Bakkafrøst, Luna og Mowi Faroes.

¹⁸ Udsendelse fra Kringvarp Føroya “Undir Laksin”: <https://kvf.fo/dokumentarurin?sid=87477>

¹⁹ Se mere om ILA: <https://www.biomar.com/en/uk/fish-health/health-challenges/viral-diseases/>

²⁰ Føroya Havbúnaðarfelag – Tilmæli til karmar – 2003. (Forslag til rammer)

²¹ <http://salmon-from-the-faroe-islands.com/history.html>

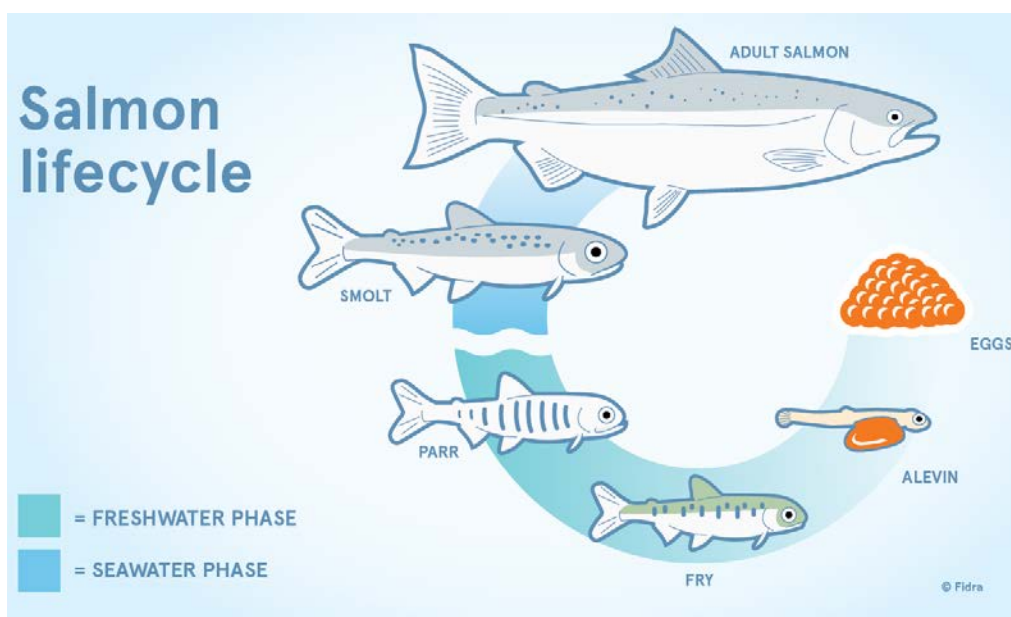
²² https://www.sustainalytics.com/esg-blog/sustainable-aquaculture-faroese-fish-farming/#_ftn1

5.3 Hvordan fungerer opdræt?

Opdræt på Færøerne består i dag som udgangspunkt kun af laks. Der har været eksempler på forsøg med opdræt af ørred, men dette findes i dag kun på forsøgsbasis. Samtidig er nogle begyndt at opdrætte tang, men dette er stadig i opbygningsfasen. Denne opgave kommer som sagt primært til at omhandle opdræt af laks, da det fylder så godt som hele opdrætsindustrien.

Opdrættene er delt ud, således at der gives licenser til hver fjord. Fjordene er dog forhåndsgodkendt fra myndighederne ud fra forskellige hensyn, dog specielt med fokus på miljø-, hav- og veterinærforhold. Dvs. at der bliver ikke opdrættet på alle fjorde på Færøerne, og der må kun være én opdrætsvirksomhed per fjord.

Opdræt fungerer således, at der findes avlscentre med lakseyngel, som bliver passet under meget strenge forhold. Med tiden som lakseynglen vokser, bliver den flyttet til større faciliteter på avlscentrene, således at den får mere plads til at vokse og udfolde sig i. Når laksen har opnået en bestemt størrelse, bliver den transporteret ud til fjordene. Dermed vokser den sig stor i naturlige omgivelser i det stabile kolde Atlanterhav, som medfører stabile forhold for laksen og dermed intet stress.

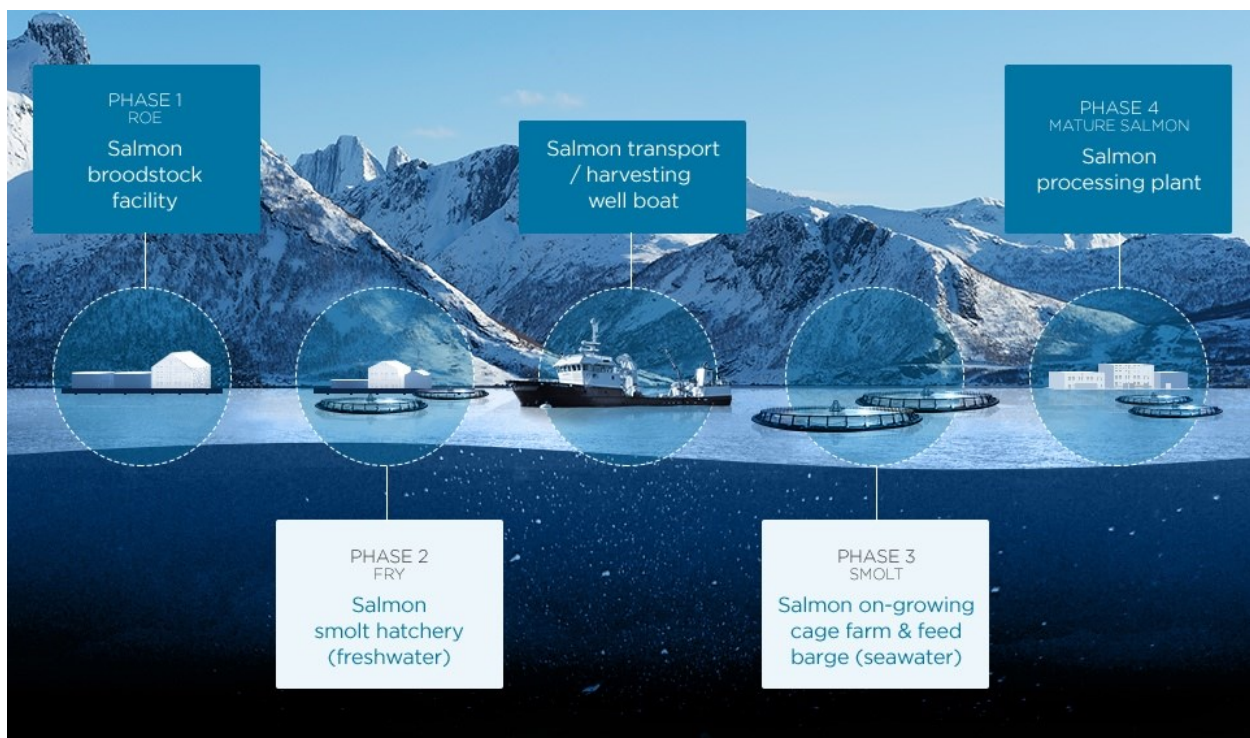

Figur 11 – Salmon lifecycle. Kilde: <https://www.bestfishes.org.uk/scottish-salmon-farming/#life>

I denne proces bliver den nøje plejet, fordret og overvåget af folk på stedet, samtidig med at der tages flere foranstaltninger for, at laksen ikke bliver smittet med lus og andre smitsomme sygdomme. Dette gøres bl.a. ved, at man bruger stenbider, som spiser lusen af laksen, hvis der skulle være lus. Stenbider foretager ikke skade på laksen, når dette sker, og dermed er det et meget bedre

og bæredygtigt alternativ, end hvis man skulle bruge antibiotika, som der bruges i andre lande. Man er også begyndt at bruge “brunnbåtar” (skibe med brønde), som med jævne mellemrum sejler ud til opdrættene og sender laksen igennem et system på skibet, således at laksen bliver rensat, og forbliver så frisk og sygdomsfri som muligt. Det er vigtigt, at dette gøres med samme temperaturer og med god plads, således at dette bliver en stressfri proces for laksen, og dermed bliver dens vækst stabil og god.

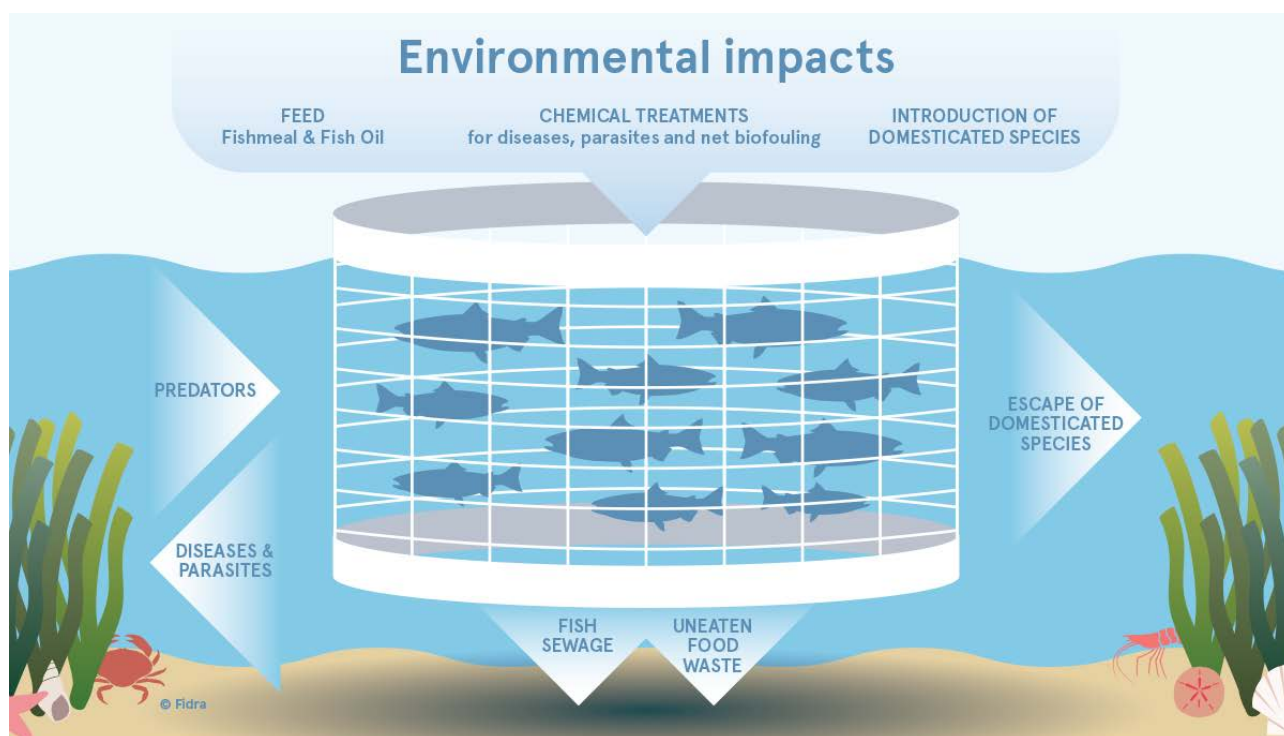
Fra det tidspunkt, hvor virksomhederne sætter yngel ud, og til at laksen bliver taget, går der typisk 11-18 måneder. Før i tiden gik der noget længere tid, men opdrætsvirksomhederne har i de senere år investeret massivt i større avlscentre for at avle laksen endnu større, før man sætter den ud i opdrættene på fjordene. Denne strategi har man valgt for at gøre ynglen/laksen mere modstandsdygtig overfor sygdomme, da den er større. Dette har så også medført, at tiden, hvor laksen befinder sig i opdrættene på fjordene, bliver kortere, og dermed er der kortere tid til en ny årgang skal sættes ud.

Figur 12 - Salmon lifecycle. Kilde: <https://salmon.fromnorway.com/sustainable-aquaculture/the-salmon-lifecycle/>

Når laksen bliver taget, bliver fjorden lagt “brak” i mindst 2 måneder. Dette er en del af “all in – all out” strategien, som er del af veterinærlovgivningen, som blev sat i værk i 2003. At en fjord bliver lagt “brak” betyder, at der bliver intet opdrættet i denne periode, for at sikre, at den naturlige til-

og frastrømning får skyllet “rester” af forrige årgange bort, som f.eks. sygdomme, foderrester, afføring osv. Dette sikrer dermed, at årgangene ikke påvirker hinanden og forbliver unikke.

Figur 13 – Miljøpåvirkning af opdræt. Kilde: <https://www.bestfishes.org.uk/scottish-salmon-farming-impacts/#1519897367564-16a8442c-d15a>

Efter at laksen er taget, er det lidt forskelligt, hvad de enkelte virksomheder vælger at gøre. Nogle ønsker at sælge hele ferske laks og andre vælger at skære dem i portioner. Hvad virksomhederne vælger afhænger tit af markedsprisen på de pågældende tidspunkter samt den konkrete strategi, som den enkelte opdrætsvirksomhed har.

Covid-19 krisen er et godt eksempel på ovenstående. Verden har hele tiden brug for madvarer, men efterspørgslen efter ferske laks faldt fra restaurantbranchen, og dermed faldt prisen også. For Bakkafrost betød dette som udgangspunkt intet i forhold til deres produktion, da man i stedet valgte at slagte og producere til portioner i stedet for, som man kan producere til lager, og sælge løbende til madvarebutikker. Dette medførte bl.a., at man ikke behøvede at fyre medarbejdere, men i stedet kunne virksomheden fortsætte så godt som uforandret og endda med endnu større produktion. Dette kunne man høre i radionyhederne på kvf.fo (Kringvarp Føroya), hvor der blev lavet interviews med direktøren i Bakkafrost, Regin Jacobsen²³, som bl.a. sagde “... Der er mulighed i enhver krise...” og videre “... der er aldrig gået så meget produktion af portioner igennem, som der gør lige nu.”

²³ Nyhedsklip www.kvf.fo: <https://kvf.fo/netvarp/uv/2020/03/28/full-fer-bakkafrosti>

Ovenstående eksempel viser, at opdrætsvirksomhederne er meget omstillingsparate i deres produktion på grund af deres investeringer i produktionsapparatet.

5.4 Lovgivning

Der findes forskellige lovgivninger, som er gældende for opdrætsindustrien. Der er de almindelige selskabsretlige regler med tilhørende specifikke regler for branchen samt lovgivningen for henholdsvis veterinær og miljøforhold. Disse overlapper ofte hinanden, men veterinær- og miljøkontrollen fordeles til forskellige myndigheder.

De store ændringer i opdrætsindustrien i 2003 medførte bl.a. følgende nye regler²⁴:

- *Kun én opdrætter pr. fjord*
- *Kun én årgang pr. fjord*
- *Braklægning på 2 måneder, efter at en årgang er taget.*
- *Opdrætsområder bliver flyttet længere ud på fjord og nogle også udvidet (Dette i forhold til strømforhold osv., og fordi man i nogle af opdrætsområderne førhen har været for langt inde i fjordene og nogle gange også for tæt på land)*
- *Krav om "havbunds-undersøgelser" under hvert opdrætsområde. (Kom med i reglerne som inspiration fra Norge).*

5.4.1 Opdrætsloven ("Alilógin")

Opdræt er defineret i forskellige lovgivninger. I forhold til almindelige selskabsretlige regler, er disse så godt som ens som i Danmark og nabolandene. Specifikt for opdrætsindustrien gælder der dog specifikke tillægslove i forhold til selskabskonstruktioner.

Opdrætsloven er defineret i lagtingslov 83 fra 25. maj 2009 med ændringer senest i lagtingslov nr. 50 fra 30. april 2018²⁵.

Loven indeholder forskellige regler omkring opdrætsvirksomhed såsom opdrætslicenser, geografiske områder, opdrætsudstyr, pantsætning, forpligtelser for virksomheder, regler for brud på lovgivning og lignende.

²⁴ Udsendelse fra Kringvarp Føroya "Undir Laksin": <https://kvf.fo/dokumentarurin?sid=87477>

²⁵ <https://logir.fo/Lagtingslog/83-fra-25-05-2009-um-aling-av-fiski-vm>

Den indeholder dog også nogle specifikke bestemmelser omkring ejerskab, som kan være interessante både for læseren og udenlandske investorer generelt. Lagtinget har nemlig indført bestemmelser omkring antitrust regler og begrænsning af udenlandsk ejerskab.

Omkring antitrust nævner opdrætsloven §7 bl.a.:

”Ingen juridisk eller fysisk person kan have direkte eller indirekte indflydelse på 50% eller mere af opdrætslicenserne.”

Videre nævner opdrætsloven §7a omkring udenlandsk ejerskab bl.a.:

”Ingen juridisk eller fysisk person, som ikke er hjemmehørende på Færøerne, kan have direkte eller indirekte indflydelse eller eje 20% eller mere af stemmerettigheder i virksomheder med opdrætslicenser af laks.”

Og når man taler om hjemmehørende på Færøerne, er der tale om, at vedkommende juridiske eller fysiske person skal være registreret i folkeregisteret på Færøerne og være fuldt skattepligtig til Færøerne, jf. §7a, stk. 3, pkt. 1-2. For virksomheder er der tale om, at virksomheden skal have hovedsæde på Færøerne, og skal flertallet af bestyrelsen eller tilsynsrådet skal være hjemmehørende, jf. §7a, stk. 4, pkt. 1-3- Direktøren skal ligeledes opfylde §7a, stk. 3, pkt. 1-2.

Dette er for at sikre, at en aktør ikke bliver alt for stor i forhold til Færøernes samlede økonomi, og at man bevarer ejerskabet på Færøerne.

Det skal dog siges, at læseren vil blive bekendt med, at Mowi Faroes er ejet 100% af Mowi Norge ASA. Grunden til, at det kan lade sig gøre, er fordi at ejerskabet fandt sted, før begrænsningen af udenlandsk ejerskab trådte i kraft, og er dette ejerskab derfor en undtagelse. Fremtidige ændringer i ejerskab er dog omfattet af loven.

Yderligere analyser af konsekvenserne af disse bestemmelser vil ikke blive genoptaget i denne afhandling.

5.4.2 Veterinær lovgivning

Heilsufrøðiliga Starvsstovan (Faroese Food and Veterinary Authority) (Herefter HFS) forvalter de færøske veterinærregler. Indenfor opdræt har HFS til opgave at:

“... sikre trivsel og sundheden hos fisken, og for at forhindre spredning af smitte.”

HFS pålægger opdrætsvirksomheder strenge bestemmelser omkring bl.a. sygdomsforebyggende tiltag, før en virksomhed kan tildes opdræstilladelse. En sådan tilladelse gives for 5 år men kan tilbagekaldes, hvis virksomheden ikke opfylder de krav og bestemmelser, som der kræves. Derudover foretages der løbende månedlig kontrol af opdrætsområder i forhold til luseoptælling, dødelighed, osv. Dette skal løbende rapporteres ind til myndighederne, som herefter offentliggør dataene på deres hjemmeside²⁶.

De løbende undersøgelser af veterinære forhold på opdrætsområderne udføres af P/F Fiskaaling (Faroese Aquaculture Research Station). Hvert opdrætsområde skal igennem lusekontrol mindst hver 14. dag, jf. færøsk bekendtgørelse nr. 75 omkring overvågning af og hindring af lus på opdrætsfisk, som i daglig tale bliver kaldt for "Luse-bekendtgørelsen"²⁷.

Samtidig med luseoptælling er opdrætsvirksomhederne også forpligtet til seneste den syvende i hver måned at indberette antal af fisk i hvert opdræt. Disse tal bliver også offentliggjort på hjemmesiden, og her er det muligt at søge specifikke data på hvert enkelt opdrætsområde.

Ovenstående offentliggjorte tal er tilgængelige i 5 år.

Hensynene med reglerne i den nye veterinærlov var, at man ønskede at få lakselusen og andre smitsomme sygdomme fjernede. Man har dermed lagt større fokus på produktion og laksens trivsel end blot masseproduktion og kortsigtet profit.

5.4.3 Miljølovgivning

Miljøkontrollen forvaltes af Umhvørvisstovan (Environment Agency) (Herefter US). US pålægger "bundundersøgelser" af opdrætsområderne, som bruges i forhold til en bestemt skala for (1 til 4: Ikke forurenet, lidt forurenet, forurenet, meget forurenet), hvor forurenet et opdrætsområde er. Disse tal er ikke tilgængelige digitalt, men det er muligt at se disse fysisk hos US²⁸. Der skal foretages bundundersøgelser før hver udlægning (Når lakseynglen kommer i selve ringene på opdrætsområdet), og når ringene har størst biomasse (når der er allermest fisk, og den er størst). Hvis et område er i skala 2-4, kan US kræve flere løbende bundundersøgelser. Hvordan bundundersøgelser foretages, ses bl.a. i dokumentarudsendelsen "Undir Laksin" (Under Laksen)²⁹.

²⁶ Hjemmesiden hos Heilsufrøðiliga Starvsstovan: www.hfs.fo

²⁷ <https://logir.fo/Kunnger/75-fra-28-06-2016-um-yvirvoku-og-talming-av-lusum-a-alifiski>

²⁸ Telefonsamtale med Respondent F på US, den 15. April 2020.

²⁹ Udsendelse fra Kringvarp Føroya "Undir Laksin": <https://kvf.fo/dokumentarurin?sid=87477>

Efter hver bundundersøgelse kræver US en rapport fra opdrætsvirksomheder med handlingsplan for, hvad man har tænkt sig gøre ved forureningen. Hvis US ikke godkender handlingsplanen, kan de pålægge virksomhederne en ny handlingsplan. I yderste konsekvens, kan US komme med mere alvorlige tiltag og eventuelt nægte udlægning af fisk. Handlingsplanen indebærer typisk, at man til næste udlægning enten mindsker om antal fisk, eller at man flytter opdrætsringene.

5.5 Delkonklusion

Kapitlet har gennemgået færøsk opdræts historie og udvikling, som i fortiden har været igennem større kriser. Dette har resulteret i større rekonstruktioner af industrien, samt opstramning på forskellige lovgivningsmæssige områder.

Kapitel 6 – Præsentation af data

Dette kapitel vil præsentere empiri, som er grundlaget for denne afhandling. Først vil der blive præsenteret overordnede data, og sidenhen vil opdrætsvirksomhederne og deres rapporter blive præsenteret enkeltvis.

6.1 Empiri

Empirien vil være de færøske lakseopdrætsvirksomheder og deres årsrapporter og sideliggende rapporter. Derudover vil der være forskellige data/statistikker, som knytter sig til industrien. Statistikkerne kommer fra Hagstova Føroya (Færøernes Statistik).

6.2 – Præsentation af data

Dataene vil blive præsenteret således, at der først vil være en kort redegørelse for industriens udvikling de senere år. Dernæst vil hver virksomhed blive introduceret, således at læseren er bekendt med virksomhedens situation og udgangspunkt. Derefter vil der blive vist grafiske præsentationer, som skal være med til at illustrere udviklingen i henholdsvis den obligatoriske og frivillige rapportering med sideløbende beskrivelser.

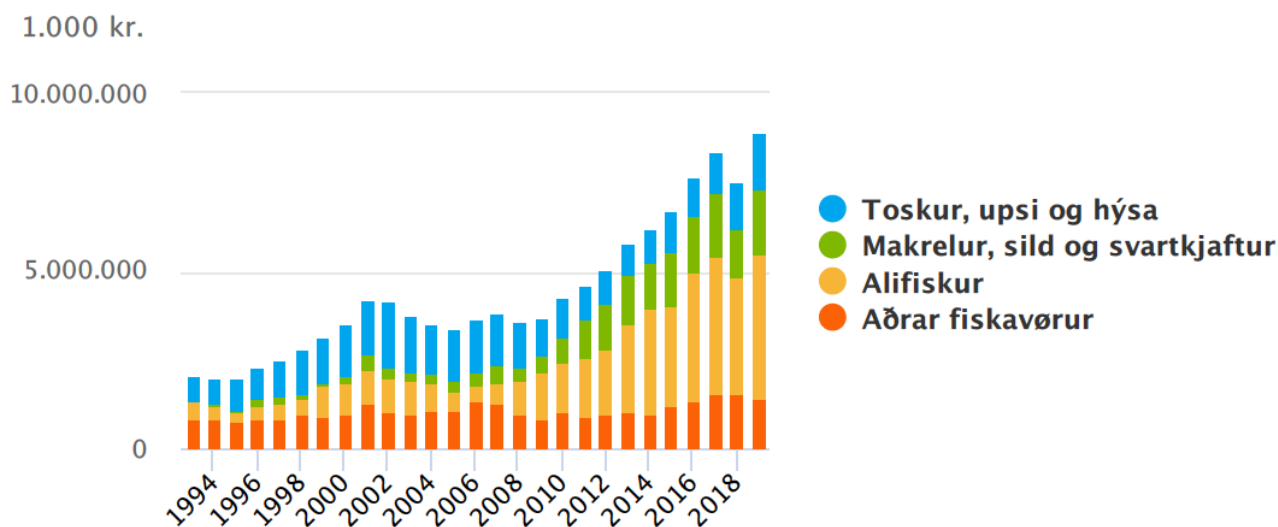
Visse udtalelser og informationer omkring virksomhederne vil komme fra bl.a. virksomhedernes hjemmeside (historien). Derudover er der suppleret med enkelte interviews, som er blevet foretaget i forbindelse med denne afhandling.

6.2.1 Industriens udvikling i forhold til Færøernes samlede økonomi

På det færøske opdrætsmarked findes der i dag 3 virksomheder, som driver med opdræt af laks. Der har tidligere, og især før den nye veterinærlovgivning trådte i kraft, været mange flere virksomheder³⁰, men nedgangen i starten af 1990'erne og ILA-sygdommen i start 2000'erne medførte, at flere virksomheder blev enten lagt sammen eller opkøbt. Derfor findes der nu færre men stærkere virksomheder indenfor opdræt på Færøerne.

Opdrætsindustrien stod for 43,3% af hele Færøernes eksport i årene 2016-2019³¹, har denne tendens været stigende over de seneste mange år, som kan ses i figur 14 herunder.

Útflutningur av fiskavörum, árliga

Figur 14 – Eksport af fiskevarer årligt. "Alifiskur" er opdrætsfisk. Kilde: www.hagstova.fo

Figuren stammer fra Hagstova Føroya, og man kan se, at "Alifiskur" (Opdrætsfisk) har vokset sig til en væsentlig del af eksporten af fiskevarer hos Færøerne. Det skal dog også siges, at gruppen

³⁰ Havbúnaðarfelagið. <http://salmon-from-the-faroe-islands.com/history.html>

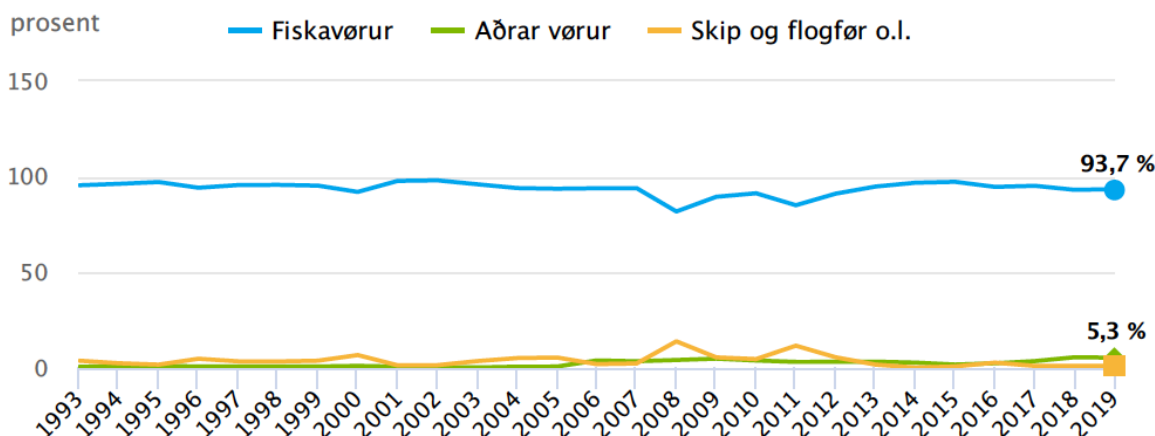
³¹ Hagstova Føroya (Færøernes Statistik). www.hagstova.fo

”Makrelur, sild og svartkjaftur”, som er makrel, sild og blåhvilling er steget kraftigt efter øgningen af de nordatlantiske pelagiske kvoter, specielt i årene 2009-2014. Dette emne behandles dog ikke i denne opgave.

Figur 14 skal ses i forhold til den samlede eksport, som vises på figur 15 herunder.

Útflutningur, vørubólkar

% av útflutningsvirðinum, árliga

Figur 15 – Samlet eksport fordelt ud på hovedgrupper i %. Kilde: www.hagstova.fo

Som figur 15 illustrerer, fylder fiskevarer 93,7% af Færøernes eksport, mens andre varer fylder væsentligt mindre. De år, hvor varegruppen ”Skip og flogför o.l.” (Skib, fly og lignende) fyldte mere i enkelte år, skyldtes formentligt, at visse rederier havde solgt nogle af de større skibe til udlandet (Trawlere, nodskibe og lignende). Nogle af disse salg kan have indbragt et par 100. mio. kroner, og vil et sådant salg typisk ”slå ud” i den samlede eksport i de enkelte år, når varegruppen i forvejen fylder meget lidt.

For så vidt angår virksomhedernes individuelle andel af den samlede eksport er det ikke muligt at få kortlagt, hvor meget i værdi eller tons de enkelte virksomheder eksporterer. Det blev konstateret efter telefonsamtale med Respondent H. Vedkommende oplyser, at dette er på grund af hensyn til anonymiteten i datasamlingen, og at det ikke skal være muligt at ”kunne udpege en borger”.

For at kunne illustrere størrelsen på de 3 virksomheder, så tages der udgangspunkt i nettoomsætningen i virksomhedernes årsrapporter.

i DKK	2016	2017	2018	2019
Bakkafrøst	3.202.686	3.770.049	3.177.422	4.511.107
Luna	576.272	679.729	679.816	n/a
Mowi Faroes	605.086	352.107	392.905	314.895

Tabel 8 – Egen tilvirkning – Opdrætsvirksomhedernes nettoomsætning i årene 2016-2019

Læsere vil formentlig hurtigt lægge mærke til, at Bakkafrøst er den klart største af de tre opdrætsvirksomheder og dermed en stor spiller i opdrætsindustrien.

Et andet, som læseren vil lægge mærke til, er at Mowi Faroes nettoomsætning i 2016 var væsentligt større end de andre år. Men hvis man går ind i 2015 regnskabet, så vil man se, at nettoomsætningen "blot" var ca. 140. mio. kroner det år og i 2014 ca. 486. mio. kroner. Man kan derfor sige, at svingene formentlig afspejler tallene for, hvor meget laks der er blevet slagtet det enkelte år, samt hvordan laksepriserne på markedet har været.

Herefter vil virksomheder og deres rapportering blive præsenteret enkeltvis.

6.2.2 Bakkafrøst

Bakkafrøst er en færøsk opdrætsvirksomhed, som er børsnoteret på Oslo Børs. Der er dermed ejere fra hele verdenen. Regin Jacobsen (nuværende direktør) og hans mor Oddvør Jacobsen ejer dog tilsammen ca. 15,5% af aktierne³².

Bakkafrøst er i dag både den største opdrætsvirksomhed, men også den største private virksomhed på Færøerne med ca. 1.108 ansatte (Sunt Lív) ud af et samlet befolkningstal på 52.000 indbyggere på Færøerne. Det svarer til ca. 2% af befolkningen.

Bakkafrøst har sit hovedsæde i byen Glyvrrar og har sine opdrætsområder både på de nordlige og sydlige øer dog i den østlige retning af Færøerne.

Bakkafrøst blev stiftet i 1968 af brødrene Hans og Róland Jacobsen. Senere kommer broderen, Martin Jacobsen, også ind i virksomheden.

³² https://www.bakkafrøst.com/en/investor-relations/share-information/bakkafrøst_major-shareholders/

De første par år var fokuseret på tilvirkning og salg af krydrede og marinerede sild. I 1979 begynder Bakkafrøst, som en af de første færøske virksomheder på opdrætning af laks. Bakkafrøst vælger dog igennem tiderne at "stå på forskellige ben" og dermed ikke kun at fokusere på et område.

I primo 1990'erne samtidig med, at Færøerne er i dyb recession, foretager Regin Jacobsen (nuværende direktør), Hans Jacobsen og Martin Jacobsen en omstrukturering af Bakkafrøst. Man får nu opdrætslicens til opdræt på 2 fjorde, og man begynder for alvor at "optrappe" produktionskapaciteten i forhold til opskæring, tilvirkning, og pakning af laks.

Op igennem den senere del af 1990'erne øges kapaciteten, og forædling bliver en stor del af produktionsapparatet. Man begynder nu kun at fokusere på opdræt af laks.

Efter ILA-krisen vokser Bakkafrøst hurtigt med forskellige sammenlægninger og opkøb af andre opdrætsvirksomheder, hvor de også får flere fjorde til opdræt samt flere avlscentre til lakseyngel. Bl.a. fusioner man med Vestlax, som på det tidspunkt var en stor spiller på markedet, og det øger kapaciteten væsentligt fra 18.000 tons til 29.000 tons.

I 2009 træffes der en beslutning om at lave virksomheden børsnotere på Oslo Børs. Det sker den 26. marts 2010.

I 2011 opkøber Bakkafrøst den moderne og internationalt anerkendte produktionsvirksomhed, Havsbrún. Havsbrún producerer fiskemel, fiskefoder og fiskeolie. Bakkafrøst gør dette af strategiske årsager, da man bl.a. er Havsbrún største kunde. Dermed bliver Havsbrún en integreret del af værdikæden hos Bakkafrøst. Med opkøbet fulgte også store kapitalandele i andre opdrætsvirksomheder, og dermed øges Bakkafrøst's opdrætskapacitet endnu engang.

Sidenhen har Bakkafrøst tilpasset og udvidet virksomheden, hvor man bl.a. i 2013 fremlagde en 5 års strategiplan, hvor man ville effektivisere produktionen på land, øge om den biologiske vækst (yngel) og mindske den biologiske risiko.

Denne strategiplan er løbende blevet udvidet, hver gang man har nået visse punkter i planen. Man har bl.a. bygget et stort nyt avlscenter til lakseyngel, en stor og moderne tilvirkningsbygning, og man har ladet flere nye skibe bygge med brønd (brunnbátur), som er til transport af opdrætsfisk fra selve opdrætsanlæggene på fjordene til det centrale produktionsanlæg i Glyvrrar.

Man har også bygget et biogasanlæg, Førka, som indsamler afføring fra landbruget. Anlægget skal i fremtiden indsamle afføring fra opdrætsområderne³³.

³³ <https://www.bakkafrøst.com/en/about-us/about-us/bakkafrøst-history/>

I 2015 blev Bakkafrost kåret som årets virksomhed på Færøerne ved den årlige erhvervsdag, som Vinnuhúsið (Erhvervshuset) og Føroya Arbeiðsgevarafelag (Færøsk Arbejdsgiverforening)³⁴ arrangerer. Årsagen til indstillingen, skyldtes Bakkafrost's økonomiske resultater, men også den ambitiøse og langsigtede- og fremtidsfokuserende strategi med bl.a. fokus på effektivisering, reducere af biologiske risici, investeringer i moderne anlæg og fokus på miljøet. På miljøområdet er Bakkafrost den første færøske virksomhed, som har fået ASC-miljøgodkendelse³⁵ for et af deres opdrætsområde³⁶.

6.2.2.1 Rapportering – hvilken slags:

Bakkafrost befinder sig i regnskabsklasse D, da de er børsnoteret på Oslo Børs. De aflægger derfor deres regnskabs efter IFRS. Dette ses i regnskabet og bekræftes også af Respondent A, som er Bakkafrost's revisor.

Bakkafrost				
	2016	2017	2018	2019
Udvikling af frivillig rapportering	"Health, Safety and the Environment" forklaringer, som tilsammen fylder 2 sider. Henvisninger til visse internationale standarder/initiativer, bl.a. ASC.	Første år, hvor Bakkafrost udarbejder sin Sustainability Report. Indeholder: GRI, UN Global Compact, og 4 SDG-mål.	Udvidelse af rapporteringen, hvor man nu tager fat på 10 SDG mål. Man påviser mere udførligt, hvordan man arbejder med disse i et index. Indeholder: GRI, UN Global Compact, og 10 SDG-mål.	Udvidelse af et enkelt SDG mål, så man nu tager fat på 11 SDG mål samlet. Ellers meget det samme som året før, dog med endnu flere informationer, da man nu kan sammenligne på tværs af årene. Indeholder: GRI, UN Global Compact, og 11 SDG-mål.
Udvikling af obligatorisk rapportering	ÅRL§99a er ikke trådt i kraft. Træder i kraft 1. januar 2017.	Pga. At Bakkafrost gør brug af IFRS, og man samtidig har taget FN Global Compact, er man undtagen ÅRL§99A.	Pga. At Bakkafrost gør brug af IFRS, og man samtidig har taget FN Global Compact, er man undtagen ÅRL§99A.	Pga. At Bakkafrost gør brug af IFRS, og man samtidig har taget FN Global Compact, er man undtagen ÅRL§99A.
Regnskabsklasse	D - Børsnoteret	D - Børsnoteret	D - Børsnoteret	D - Børsnoteret

Tabel 9 – Egen tilvirkning

I forhold til den obligatorisk rapportering, ændrer den sig ikke, da man bliver undtaget ÅRL§99a, hvis man jf. ÅRL§99a, stk. 8, har vedtaget FN Global Compact princip. Dette vælger Bakkafrost at gøre det samme år, som ÅRL§99a træder i kraft, nemlig 2017.

³⁴ <https://www.bakkafrost.com/en/about-us/news/bakkafrost-arsins-virki-2015/>

³⁵ <https://www.asc-aqua.org/what-we-do/our-standards/farm-standards/the-salmon-standard/>

³⁶ <https://www.bakkafrost.com/en/about-us/news/bakkafrost-arsins-virki-2015/>

6.2.2.2 Frivillig rapportering

I forhold til den frivillige rapportering, ses det, at den ændrer sig væsentligt henover perioden. Man går fra at rapportere to sider omkring sundhed, sikkerhed og miljø, som primært handler om deres produktion (Bakkafrøst 2016, side 70-71), til at man i 2019 udfører en separat Sustainability Report på 48 sider, som er knyttet op på 11 SDG-mål. Man oplyser også i rapporten, at man startede at referere til GRI i den første Sustainability Report i 2017.

Respondent G, medarbejder på finansafdelingen i Bakkafrøst (Bilag 9), oplyser, at Bakkafrøst før 2017 refererede til forskellige nøgletal og data med inspiration fra Global Salmon Initiative (GSI), som specifikt retter sig til rapportering omkring opdræt af laks. Disse nøgletal og data blev offentliggjort i årsrapporten og derfor hverken som separat bæredygtighedsrapport eller Integrated Reporting.

Sustainability rapporten har fået navnet "Healthy Living" ("Sunt Lív"), som deles op i temaer med nøgleordene: Healthy Business, Healthy People, Healthy Salmon, Healthy Environment, og Healthy Communities.

Som inspiration framework til "Healthy Living", følger Bakkafrøst til vejledninger omkring ikke-finansiell rapportering fra Oslo Børs. Bakkafrøst har også set på "best practise" indenfor regulativ og frivillige frameworks internationalt, heriblandt GRI, IIRC og EU-Direktiv 2014/95. Bakkafrøst har bevidst valgt at separere sin ikke-finansielle rapportering fra den finansielle rapportering, således at den får sit eget fokus, da en Integrated Report ofte kan medføre, at man mister fokus på de ikke-finansielle informationer. Man mener, at det samtidig bliver mere simpelt for interessenter, og man kan stærkere påvise sine fremskridt indenfor de forskellige temaer.

Det må siges at være noget af en udvikling, som er sket i årene fra 2016 til og med 2019, og dette bekræftes også af Respondent A, Bakkafrøst's revisor (Bilag 3). Respondent A fortæller yderligere i interview, at Bakkafrøst har søsat et meget ambitiøst projekt i forbindelse med, at man gerne vil udarbejde en sådan Sustainability Report, og at udviklingen vil fortsætte i de kommende år, da rapporten løbende bliver udbygget. At Bakkafrøst er gået i gang med en rapport omkring bæredygtighed skyldtes formentlig, at man er et børsobjekt, men også den forretningstilgang, at Bakkafrøst vil fremstå som en ambitiøs virksomhed.

6.2.3 Luna/Hiddenfjord

P/F Luna (Luna) er en familieejet virksomhed, som startede sit virke i 1929 i byen Gøta. Til at starte med var virksomhedens primære område hvid fisk. Virksomheden gik dengang under navnet "Fiskavirkið" (Fiskefabrikken). Joen Pauli Gregersen startede virksomheden, og med ham og sidenhen sønnen Oddfríður Gregersen voksede virksomheden, og udvidede man sit sortiment til at omfatte flere områder. For at kunne dele disse områder, stiftede man to selskaber: For kvalitets saltfisk i virksomheden PRG og for kvalitetslaks i virksomheden Luna³⁷.

Oddfríður's tre sønner har siden delt dele af koncernen, således at de fokuserer på to forskellige brands. Hos Luna er det Atli Gregersen, som er direktør og frontfiguren for Luna.

Koncernen er i dag splittet op således, at P/F Luna ejes af brødrene Atli og Regin Gregersen, mens den sidste bror Páll Gregersen ejer PRG.

Luna har deres hovedsæde i byen Sörvágur, og deres opdrætsområder er primært koncentreret på de vestlige øer på Færøerne.

I 2011 valgte Luna at starte op på et særskilt brand for laksen. Brandet kaldes i dag Hiddenfjord. Fokus er, at Hiddenfjord's laks skal være den fineste i verdenen.

I 2012 blev Luna kåret som årets virksomhed på Færøerne ved den årlige erhvervsdag. Årsagen til denne hæder blev begrundet af Luna's økonomiske resultater, samt at Luna har udviklet virksomheden en del indenfor både produktion og markedsføring.

6.2.3.1 Rapportering – hvilken slags:

Luna aflægger deres årsregnskab efter ÁRL og befinder sig i regnskabsklasse C stor, jf. ÁRL§7. Dette bekræftes af Respondent A, som er Luna's revisor.

³⁷ <http://hiddenfjord.com/our-story/>

Luna				
	2016	2017	2018	2019
Udvikling af frivillig rapportering	Ingen rapportering udover det obligatoriske.	Ingen rapportering udover det obligatoriske.	Ingen rapportering udover det obligatoriske.	Generalforsamlingen først 20. juni 2020, og derfor er regnskabet ikke tilgængeligt endnu.
Udvikling af obligatorisk rapportering	ÁRL§99a er ikke trådt i kraft. Træder i kraft 1. januar 2017. Dog oplyser Luna om deres påvirkning af det eksterne miljø, som kræves jf. ÁRL§99, stk. 1, nr. 9.	ÁRL§99a er trådt i kraft, men ingen ændring ift. året før. Ledelsesberetningen beretter som de samme emner, og teksten så godt som identisk.	ÁRL§99a er trådt i kraft, men ingen ændring ift. året før. Ledelsesberetningen beretter som de samme emner, og teksten så godt som identisk.	Generalforsamlingen først 20. juni 2020, og derfor er regnskabet ikke tilgængeligt endnu.
Regnskabsklasse	C stor	C stor	C stor	C stor

Tabel 10 – Egen tilvirkning

Som det illustreres ovenfor, så kan læseren med første øjekast se, at regnskabet for 2019 ikke er beskrevet, da Luna's generalforsamling først finder sted den 20. juni 2020, som er efter afleveringsdato for denne afhandling³⁸.

I forhold til de andre år, beretter Luna i 2016 i deres ledelsesberetning omkring forskellige forhold som gør sig gældende, jf. ÁRL§99, som er så godt som identisk med den danske version af ÁRL§99. Luna beretter om de væsentligste aktiviteter og eventuelle usikkerheder ved indregning og måling, forsknings- og udviklingsaktiviteter, m.v.

Derudover foreskriver ÁRL§99, stk. 1, nr. 9, at ledelsesberetningen skal *“beskrive virksomhedens påvirkning af det eksterne miljø og foranstaltninger til forebyggelse, reduktion eller afhjælpning af skader herpå”*. Her skriver Luna i ledelsesberetningen under afsnittet om *“Fiskehelse og Miljøforhold”*:

“Virksomheden har myndighedernes godkendelse til al aktivitet, og virksomheden er særdeles bevidst om at tage vare på miljøet.”

Men som der illustreres, så sker ingen ændringer over årrækken, hverken i den obligatoriske eller frivillige rapportering.

Det eneste som ændres, er ordlyden og visse sætninger, samt at Luna det ene år har lidt problemer med en gællesygdom samt at de økonomiske tal er forskellige fra år til år.

Dermed kan man formentlig konkludere, at indførelsen af ÁRL§99a ikke har haft en mærkbar effekt på rapporteringen hos Luna. Dette bliver den umiddelbare konklusion, som også støttes af Luna's

³⁸ Mailkorrespondance med direktør om forespørgsel af Årsrapport 2019

revisor Respondent A, som udtaler, at der er intet fokus på dette område, og virksomheden forholder sig til reglerne, og det er det. Virksomheden oplyser derfor ikke yderligere i ledelsesberetningen.

6.2.4 Mowi Faroes

P/F Mowi Faroes er et færøsk datterselskab af den norske opdrætsvirksomhed Mowi Norge, som er børsnoteret på Oslo Børs. Koncernen har for kort tid siden skiftet navn fra Marine Harvest til Mowi. Mowi koncernen har aktiviteter over hele verden, hvor man har 14.537 medarbejdere i 25 forskellige land, og man omsætter for 3,8 mia. euro.

Mowi Faroes har hovedsæde på Hellurnar, hvor deres avlscenter for lakseyngel er, mens produktion (opskæring, tilvirkning osv.) er i byen Strendur.

Historien om Mowi Faroes på Færøerne startede i 1984 i den lille bygd Hellurnar, hvor nogle mænd slog sig sammen for at avle lakseyngel. De var foregangsmænd, da deres fremgangsmetode var, at de opdrættede i udendørs kar, mens de sov i teltet tæt på. Avlscenteret kom til at hedde Laxá.

I nabobygden stiftedes en opdrætsvirksomhed i 1988, som kaldes for Norðaling. Den blev senere i 1998 solgt til Pan Fish. I år 2000 køber Pan Fish så virksomheden Laxá.

I 2006 bliver Pan Fish lagt sammen med Marine Harvest, som bliver til Marine Harvest Group og dermed er en del af den norske koncern.

Mowi bruger til dagligt flere forskellige brands inden for laks. Det kommer således an på, hvor laksen er opdrættet. Mowi Faroes bruger brandet Rinka, og her lægger man vægt på laksens naturlige vækst, hvor der bl.a. ikke bruge antibiotika³⁹.

Mowi Faroes ledes i dag af direktøren Hans Jákup Mikkelsen.

Mowi Faroes er den mindste af opdrætsvirksomhederne på Færøerne. De har deres opdrætsområder primært omkring centrum/centrum-nordlige del af Færøerne.

Selvom Mowi Faroes formentlig er den mindste af Mowi koncernen, så viser Mowi Faroes sig at være en meget værdifuld del af koncernen. Mowi Faroes har flere gange været bedre end andre regioner, når det gælder operationelt EBIT / overskud per kilo. Dette sås f.eks i 2014⁴⁰.

³⁹ <https://www.rinka.fo>

⁴⁰ <https://nordvestblog.wordpress.com/2014/04/30/marine-harvest-faeroyene-igjen-best-pa-laks/comment-page-1/>

6.2.4.1 Rapportering – hvilken slags:

Mowi Faroes aflægger deres årsregnskab efter ÁRL og befinder sig i regnskabsklasse C stor jf. ÁRL§7. Dette bekræftes også af virksomhedens revisor, som også er Respondent A.

Det skal dog nævnes, at Mowi Faroes befandt sig i regnskabsklasse C Mellem i regnskabsåret 2016 men har siden befundet sig i regnskabsklasse C stor i de efterfølgende år. Det har dog som udgangspunkt ikke nogen påvirkning på den efterfølgende analyse, idet ÁRL§99a ikke var trådt i kraft i 2016.

Mowi Faroes				
	2016	2017	2018	2019
Udvikling af frivillig rapportering	Ingen rapportering udover det obligatoriske. Der bliver heller ikke henvist til Mowi Norge's Integrated Report.	Ingen rapportering udover det obligatoriske. Der bliver heller ikke henvist til Mowi Norge's Integrated Report.	Ingen rapportering udover det obligatoriske. Der bliver heller ikke henvist til Mowi Norge's Integrated Report.	Ingen rapportering udover det obligatoriske. Der bliver heller ikke henvist til Mowi Norge's Integrated Report.
Udvikling af obligatorisk rapportering	ÁRL§99a er ikke trådt i kraft. Træder i kraft 1. januar 2017. Dog Luna om deres påvirkning af det eksterne miljø, som kræves jf. ÁRL§99, stk. 1, nr. 9.	ÁRL§99a er trådt i kraft, men ingen ændring ift. året før. Ledelsesberetningen beretter som de samme emner, og teksten så godt som identisk.	ÁRL§99a er trådt i kraft, men ingen ændring ift. året før. Ledelsesberetningen beretter som de samme emner, og teksten så godt som identisk.	ÁRL§99a er trådt i kraft, men ingen ændring ift. året før. Ledelsesberetningen beretter som de samme emner, og teksten så godt som identisk.
Regnskabsklasse	C mellem	C stor	C stor	C stor

Tabel 11 – Egen tilvirkning

Som udviklingen i rapporteringen hos Mowi Faroes ovenfor illustrerer, sker der ingen ændringer i den obligatoriske eller frivillige rapportering henover perioden 2016-2019. I forhold til den frivillige rapportering, henvises der heller ikke til Mowi Norge, som aflægger en integreret årsrapport.

Lige som det gør sig gældende med Luna, så oplyser Mowi Faroes omkring deres påvirkning af det eksterne miljø, som kræves jf. ÁRL§99, stk. 1, nr. 9. Her skriver Mowi Faroes i afsnittet "Fiskehelse og Miljøforhold":

"Miljøpåvirkninger på nærområdet bliver med jævne mellemrum undersøgt af myndighederne. Vores målsætning er, at miljøet skal være på mindst samme niveau, eller bedre, end sidste år."

Dvs. at der ikke fremkommer tal eller målinger for, hvordan man påvirker det eksterne miljø, men blot at man vil være på samme niveau eller bedre end sidste år. Det eneste, som ændres, er de økonomiske tal, og at man oplyser fra år til år, hvor man har tænkt at "udlægge" yngel næste år.

Derfor kan det formentlig igen konkluderes, at indførelsen af ÁRL§99a ikke har haft nogen effekt på rapporteringen hos Mowi Faroes. Denne konklusion synes Mowi Faroes's revisor, Respondent A, at

være enig i. Han udtaler, at der intet fokus er på dette område. Virksomhederne forholder sig blot til reglerne, og det er det, og der foretages ikke yderligere i forhold til oplysninger i ledelsesberetningen (Bilag 3).

6.3 Delkonklusion

Dette kapitel har gennemgået empiri, som primært er tilvejebragt via opdrætsvirksomhedernes årsrapporter og eventuelle sideløbende bæredygtighedsrapporter.

Det kan konkluderes, at Bakkafrøst er omfavnet af IFRS, og da Bakkafrøst har vedtaget FN Global Compact, bliver man undtaget fra ÁRL§99a's bestemmelser omkring oplysning af samfundsansvar og ikke-finansielle oplysninger i forhold til den obligatoriske rapportering. Bakkafrøst's frivillige rapportering har været igennem en større udvikling, idet at man i 2017 udarbejdede sin første sustainability Report, som sidenhen er udbygget væsentligt og knytter sig meget op ad bl.a. FN's SDG-mål.

Derimod aflægges Luna og Mowi Faroes efter ÁRL. Begge virksomheder befinder sig i regnskabsklasse C stor og har derfor forpligtet at oplyse omkring samfundsansvar, jf. ÁRL§99a. Udviklingen i årene 2016-2018 for Luna, og 2016-2019 for Mowi Faroes viser dog, at der ikke er sket nogen udvikling, hverken i den obligatoriske eller frivillige rapportering. Oplysningerne i Ledelsesberetningen for henholdsvis Luna og Mowi Faroes har så godt som været identiske hvert år. Dette på trods af, at ÁRL§99a trådte i kraft 1. januar 2017, og man formentlig kunne forvente, at der ville ske en udvikling i forhold til rapportering af ikke-finansielle oplysninger og samfundsansvar. Dette har dog ikke vist sig at have nogen effekt. Analyser af, hvad der kan begrunde denne manglende udvikling, vil blive udarbejdet i efterfølgende kapitel.

Kapitel 7 – Analyse af data

Dette kapitel kommer til at analysere de data, som er blevet præsenteret i kapitel 6.

Kapitlet bliver delt op i delelementer, hvor opdrætsvirksomhederne sammenlignes og analyseres på brancheniveau. Derefter diskuteres de begrundelser for udviklingen i årrækken 2016-2019.

Diskussionen deles op i søjler for, hvad årsagerne kan være: Samfundsudviklingen, stakeholderes (interessenter) og behov for legitimitet. Sidenhen vil der blive samlet op på diskussionerne.

7.1 Branchesammenligning

Eftersom, at henholdsvis Luna og Mowi Faroes aflægger efter ÁRL, og Bakkafróst og Mowi Norge aflægger efter IFRS, giver det bedst mening, at disse to grupper sammenlignes hver for sig. Årsagen er, at Mowi Faroes er datterselskab, og ifølge ÁRL§99a, har muligheden for at lade sit moderselskab rapportere om ikke-finansielle informationer. Dette gøres for at kunne foretage en sammenligning i branchesammenhæng. Dog udføres dette kun for den frivillige rapportering, da denne opgave ikke omhandler eventuelle norske rapporteringskrav omkring samfundsansvar som obligatorisk rapportering.

7.1.1 Obligatorisk rapportering

Den obligatoriske rapportering på Færøerne har udviklet sig til nogenlunde samme niveau som i Danmark. ÁRL kan derfor siges at være i overensstemmelse med EU-direktivet 2014/95. Dog har tidligere analyser vist, at der er visse forskelle, selvom man generelt vil implementere lovgivning, således at den færøske er sammenlignelig med nabolandenes lovgivning

Det ene er, at når ÁRL§99a blot siger "blandt andet", betyder det, at revisorer på Færøerne IKKE tolker loven som en udtømmende liste. Dette bekræftes ligeledes af Respondent A (Bilag 3). Efterfølgende interview med Respondent D, jurist i Miljø- og Erhvervsministeriet på Færøerne (Herefter MoEM) (Bilag 6), bekræfter, at dette er korrekt opfattet. At der står "blandt andet" medfører, at listen ikke er udtømmende.

Det andet er, at det kan ske i implementeringsprocessen af lovgivning, at man alligevel er "lidt bagud". Det kan bekræftes med bl.a. udsagnene hos Respondent C, jurist hos Lagtinget (Bilag 5), og Respondent D. Begge nævner, at det kan ske, at en bekendtgørelse "hænger efter" i noget tid, selvom en lov er vedtaget. ÁRL§99a blev vedtaget i 2016 og trådte i kraft 1. januar 2017. Bekendtgørelse, som skal yde de detaljerede krav, herunder definere, hvad en virksomhed bør oplyse i forhold til samfundsansvar, er dog ikke udarbejdet endnu. De retningslinjer, som SF som kontrolmyndighed skal kontrollere ud fra samt bedømme eventuelle konsekvenser ud fra, er således endnu ikke præcist definerede. Konsekvenserne af, at en virksomhed ikke har en politik og ikke oplyser om dette i ledelsesberetningen er således uvisse. Det er ligeledes uklart hvilke konsekvenser der er for revisor, da han ikke skal revidere ledelsesberetningen, men er forpligtet til at læse den igennem og udtale, om den er i tråd med loven.

Respondent E fra SF nævner (Bilag 7), at da der ikke er udarbejdet en bekendtgørelse, føres der ikke kontrol med dette område. Respondent E bekræfter, at dette er på grund af den manglende bekendtgørelse. Det kan derfor ikke lade sig gøre at redegøre for, hvilke konsekvenser, der vil være for virksomheden, hvis den ikke oplyser korrekt om samfundsansvar, eller ikke oplyser, at den ikke har en politik på området.

Overholdelse af ÁRL§99a								
	Luna 2016	Mowi Faroes 2016	Luna 2017	Mowi Faroes 2017	Luna 2018	Mowi Faroes 2018	Luna 2019	Mowi Faroes 2019
Menneskerettigheder							n/a	
Social							n/a	
Miljø							n/a	
Klima							n/a	
Korruption							n/a	
UN Global Compact							n/a	

Tabel 12 – Egen tilvirkning

Som det ses på ovenstående illustration, bliver Luna og Mowi Faroes sammenlignet i periode 2016-2019, om deres ledelsesberetning er i tråd med ÁRL§99a. Regnskabet for 2019 hos Luna er dog ikke aflagt, da generalforsamlingen er først i juni måned, og derfor er ikke muligt at analysere.

Som udgangspunkt vil den manglende bekendtgørelse formentlig være med til at konkludere, at loven ikke er gældende, som det også ses i svarene fra Respondent E fra SF på forespørgsler om ÁRL§99a. Men både Respondent C og Respondent D fortæller, at når loven er vedtaget, så er den gældende. Men Respondent D fortæller yderligere, at den manglende bekendtgørelse medfører, at det vil være svært fra myndighedernes side at håndhæve loven, da man ikke ved, hvad man skal kontrollere, og hvad i loven man skal håndhæve.

Hvis man derfor tager udgangspunkt i, at loven er gældende, og hvilke af de 5 områder, som nævnes i ÁRL§99a, bliver oplyst i Luna's og Mowi Faroes' ledelsesberetning, kan man formentlig sige, at de oplyser noget omkring deres ansvar omkring miljøet.

Luna og Mowi Faroes nævner henholdsvis, at de tager særdeles godt vare på miljøet, og at man vil være på samme niveau eller bedre kommende år. I den sammenhæng kan man måske sige, at de tager samfundsansvar og derfor kan sættes kryds ved, at de har en politik på området, som der vises på førnævnte illustration. Spørgsmålet er så, om disse udsagn er definerbare, da de som

udgangspunkt ikke indeholder data, som er målbare. Udsagnene støttes ikke af f.eks. nøgletal i forhold til udviklingen for, hvordan de tager særdeles godt vare på miljøet og bliver bedre år for år. Som der oplyses fra Respondent F (US) (Bilag 8), så har opdrætsvirksomhederne pligt til at indlevere resultater for forskellige undersøgelser (bundundersøgelser) samt opfølgende rapporter. Det er muligt at få indblik i disse undersøgelser, men dette kan desværre kun gøres ved at møde fysisk op på US. Vi må formode, at det er begrænset, hvor mange interessenter, som møder op på US. Derfor kan man konkludere, at det er svært at få oplyst i regnskabet, om Luna og Mowi Faroes tager samfundsansvar, når det gælder miljøet.

Hvad kan i stedet være begrundelsen til, at Luna og Mowi Faroes vælger at oplyse om miljøpåvirkning men alligevel oplyse så begrænsede informationer? Altså at de oplyser om deres hensigt, men ikke videre definerer dette. Hvorfor man måske ikke blot fravælger at rapportere/oplyse dette overhovedet? Kan der være andre årsager til dette?

Hvis man ser på ÁRL§99 (Ikke ÁRL§99a) om indholdet i en ledelsesberetning, så nævnes der nogle forhold, som ikke står i den danske lov. ÁRL§99, stk. 1, pkt. 9 siger:

”beskrive virksomhedens påvirkning af det eksterne miljø og foranstaltninger til forebyggelse, reduktion eller afhjælpning af skader herpå,”

Dette nævnes også i den danske version, jf. ÅRL§99, stk. 1, pkt. 7, men ÅRL§99, stk. 3 siger, at:

”Stk. 1, nr. 7, finder ikke anvendelse for virksomheder, der er omfattet af § 99 a, og som har en politik for miljøforhold.”

Dette står dog ikke i den færøske udgave, selvom man har vedtaget ÁRL§99a, og derfor kan dette måske være grunden til, at henholdsvis Luna og Mowi Faroes vælger at oplyse om miljøforhold, selvom bekendtgørelsen i ÁRL§99a ikke er blevet udarbejdet.

Spørgsmålet er så, om ÁRL§99, stk. 1, pkt. 9 bliver overholdt, ved at man blot siger, at man tager vare på miljøet og vil være på samme niveau eller bedre end sidste år. Er dette specifikt nok i forhold til loven? Det vides ikke, da det ikke defineres yderligere i loven. Men det må formodes at være tilstrækkeligt, da henholdsvis Luna og Mowi Faroes har oplyst om dette i ledelsesberetningen, og så godt som “copy-paste’er” i alle årene 2016-2019. Denne påstand bekræftes af Respondent A, som

siger, at der ikke er fokus på området omkring samfundsansvar, og at der derfor på disse områder formentlig ikke føres en streng kontrol af SF.

7.1.2 Frivillig rapportering

I forhold til den frivillige rapportering vedrørende ikke-finansiell rapportering, tages der udgangspunkt i Bakkafrøst og Mowi Norge.

SDG Verdensmål	Bakkafrøst 2016	Mowi Norge 2016	Bakkafrøst 2017	Mowi Norge 2017	Bakkafrøst 2018	Mowi Norge 2018	Bakkafrøst 2019	Mowi Norge 2019
1. Afskaf Fattigdom								
2. Stop sult			●		●		●	
3. Sundhed og Trivsel				●		●		●
4. Kvalitetsuddannelse								
5. Ligestilling mellem kønnene					●	●	●	●
6. Rent vand og Sanitet					●		●	
7. Bæredygtig Energi					●		●	
8. Anstændige job og økonomisk vækst			●	●	●	●	●	●
9. Industri, innovation og infrastruktur				●	●	●	●	●
10. Mindre ulighed						●		●
11. Bæredygtige byer og samfund						●		●
12. Ansvarligt forbrug og produktion				●	●	●	●	●
13. Klimaindsats				●	●	●	●	●
14. Livet i havet			●	●	●	●	●	●
15. Livet på land							●	
16. Fred, retfærdighed og stærke institutioner								
17. Partnerskab for handling			●	●	●	●	●	●

Tabel 13 – Egen tilvirkning

Ovenstående figur illustrerer, at både Bakkafrøst og Mowi Norge begyndte at gøre brug af SDG-målene i 2017. SDG blev vedtaget af FN-medlemslandene i New York i september 2015.⁴¹

⁴¹ Retsudvalget i Folketinget: <https://www.ft.dk/samling/20151/almindel/REU/bilag/179/1600406.pdf>

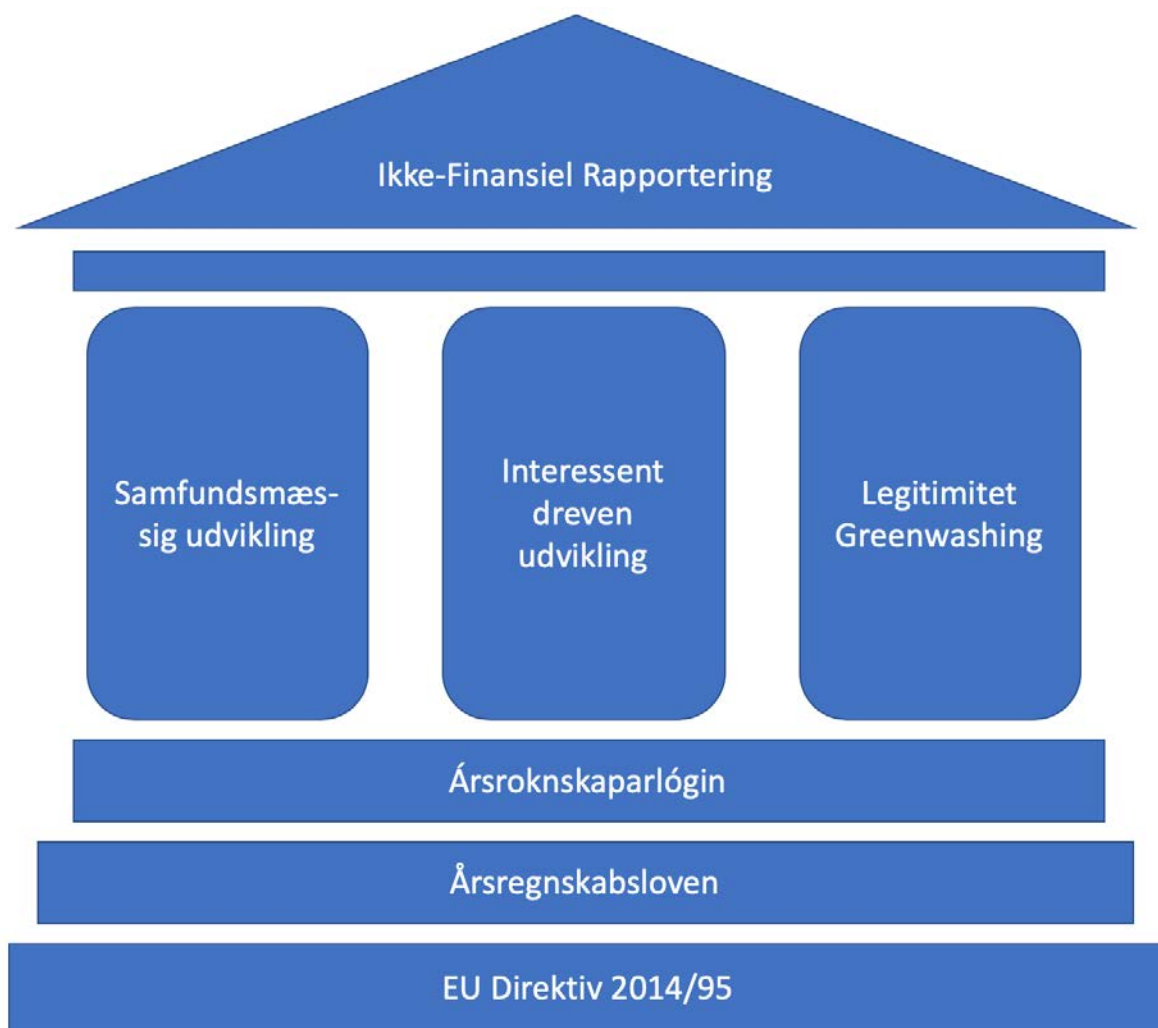
At Bakkafrøst og Mowi Norge begyndte at rapportere om ikke-finansielle informationer i 2017 kan formentlig skyldes, at EU-direktiv 2014/95 trådte i kraft, således at man i 2018 skulle rapportere om regnskabsåret 2017 (EU, 2014).

Observationen viser, at antallet af SDG-mål har udviklet sig fra henholdsvis 4 (Bakkafrøst) og 7 (Mowi Norge) til at være henholdsvis 11 og 10. Virksomhederne deler "tankegang" omkring en del af målene, mens de ikke deler om enkelte andre mål, selvom de er i samme branche. F.eks. mener Bakkafrøst, at man ved SDG 2 er med til at stoppe sult i verdenen, mens Mowi Norge ikke har dette mål med, selvom Mowi Norge er verdens største opdrætsvirksomhed. Andre eksempler er, at Bakkafrøst mener, at man er med til at opfylde SDG 6 og 7, men Mowi Norge derimod er med til at opfylde SDG 10 og 11. Dvs. at selvom de opererer i samme branche og er konkurrenter, så kan de have forskellige opfattelser om, hvordan man bidrager til en mere bæredygtig verden, og hvordan man tager samfundsansvar. Dette er et interessant område i sig selv at undersøge, hvorfor henholdsvis Bakkafrøst og Mowi Norge har valgt forskellige mål, selvom man er konkurrenter og i samme branche. Men dette vil dog ikke blive undersøgt yderligere i denne opgave.

Ovenstående er formentlig kendetegnet ved den frivillige rapportering, at det er op til den enkelte virksomhed at finde ud af, hvilke SDG mål man er med til at opfylde, hvis man kan dokumentere det ud fra metoder, som er defineret og som kan påvise resultater.

7.2 Diskussion

For at kunne bidrage til diskussionen om hvordan det kan være, at virksomhederne har rapporteret på den måde, som de har gjort, vil følgende afsnit blive bygget op som en 3-søjle diskussion, hvor tema/teori bliver delt ud på de enkelte søjler.

Figur 16 – Egen tilvirkning

Som hidtidige beskrivelser og analyser har påvist, så stammer indførelsen af ÅRL§99a fra den danske ÅRL§99a, som er i overensstemmelse med EU-direktivet 2014/95. Dette fører til ovenstående 3 søjler i denne diskussion, som kan have påvirket virksomhedernes rapportering af ikke-finansielle informationer: Samfundsmæssig udvikling, Interessentdriven udvikling og legitimitet (Greenwashing).

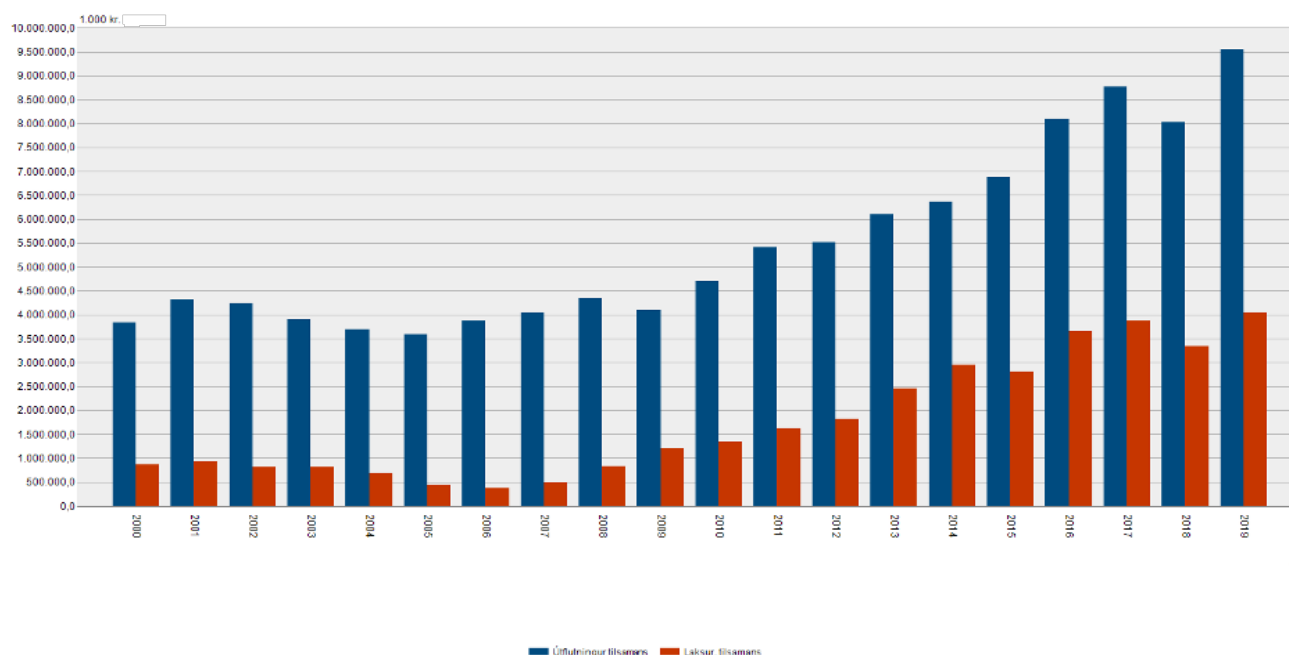
7.2.1 Udvikling som en afspejling af stakeholderteorien – Interessent driven udvikling

Dette afsnit kan deles op i fælles del og virksomhedsspecifik del. Den fælles del vil have ILA-krisen som omdrejningspunkt, og den virksomhedsspecifikke del vil have andre stakeholders som omdrejningspunkt.

7.2.1.1 Krisen i opdrætsindustrien

Som allerede nævnt medførte sygdommen ILA i starten af 2000'erne, at industrien gik næsten "nedenom og hjem". Flere år, hvor reguleringen ikke fulgte med, og der primært var fokus på kvantitet, medførte, at industrien måtte "genopfinde sig selv", da man indså, at man ikke kunne forsætte på samme måde som hidtil.

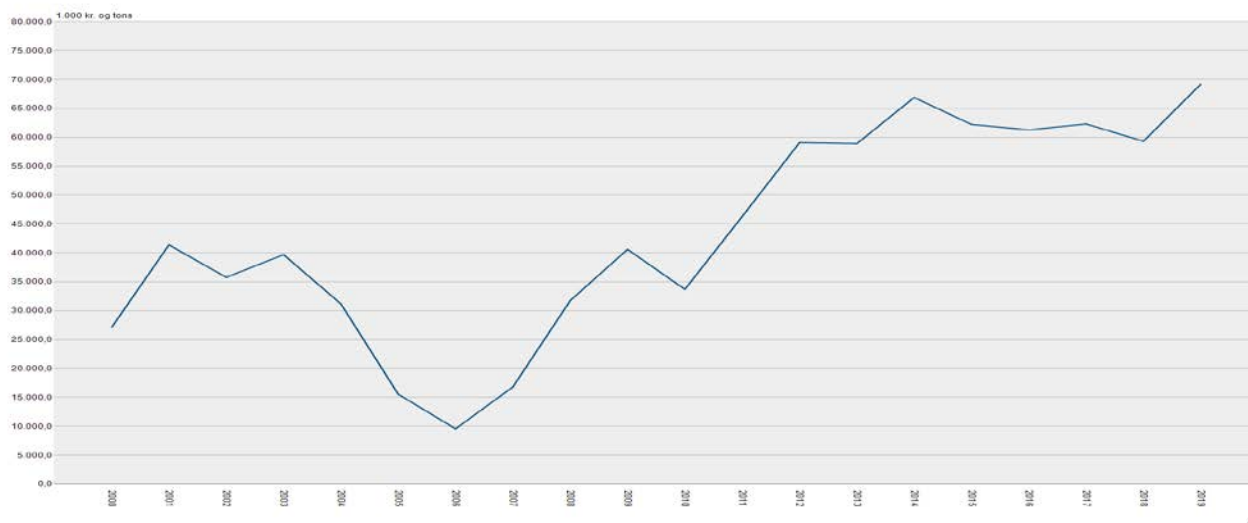
Som man kan se på nedenstående figur, kan det indikere, at den stramme veterinærlov med fokus på laksens velfærd og dermed bæredygtighed kan have medført bl.a. højere priser, stabile mængder (ingen udsving pga. sygdomme) og bedre resultater.

Figur 17 – Eksport fordelt på varegrupper. Data er sorteret, således at de røde søjler er eksport af laks, mens de blå er samlet eksport for Færøerne.

Som figuren viser kan man se, at eksport af opdrætsslaks fik en betydelig nedgang på grund af ILA-krisen og kom i årene 2005-2006 ned under 500. Mio. DKK. De følgende 14-15 år voksede den med 3,5 mia. DKK til at være lige over 4. Mia. DKK i 2019. Dette svarer til en 8-dobbling.

Fokus på bæredygtighed har måske medført en konkurrencemæssig fordel, da forbrugerne er blevet mere kvalitetsbevidste og selektive, når de skal vælge laks. Derfor har forbrugere formentlig søgt mere imod den færøske laks, og det kan også ses i udviklingen af eksporten af laks i tons, som nedenstående figur viser.

Figur 18 – Eksport af laks i tons fra år 2000 til 2019. Kilde: www.hagstova.fo

Udviklingen viser, at der skete et alvorligt fald i eksporten i årene 2003-2006, som følge af ILA-krisen, således at eksport af laks var knapt 10.000 tons i 2006. Sidenhen er eksporten steget meget og kom op på næsten 70.000 tons i 2019.

Som der blev fortalt i afsnit 6.2.1, er det vigtigt at have in mente, at f.eks. Mowi Faroes som den mindste af de 3 opdrætsvirksomheder kan have svingende resultater år for år, og dermed samlet eksport i tons. Dette skyldtes, at en årgang kan være i opdrætsringene i op til 18 måneder, og derfor kan det være, at man slagter større mængder af laks det ene år, og mindre mængder året efter. Dette oplyser de også løbende i deres regnskab og kan også ses på både deres nettoomsætning og direkte omkostninger forbundet hertil.

Det forholder sig anderledes med Bakkafróst, som har flere opdrætslicenser, og dermed kan de have en mere jævn produktion i forbindelse med slagting af laks.

Selvom det er vigtigt at have ovenstående in mente, så er den samlede eksport i tons steget kraftigt i de senere år.

Man kan sige, at ILA-krisen var et fælles omdrejningspunkt, da hele opdrætsindustrien blev ramt. Virksomhederne, som til dagligt var konkurrenter, valgte sammen med HBF at komme med anbefalinger til deres fælles stakeholder, nemlig de offentlige myndigheder. Virksomhederne valgte dermed at lytte og tage hensyn til sine stakeholders på tværs, som resulterede i de nye veterinær- og miljøregler i 2003.

7.2.1.2 Virksomhederne

Det er belyst, at der er væsentlig forskel på, hvordan udviklingen i den ikke-finansielle rapportering har været hos de enkelte virksomheder de seneste par år.

En af årsagerne kan formentlig være den situation den enkelte virksomhed står i, når det gælder deres interessenter. Der er nemlig væsentlig forskel på, hvor mange og hvor stærke interessenterne er hos de enkelte opdrætsvirksomheder.

Udover de "normale" interessenter, såsom medarbejdere, banker, offentlige myndigheder, så adskiller virksomhederne sig fra hinanden på interessenterne: ejer/investorer/aktionærer.

Ejerskab			
	Bakkafrøst	Luna	Mowi Faroes
Form	Børsnoteret	Unoteret	Unoteret
Ejere over 5%	Regin Jacobsen (7,80%), Oddvør Jacobsen (7,77%), Folketrygdfondet (8,71%)	Í Tungu Sp/f (100%)	Mowi Norge ASA (100%)
Bemærkning:	Regin Jacobsen er direktør, og Oddvør Jacobsen er hans mor. Folketrygdfondet er statens pensionskasse i Norge.	Í Tungu Sp/f er sidenhen ejet af brødrene Atli og Regin Gregersen via deres egne selskaber.	Mowi Norge ASA er børsnoteret på Oslo Børs.

Tabel 14 – Egen tilvirkning

Tabel 14 viser, at ejerskabet i den færøske opdrætsindustri er forskelligt.

Luna er ejet af to brødre, og Mowi Faroes er 100% datterselskab til Mowi Norge. Bakkafrøst er børsnoteret og har ejere over hele verden. Bakkafrøst's ejere skiftes formentlig til en vis grad løbende ud og formentlige hyppigere end hos Luna og Mowi Faroes. Men Bakkafrøst's skiftende ejerkreds kan medføre et større fokus på virksomheden, da institutionelle investorer (banker, pensionsselskab, investeringsfonde) er med til at kræve et afkastkrav samtidig med at finansanalytikere løbende leverer ratinger af virksomheden. Disse ratinger kan bl.a. være med til at påvirke, om en eventuel aktionær vælger at købe i Bakkafrøst eller ej og kan disse køb til tider være store. Omvendt kan dårlige ratinger og ikke opfyldelse af nuværende aktionærers afkastkrav være med til at påvirke Bakkafrøst' rating og aktiepris i negativ retning.

Bakkafrøst har sandsynligvis på grund af sin børsnotering og sit ambitiøsniveau, og dermed villighed til at gøre sig attraktiv for omverdenen, valgt at følge de internationale trends ved at vedtage UN Global Compact og SDG-målene som frivillige initiativer. Man vil sætte de forskellige certificeringer

såsom ASC, Global GAP osv. i henhold til opfyldelse af SDG-målene, som er nogle velkendte og veldefinerede mål, som enhver interessent kan forholde sig til, og dermed sikre sig, at deres virksomhed kan forstås ud fra enhver interessent over hele verdenen. Dette er gældende for både medarbejdere, banker, offentlige myndigheder, men måske i alle højeste grad deres aktionærer. Selvfølgelig skal de økonomiske resultater følge med og som tidligere vist har de seneste års økonomiske udvikling været særdeles positiv. For at kunne påvise, at man vil opnå fremtidig lignende og bedre resultater, har man formentlig valgt at sætte et væsentligt større fokus på den ikke-finansielle rapportering, bl.a. for at påvise de investeringer, som Bakkafrøst foretager, som skal være med til at sikre en bæredygtig udvikling, både for Bakkafrøst men også globalt. Ved at Bakkafrøst også har vedtaget UN Global Compact, opfylder de også den obligatoriske rapportering, jf. ÁRL§99a, stk. 8. Men opfyldelse af den obligatoriske rapportering må i stedet være begrundet af, at man vil leve op til de eksterne interessenter i form af nuværende og eventuelle kommende ejere/aktionærer.

I modsætning til Bakkafrøst, har Luna og Mowi Farøes en meget begrænset ejerkreds. Den begrænsede ejerkreds vil formentlig betyde, at det primært er den finansielle rapportering som er interessant for dem og ikke den ikke-finansielle rapportering. Dette kan skyldes, at ejerkredsen enten er del af daglig eller øverste ledelse og dermed har indblik i de ikke-finansielle informationer og derfor blot udarbejder en årsrapport ud fra minimumskrav, som gør sig gældende i ÁRL og på Færøerne. Dette bekræfter Respondent A, revisor for både Luna og Mowi Farøes, at man ikke er ambitiøs på samme måde som Bakkafrøst, og at man blot forholder sig til de krav som er i lovgivningen. Man gør ikke mere ud af det og specielt ikke, når der ikke er fokus på ikke-finansielle rapportering og den ikke kontrolleres af myndigheder.

7.2.2 Udvikling som en afspejling af behov for legitimitet

7.2.2.1 Bakkafrøst

Bakkafrøst havde fokus på CSR før 2017 og har nu udarbejdet en sustainability report, som løbende udvikles og udvides. Man har derfor altid haft fokus på bæredygtighed over at skabe værdi til lokalsamfundet og effektiv udnyttelse af ressourcerne. I takt med den globale bæredygtighedsagenda og stigende krav fra investorer, kunder og samfundet, har man formaliseret sin strategi og er blevet mere transparent i forhold til de væsentligste emner. Man har derfor fulgt

den social kontrakt fra det globale samfund ved at påvise ens rolle for at sikre en mere bæredygtig udvikling globalt. Dette har medført positive tilbagemeldinger fra Bakkafrøst's stakeholders – både internt og eksternt - og deres ESG-rater er forbedret (Respondent G). De positive tilbagemeldinger internt af denne fokusering og spredning af fokus på bæredygtighed, er også i tråd med Johannsdottir et. Al. (2015) og Nielsen (2018) og vigtigheden af implementering af mindset internt, som medfører at virksomhedens visioner kan udvikles yderligere og delt udadtil.

Respondent A, revisor for Bakkafrøst, mener, at dette afspejler Bakkafrøst's ambitionsniveau og skyldes formentligt, at man er et børsobjekt. Bakkafrøst's ambitionsniveau og deres ikke-finansielle rapportering, som har udviklet sig i årene 2016-2019, er også i tråd med Rosati&Faria (2019) findings. De nævner, at en virksomheds karakteristika ofte er med til at sige, om en virksomhed inddrager ESG i en tidlig fase. Med Bakkafrøst's forholdsvis økonomiske størrelse, internationale interessenter og forpligtelser over bæredygtighed, så passer denne beskrivelse til Bakkafrøst, i og med, at de inddrog ESG rapportering allerede i 2017.

7.2.2.2 Luna

I modsætning til Bakkafrøst og Mowi Faroes, så fortæller Respondent B, rådgiver hos HBF (Bilag 4), at Luna ikke er medlem af GSI. Det skyldes ikke, at man ikke er bæredygtig, fordi direktøren i Luna opfattes som "The Grand Old Man" i industrien og har altid været i spidsen, når det gælder bæredygtighed i opdrætsindustrien på Færøerne. Luna har blot valgt en anderledes strategi, da man mener, at flere af disse certificeringer "kræver for meget papirarbejde".

Men hvordan kan man legitimere overfor samfundet, at man er bæredygtig? Luna påviser på deres hjemmeside, at man er "Beyond Sustainable"⁴². Det skal dog siges, at Respondent B nævnte, at Luna var begyndt at komme til den indrømmelse, at det måske blev nødvendigt i den nærmeste fremtid at få flere certificeringer.

En bæredygtighedsrapport er frivillig, og ejerne bag Luna har formentligt ment, at det ikke er nødvendigt at udarbejde en sådan. Dette bekræftes også af Luna's revisor, Respondent A.

Respondent A fortæller, at i modsætning til Bakkafrøst, som er et børsobjekt, så gør Luna som det passer dem. Respondent A fortæller yderligere:

⁴² <http://hiddenfjord.com/our-practices/>

"Altså Luna har nogle ringe i Vestmanna og et kontor i Sðrvági. Jeg kan slet ikke se, hvordan det skal påvirke f.eks. menneskerettigheder. Det er nok at sige, at man forholder sig til reglerne og så skriver man ikke mere end det"

Gør Luna så noget for at legitimere sine handlinger, at man er "Beyond Sustainable"? Respondent B fortæller, at HBF har været koordinator for at samle ind oplysninger om virksomhedernes produktion og processer og leverer disse til Seafood Watch i USA⁴³. Seafood Watch er et ratingbureau og vurderer virksomheder som sælger laks til USA. Man endte med en god rating i USA, og HBF har også leveret oplysninger til den britiske version af Seafood Watch, som er Marine Conservation Society (MCS)⁴⁴. Respondent B fortæller, at det er vigtigt at levere data til disse ratingbureauer, da bureauerne ellers selv må fremproducere dataene. Derfor må det tolkes således, at det er vigtigt for Luna at afgive oplysninger til ratingbureauer i udlandet, således at man kan påvise ens bæredygtighed, men man har ikke behov for at legitimere dette overfor lokalsamfundet på Færøerne eller i årsrapporten. Dette skyldes formentlig det manglende fokus på bæredygtighed, som det uddybes i afsnit 7.2.3 omkring samfundsudviklingen.

7.2.2.3 Mowi Faroes

Mowi Faroes står i en lignende position som Luna. Man har Mowi Norge som eneejer.

Mowi Faroes via Mowi Norge er dog medlem af GSI.

Mowi Norge udarbejder en Integrated Report og har en omfattende ikke-finansiell rapportering. Dermed legitimerer man sig overfor det globale samfund for, hvordan man tager samfundsansvar og bidrager til en mere bæredygtig udvikling globalt. Men i Mowi Faroes's årsrapport hverken rapporteres der om ikke-finansielle data eller henvises der til Mowi Norge's Integrated Report. Igen skyldtes dette det manglende fokus på samfundsansvar og at Mowi Faroes gør som det passer dem, ifølge Respondent A, Mowi Faroes revisor.

Om "DHQ" nævner Lunnan et al (2011) dog specifikt, at man ofte valgte at beholde et "DHQ", da dette kunne være med til at sikre legitimitet overfor de lokale stakeholders. Men da Mowi Faroes opdrætter laks primært til eksport, og deres ejere er i Norge, så er der ikke mange stakeholders

⁴³ Seafood Watch: <https://www.seafoodwatch.org>

⁴⁴ Marine Conservation Society: <https://www.mcsuk.org>

tilbage at legitimere sig overfor. Dette kunne være medarbejdere og det lokale samfund. Dette afspejles dog ikke i årsrapporten, hvordan Mowi Faroes er med til at sikre en mere bæredygtig udvikling. Dette styrkes også ved, at Respondent B fortæller, at der i HBF's forum heller ikke tales om nogen branchespecifik rapportering på tværs af opdrætsvirksomhederne.

7.2.2.4 Fælles - Havbúnaðarfélagið

Respondent B fra HBF nævner som sagt, at der ikke tales om nogen branchespecifik rapportering i opdrætsindustrien på Færøerne, da det er op til virksomhederne selv. Man bidrager til samfundsansvar ved at tage vare på miljøet og sponsorerer enkelte tiltag. F.eks. fælles oprydningsdag rundt omkring i fjordene, og man har sponsoreret en "lakseskanner" til "Sílaveiðufélagið" (Forening for fanget af ørred) således, at der ses forskel på de laks, som svømmer rundt i åerne rundt omkring på Færøerne, så opdrætslaks og vildlaks ikke blandes.

Respondent B fortæller yderligere, at da høring blev udskrevet i forhold til lovforslaget omkring ÁRL§99a i 2016, havde man ingen bemærkning til forslaget. Grunden til dette var, at man ikke ville tildeles særregler i forhold til andre virksomheder på Færøerne.

Men det var vigtigt at understrege fra HBF's side, at opdrætsindustrien tager samfundsansvar ved at betale skattekrone til samfundet. Det gælder både ved selskabsskat men også i form af "Tøkugjald"⁴⁵.

7.2.2.5 Greenwashing

Hvad det manglende fokus på området skyldes, er et godt spørgsmål. I forhold til Greenwashing kan det måske tænkes, at man bevidst ikke sætter fokus på dette, således at efterspørgslen efter bekendtgørelsen bevidst holdes nede, og dermed slipper virksomhederne for at blive pålagt at rapportere om samfundsansvar og ikke-finansielle data.

Hidtil har Luna og Mowi haft meget korte og forholdsvis vage udtalelser i deres ledelsesberetning omkring det at tage hensyn til miljøet, men uden at komme dette væsentligt nærmere. Dette er dog en påstand som er svær at underbygge yderligere, da udtalelserne formentlig er med til at opfylde ÁRL§99, stk. 1, pkt. 9, som dog ikke konkretiserer nærmere, hvordan rapportering skal ske.

⁴⁵ Tøkugjald: Fikseret afgift, som er x antal kroner i forhold til per laks, og ud fra til hvilken pris. Jo højere salgspris, jo mere "tøkugjald". Afgiften er pålagt på grund af opdrætsvirksomhedernes særrettighed til at bruge de færøske fjorde at opdrætte i.

Et andet moment som også taler imod bevidst Greenwashing er, at hverken HBF eller Felagið Føroyskir Grannskoðarir havde bemærkninger til høringssvar til ÁRL§99a, da det blev lagt frem som lovforslag tilbage i 2016. Hverken HBF eller Felagið Føroyskir Grannskoðarir mener, at reglerne skal være særregler eller anderledes end i Danmark.

I stedet påviser HBF, at man i opdrætsindustrien fokuserer på at være bæredygtig. Men da man ikke vælger at rapportere om dette, må det formentlig være på grund af, at det ikke er obligatorisk.

Derfor kan der være svært at konkluderes klart om der forekommer Greenwashing i opdrætsindustrien.

7.2.3 Påvirkning af den globale 2030 agenda (SDG) – Samfundsmæssig udvikling

Agenda 2030 er sat ud i kortet. Fokus er nu på bæredygtighed globalt, og myndighederne har sat ud i kortet, hvad der skal rapporteres om, når det gælder ikke-finansielle informationer.

En række frivillige initiativer er tilgængelige for virksomheder (McIntyre, 2018), således at de kan leve op til myndighedernes krav. I tråd med La-Torre (2019) kan det være forskelligt, hvordan lovgivningen er slået igennem i de enkelte lande. Færøerne har vedtaget ÁRL§99a, men SF som kontrolmyndighed kan ikke håndhæve loven på grund af manglende bekendtgørelse siden 1. januar 2017. Respondent C udtrykte i interview, at manglende bekendtgørelser kan skyldes efterspørgslen på det givne område. Respondent E som kontrolmyndighed bekræfter dette, ved at de ikke fører kontrol på området og heller ikke er pålagt at udarbejde et udkast til bekendtgørelse til MoEM.

Respondent A, revisor for alle 3 opdrætsvirksomheder, fortæller ligeledes, at siden vedtagelsen 1. januar 2017 har der ikke været fokus på dette område, og der har ikke været pålagt yderligere handlinger fra virksomhedernes side.

Den manglende efterspørgsel i 3 år kan dermed være udtryk for, at fokus på Agenda 2030 hverken er eller har været til stede. Man har veterinær- og miljølovgivningen, som man både er stolt af og roses for. Respondent B nævner også, at det er vigtigt for virksomhederne at være bæredygtige. Men man mener ikke, at det er nødvendigt at rapportere om det, fordi der er ikke fokus på samfundsansvar og det kontrolleres ikke. Det kan formentlig være med til at bekræfte, at samfundsudviklingen og fokus på en bæredygtig udvikling i verden er steget i bevidstheden hos mennesker og samfund rundt omkring i verden, men ikke på Færøerne.

Den eneste aktør, som er blevet påvirket af den globale bæredygtige agenda, er Bakkafrost.

7.2.3.1 Politisk "Greenwashing"

I stedet kan man formentlig stille spørgsmålet, om det politiske embedsværk står for greenwashing over for det globale samfund, i og med, at man fra politisk hold har vedtaget en lov, som siger at større virksomheder skal tage samfundsansvar, men på grund af manglende fokus og efterspørgsel, som Respondent D nævnte, så er denne bekendtgørelse ikke udarbejdet endnu. Dette er kun fortolkninger, som er baseret ud fra udsagn fra interview med embedsfolk i det politiske system på Færøerne. Det, som kan tale imod, at det politiske embedsværk står for greenwashing, er, at både Respondent C og Respondent D, nævner, at det kan ske, at en bekendtgørelse "hænger efter" i systemet, selvom man har vedtaget en lov, som er gældende. Men som Respondent D sagde burde man have udarbejdet bekendtgørelsen med det samme, både fordi der er tale om, at man pålægger borgeren (virksomheder) en forpligtelse, samt at der er gået lang tid siden, at man har vedtaget loven, og at man derfor ikke kan håndhæve loven på grund af manglende bekendtgørelse.

Omvendt kan det også være greenwashing fra politikernes side ved at man kan "prale af", at man har vedtaget en lov, som pålægger større virksomheder at tage samfundsansvar, men man har ikke fulgt op på det siden vedtagelsen, og ingen i samfundet efterspørger disse regler ifølge respondent A. Dette resulterer formentlig i, at Luna og Mowi ikke mener, at de behøver at rapportere om samfundsansvar, da ingen eksterne (Myndigheder, offentligheden) eller interne interessenter (medarbejdere, ejere) efterspørger dette.

Dette er et godt eksempel på, at det er forskelligt, hvordan lovgivningen er slået igennem i forhold til EU-direktivet 2014/95, som Russo-Spena et al (2016) også konkluderer.

7.3 Delkonklusion

Det kan konkluderes, at obligatoriske rapportering af ikke-finansielle data ikke har udviklet sig hos visse aktører, siden ÁRL§99a trådte i kraft 1. januar 2017. Dette kan ses i udviklingen henholdsvis hos Luna og Mowi Faroes. I og med at Bakkafrøst har vedtaget frie initiativer, bl.a. UN Global Compact og SDG, så lever Bakkafrøst op til den obligatoriske rapportering i ÁRL§99a. Deres stræben efter at rapportere via frivillige internationale initiativer skyldes dog andre årsager end at opfylde ÁRL§99a.

For at holde diskussionen op imod analysemodellen (figur 2) i afsnit 3.2 så kan det konkluderes om følgende.

Sustainability: Der findes ingen branchespecifik rapportering i opdrætsindustrien på Færøerne. Man er af den overbevisning, at man er bæredygtig på hver sin måde, men der er ingen branchespecifik rapportering og dermed ingen fælles retningslinjer som branchen selv har vedtaget.

Economics and Finance: De tre opdrætsvirksomheder og især Bakkafrøst, har en stor betydning for det færøske samfund, i og med at de eksporterer knapt halvdelen af Færøernes samlede eksport. Dog kan kapitalen kun påvirket Bakkafrøst til at rapportere om ikke-finansielle informationer. Deres størrelse har formentlig bidraget til en tidlig inddragelse af denne rapportering.

Stakeholders: Der er forskellige stakeholder i forhold til hvilken virksomhed der er tale om. Men disse stakeholders har formentlig været med til at definere, om der skal rapporteres eller ej, når det gælder ikke-finansiell rapportering. Hos Bakkafrøst har gjort dette, mens Luna og Mowi Faroes ikke har rapporteret om dette, da de blot forholder sig til minimumskravene, og at de sammen med deres revisor ikke mener, at det er nødvendigt.

Politics and law: Det må fortolkes således, at selvom samfundsudviklingen globalt har medført, at man har vedtaget ÅRL§99a, så kan denne ikke håndhæves på grund af manglende bekendtgørelse. Da der ikke er fokus eller efterspørgsel efter denne, så bliver den ikke udarbejdet. Men dette må fortolkes som et alvorligt problem, at man vedtager en lov som ikke kan håndhæves. Spørgsmålet om hvorvidt der sker politisk greenwashing kan måske komme til ens tanker, men det kan i hvert fald konkluderes, at den bæredygtige udvikling globalt ikke har udviklet sig lokalt på Færøerne.

Kapitel 8 – Konklusion

8.1 Konklusion

Denne afhandling har redegjort for udviklingen af den ikke-finansielle rapportering i den færøske opdrætsindustri i årene 2016-2019, og fortolket denne udvikling.

Den færøske opdrætsindustri har igennem historien været igennem større kriser. Dette har resulteret i større rekonstruktioner af industrien, samt opstramning på forskellige lovgivningsmæssige områder. Disse kriser og konstruktioner har medført, at den færøske opdrætsindustri i dag roses internationalt for sin bæredygtige lakseopdræt og organisering af industrien.

Afhandlingen har konstateret, at der er tale om multi-governance i forhold til implementering af ESG reguleringen på Færøerne. Den kravbaserede ESG regulering er defineret i EU-Direktiv 2014/95. Disse krav er yderligere implementeret i ÅRL§99a i Danmark, som de færøske politikere har implementeret i den færøske ÅRL§99a. Dvs. at beslutninger er blevet gennemført på mere end ét niveau. Selvom Færøerne ikke er en del af EU, har man søgt inspiration fra EU og Danmark til at regulere ESG-rapporteringen i ÅRL§99A. Færøerne har en tradition for at søge inspiration fra de danske regnskabsregler og har en interesse i, at disse er så godt som ens. Denne afhandling har dog redegjort for, at der alligevel er visse væsentlige forskelle mellem den danske ÅRL§99a og den færøske ÅRL§99a.

Derudover er det blevet stadfæstet, at der findes en række frivillige initiativer, som kan påvirke den ikke-finansielle rapportering og ESG rapporteringen. Dette store antal af initiativer kan medføre, at det er et komplekst landskab at operere i både for myndigheder og virksomheder. Et pilotstudie har også vist, at der findes en række ESG ratingbureauer, som vurderer virksomhedernes ikke-finansielle rapportering, men at deres metoder er meget forskellige og ikke særlig transparente.

Der findes flere og flere studier der beskæftiger sig med ikke-finansiel rapportering både den obligatoriske samt den frivillige ikke-finansiel rapportering. Men disse studier har hverken bevæget sig i en færøsk retning eller i opdrætsindustrien. For at kunne supplere den manglende litteratur, har afhandlingen suppleret med anden litteratur, som specifikt fokuserer på ikke-finansiel rapportering.

Afhandlingen har udformet henholdsvis et case og et multipelt casestudie, som til sidst resulterede i et komparativt studie for at kunne se udviklingen indenfor ikke-finansiel rapportering, og hvordan opdrætsvirksomhedernes rapportering stemmer overens med reglerne på de enkelte områder. De kvalitative informationer fra virksomhedernes årsrapporter er blevet kvantificeret via et kodningsskema for at give et bedre overblik over overholdelsen samt udviklingen. Dette gør sig gældende både i forhold til den enkelte virksomhed men også i forhold til sammenligning mellem de færøske opdrætsvirksomheder.

Afhandlingen har gjort brug af en model (figur 2) for at give overblik over de faktorer, som gør gældende i den ikke-finansielle rapportering i den færøske opdrætsindustri.

Det kan konkluderes, at obligatorisk rapportering af ikke-finansielle data ikke har udviklet sig hos visse aktører, siden ÁRL§99a trådte i kraft 1. januar 2017. Dette kan ses i udviklingen hos henholdsvis Luna og Mowi Faroes. I og med at Bakkafrøst har vedtaget frie initiativer, bl.a. UN Global Compact og SDG, så lever Bakkafrøst op til den obligatoriske rapportering i ÁRL§99a. Deres stræben efter at rapportere via frivillige internationale initiativer skyldes dog andre årsager end at opfylde ÁRL§99a.

En årsag til, at udviklingen er så forskellig fra Bakkafrøst – som aflægger efter IFRS – til Luna og Mowi Faroes – som aflægger efter ÁRL – kan skyldes manglende håndhævelse af ÁRL§99a.

ÁRL§99a har siden vedtagelsen den 1. januar 2017 ikke kunne håndhæves på grund af manglende bekendtgørelse. Embedsfolk, revisorer, rådgivere og kontrolmyndighed bekræfter, at dette skyldes manglende fokus og efterspørgsel efter samfundsansvar fra det færøske samfund.

Dermed kan det fortolkes således, at den globale bæredygtige udvikling ikke har forankret sig lokalt på Færøerne, og der ses politisk greenwashing overfor det globale samfund og dens bæredygtige udvikling.

Dermed kan man overordnet konstatere følgende 3 bullets, som denne afhandling har bidraget med:

- Empirisk bidrag, da der ikke findes litteratur om ESG både i et færøsk perspektiv eller vedrørende udvikling af obligatorisk og frivillig rapportering af ikke-finansielle data i opdrætsindustrien.
- Der er ikke sket udvikling i hverken den obligatoriske eller frivillige rapportering hos de virksomheder, som aflægger efter ÁRL, siden ÁRL§99a's vedtagelse.
- Det globale fokus på bæredygtighed har ikke slået igennem lokalt på Færøerne, da manglende bekendtgørelse medfører ingen håndhævelse af ÁRL§99a. Både embedsfolk, revisorer, rådgivere og kontrolmyndighed bekræfter, at der er ingen efterspørgsel efter samfundsansvar, som man ellers ser i samfundet udenfor Færøerne.

8.2 Perspektivering

Afhandlingen har redegjort for, hvordan henholdsvis den obligatoriske og frivillige rapportering af ikke-finansielle data rapporteres i opdrætsindustrien på Færøerne. Afhandlingen har også påvist manglende fokus og interesse på dette område fra adskillige parter, herunder revisor.

For at kunne bygge videre på denne viden, kunne det være interessant at undersøge revisors rolle i et komplekst landskab af flere forskellige frivillige initiativer til ikke-finansielle rapportering. Både for at kunne opfylde den obligatoriske men også eventuel frivillig rapportering. Dvs. om revisor er med til at bidrage med viden omkring frivillige internationale initiativer. Tanken omkring dette emne skal ses i lyset af, at afhandlingen har påvist, at selvom Respondent A er revisor for alle 3 opdrætsvirksomheder, så undrer det forfatteren, at der ikke er nogen form for vidensdeling i branchen – både revisor- og opdrætsbranchen - om hvad man gør for at rapportere om bæredygtighed, som kan være med til at skabe legitimitet.

De færøske revisorer har tilkendegivet, at man vil have samme regler på Færøerne som f.eks. i Danmark, og opdrætsindustrien er stolt over og roses for sit fokus på bæredygtigt opdræt af laks. Men hverken "iver" efter samme regler eller industriens stolthed ses i den ikke-finansielle rapportering. Derfor ville det være interessant at undersøge revisors rolle i denne sammenhæng.

Litteraturliste

Faglitteratur

- Andersen, I., 2013. Den Skinbarlige virkelighed: Vidensproduktion i samfundsvidenskaberne. 5. Udgave. Frederiksberg: Samfundslitteratur. ISBN: 978-87-593-1650-4
- Henry, A. E., 2011. 2. Udgave. Oxford: Oxford University Press. ISBN: 978-0-19-958161-0
- Randolph, J. J., 2009. A Guide to Writing the Dissertation Literature Review. [pdf] Practical Assessment, Research & Evaluation, 14(13). ISSN 1531-7714.
- Thurén, T., 2016. Videnskabsteori for begyndere. 2. Udg., 6. Opl. Rosinante: København. ISBN: 987-87-638-0837-8
- Mendelow, A., 1991. The stakeholder power-interest matrix. (Adapted from Proceedings of 2nd International Conference on Information Systems) (Uddrag fra side 163 i Henry. A.)
- La Torre M., Sabelfeld S., Blomkvist M., Tarquinio L., Dumay J. (2019). "Harmonising non-financial reporting regulation in Europe. Practical forces and projections for future research." Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/MEDAR-02-2018-0290/full/html>
- Russo-Spena T., Tregua M., and De Chiara A. (2016). "Trends and Drivers in CSR Disclosure: A focus on reporting practices in the automotive industry." Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://link-springer-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/article/10.1007/s10551-016-3235-2>
- Serafeim G., Kotsantonis S., and Pinney C. (2016). "ESG Integration in Investment Management: Myths and Realities." Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://onlinelibrary-wiley-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/doi/abs/10.1111/jacf.12169>
- Lunnan R., Benito G.R.G., and Tomassen S. (2011). "Moving abroad: Factors that motivate foreign location of Headquarter activities." Retrieved 14. May 2020. Available at: [https://www-emerald-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/insight/content/doi/10.1108/S1571-5027\(2011\)0000024013/full/html](https://www-emerald-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/insight/content/doi/10.1108/S1571-5027(2011)0000024013/full/html)
- Rosati F., Faria L.G.D. (2019). "Business contribution to the Sustainable Development Agenda: Organizational factors related to early adoption of SDG reporting." Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://onlinelibrary-wiley-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/doi/full/10.1002/csr.1705>
- Johannsdottir L., Olafsson S., and Davidsdottir B. (2015). "Leadership role and employee acceptance of change: Implementing environment sustainability strategies within Nordic insurance companies."

Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://www-emerald-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/insight/content/doi/10.1108/JOCM-12-2013-0238/full/html>

Nielsen R.K. (2018). "Managerial practices of strategic global mindset: Forging the connection between individual competence and organizational capability." Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://www-emerald-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/insight/content/doi/10.1108/S1535-120320180000011005/full/html>

Utting P. (2014). "Multistakeholder regulation of business: Assessing the pros and cons." Retrieved 14. May 2020. Available at: [https://www-emerald-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/insight/content/doi/10.1108/S1745-8862\(2013\)0000008022/full/html](https://www-emerald-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/insight/content/doi/10.1108/S1745-8862(2013)0000008022/full/html)

McIntyre O. (2018). "Transnational environment regulation and the normativisation of global environment governance standards: The promise of order from chaos?". Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://www-emerald-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/insight/content/doi/10.1108/JPEL-01-2018-0003/full/html>

Siano, A., Vollero, A., Conte, F., & Amabile, S. (2017). "More than words: Expanding the taxonomy of greenwashing after the Volkswagen scandal." Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0148296316306154?via%3Dihub>

Constance D.H., and Jentoft M.K. (2011). "Chapter 6 Global productive capital mobility: The case of Chilean farmed Atlantic salmon." Retrieved 14. May 2020. Available at: [https://www-emerald-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/insight/content/doi/10.1108/S1057-1922\(2011\)0000017009/full/html](https://www-emerald-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/insight/content/doi/10.1108/S1057-1922(2011)0000017009/full/html)

Escrig-Olmedo E., Fernández-Izquierdo M.Á., Ferrero-Ferrer I., Rivera-Lirio J.M., Muñoz-Torres M.J. (2019). "Rating the Raters: Evaluation how ESG rating agencies integrate sustainability principles". Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://doaj.org/article/caf306b9a095492fbb09c8312051dec5>

Pontoppidan C.A. (2020). "Høring vedrørende EU-Direktivet 2014/95 Ikke-Finansiell Rapportering". Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://pro-karnovgroup-dk.esc-web.lib.cbs.dk:8443/document/7000850794/1>

Deegan C.M. (2018). "Legitimacy theory. Despite its enduring popularity and contribution, time is right for a necessary makeover". Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://www-emerald-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/insight/content/doi/10.1108/AAAJ-08-2018-3638/full/html>

Serafeim G., and Kotsantonis S. (2019). "Four things no one will tell you about ESG data".

Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://onlinelibrary-wiley-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/doi/abs/10.1111/jacf.12346>

FrancoAngeli srl. (2019) "The SDGs in the reports of the italian companies". Retrieved 14. May 2020. Available at: http://www.gruppobilanciasociale.org/wp-content/uploads/2019/11/436-99Z_Book-Manuscript-2075-1-10-20191113.pdf

Haarman N.K. (2019). "Udviklingen af ESG-rapportering: En analyse af ESG-rapportering i den finansielle sektor." Kandidatafhandling på Cand. Merc. Aud.

Chen S., and Bouvain P. (2009). "Is corporate responsibility converging? A comparison of corporate responsibility in the USA, UK, Australia and Germany". Retrieved 14. May 2020. Available at: <https://link-springer-com.esc-web.lib.cbs.dk:8443/article/10.1007/s10551-008-9794-0>

Lovtekster

Ársrokskaparlógin. Available at: <https://logir.fo/Anordning/1355-fra-09-12-2007-om-ikrafttraeden-for-Faeroerne-af-arsregnskabsloven-sum-seinast-broytt-vid-logtingslog>

Ársregnskabslove. Available at: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2019/838>

EU Direktiv 2014/95 om Ikke-Finansiell Rapportering. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/da/TXT/?uri=CELEX:32014L0095>

"Alilógin" (Opdrætsloven). Available at: <https://logir.fo/Logtingslog/83-fra-25-05-2009-um-aling-av-fiski-vm>

"Lúsakunngerðin" (Lusebekendtgørelsen). Available at: <https://logir.fo/Kunngerð/75-fra-28-06-2016-um-yvirvoku-og-talming-av-lusum-a-alifiski>

Retsudvalget 2015-16. Folketinget. (REU Alm. Del Bilag 179). Danmarks implementering af verdensmålene: Anbefalinger fra danske civilsamfundsorganisationer. Available at: <https://www.ft.dk/samling/20151/almDel/REU/bilag/179/1600406.pdf>

Links

Jens Kommunikation. "Skal en ESG-rapport være kedelig?" Posted 4. March 2020. Available at: <https://jens-aps.dk/skal-en-esg-rapport-vaere-kedelig/>

Miljøstyrelsen. "Hvad er bæredygtig udvikling?" Available at: <https://mst.dk/erhverv/groen-virksomhed/baeredygtig-udvikling/hvad-er-baeredygtig-udvikling/>

CSR-Guide.dk. Samarbejde mellem ERST og Dansk Standard (DS). Available at: <https://csrguide.dk/hvad-er-csr/>

Dansk Industri. "National lovgivning om ikke-finansiell rapportering". Available at: <https://www.danskindustri.dk/vi-radgiver-dig-ny/virksomhedsregler-og-varktojer/csr-etisk-ansvarlighed/national-csr-lovning/>

Biomar. "Viral Diseases" (Tryk på "ILA"). Available at: <https://www.biomar.com/en/uk/fish-health/health-challenges/viral-diseases/>

Salmon from the Faroe Islands. Hjemmeside hos Havbúnaðarfélagið. Historie om færøsk opdræt. Available at: <http://salmon-from-the-faroe-islands.com/history.html>

Bakkafrøst hjemmeside: www.bakkafrøst.com

Luna hjemmeside: www.hiddenfjord.com

Mowi Færøer hjemmeside: www.mowi.fo

Mowi Norge hjemmeside: www.mowi.com

Mowi Færøer's brand for laks "Rinka": www.rinka.fo

Aquaculture Stewardship Council (ASC) og deres standarder: <https://www.asc-aqua.org/what-we-do/our-standards/farm-standards/the-salmon-standard/>

Føroya Havbúnaðarfélag. "Tilmæli til karmar" 2003. Intet link, men det findes ved Google søgning (Skyldes, at det ligger på en admin side hos www.industry.fo)

Hagstova Føroya (Færøernes Statistik). Available at: www.hagstova.fo

gkstrategy. (2017). CSR was so 90s. It's time for ESG. Available at: <https://gkstrategy.com/blog/csr-90s-time-esg/>

Global Reporting Initiative. GRI. Retrieved 14. Maj 2020: Available at: <https://www.globalreporting.org/Information/about-gri/Pages/default.aspx>

Nyhedsartikler, dokumentar og lignende.

Sustainalytics. "The fairy-tale of Faroese fish farming". Posted 14. August 2019. Author: Ellinor Haggebrink. Available at: https://www.sustainalytics.com/esg-blog/sustainable-aquaculture-faroese-fish-farming/#_ftn1

Nordvestblog. "Marine Harvest: Færøylene igjen best på laks". Posted 30. April 2014. Author: Jógvan Hugo Gardar. Available at: <https://nordvestblog.wordpress.com/2014/04/30/marine-harvest-faeroyene-igjen-best-pa-laks/comment-page-1/>

"Landsstýrisútnevndir milliardingar" Afsnit 1:3. Dokumentarudsendelse om fiskeriindustrien på Færøerne. Kringvarp Føroya. 2. Februar 2015. Available at: <https://kvf.fo/dokumentarurin?sid=35678>

"Undir Laksin". Dokumentar udsendelse om opdrætsindustriens miljøpåvirkning. Kringvarp Føroya. 8. November 2018. Available at: <https://kvf.fo/dokumentarurin?sid=87477>

"Full ferð á Bakkafrost". Nyhedsklip. Kringvarp Føroya. 28. Mars 2020. Available at: <https://kvf.fo/netvarp/uv/2020/03/28/full-fer-bakkafrosti>

Rachlin M. 2019. "Derfor er ESG en trend, der ikke vil stoppe". Børsen. Retrieved 14. maj 2020: <https://borsen.dk/sponsoreret/derfor-er-esg-en-trend-der-ikke-vil-stoppe>

Årsrapporter og Bæredygtighedsrapporter

Bakkafrost Årsrapport 2016. Retrieved 14. Maj 2020:

https://www.bakkafrost.com/media/1299/2016_annual-report_en.pdf

Bakkafrost Årsrapport 2017. Retrieved 14. Maj 2020:

https://www.bakkafrost.com/media/1772/bakkafrost_annual_report_2017.pdf

Bakkafrost Årsrapport 2018. Retrieved 14. Maj 2020:

https://www.bakkafrost.com/media/2022/bakkafrost_annualreport_2018_web.pdf

Bakkafrost Årsrapport 2019. Retrieved 14. Maj 2020:

https://www.bakkafrost.com/media/2356/bf_annualreport_web_2019.pdf

Bakkafrost Healthy Living 2017. Retrieved 14. Maj 2020:

https://www.bakkafrost.com/media/1773/bakkafrost_sustainability_report_2017.pdf

Bakkafrost Healthy Living 2018. Retrieved 14. Maj 2020:

<https://www.bakkafrost.com/media/2012/2018-sustainability-report.pdf>

Bakkafrost Healthy Living 2019. Retrieved 14. Maj 2020:

https://www.bakkafrost.com/media/2346/bf_sustainability_2019-web.pdf

Mowi Norge Integrated Report 2016. Retrieved 14. Maj 2020:

<http://hugin.info/209/R/2094101/791700.pdf>

Mowi Norge Integrated Report 2017. Retrieved 14. Maj 2020:

<http://hugin.info/209/R/2177429/840178.pdf>

Mowi Norge Integrated Report 2018. Retrieved 14. Maj 2020: [https://issuu.com/hg-](https://issuu.com/hg-9/docs/mowi_annual_report_2018_4e0dacb83168e4?e=19530043/68703955)

[9/docs/mowi_annual_report_2018_4e0dacb83168e4?e=19530043/68703955](https://issuu.com/hg-9/docs/mowi_annual_report_2018_4e0dacb83168e4?e=19530043/68703955)

Mowi Norge Integrated Report 2019: Retrieved 14. Maj 2020:

[https://corpsite.azureedge.net/corpsite/wp-](https://corpsite.azureedge.net/corpsite/wp-content/uploads/2020/03/Mowi_Annual_Report_2019.pdf)

[content/uploads/2020/03/Mowi_Annual_Report_2019.pdf](https://corpsite.azureedge.net/corpsite/wp-content/uploads/2020/03/Mowi_Annual_Report_2019.pdf)

Figurer og tabeller

Figur 1: Egen tilvirkning – Afhandlingens disposition

Figur 2: Egen tilvirkning – Med inspiration fra FrancoAngeli srl (2019) & Rosati&Faria (2019)

Figur 3: Vidensproduktionens hovedelementer og arbejdsgang (Andersen, 2013, side 23)

Figur 4: Fremskrivninger om efterspørgsel efter fisk frem imod 2050. Kilde: World Resources Insitute. Link: <https://wrr-food.wri.org/course/increase-fish-supply-synthesis>

Figur 5: Global produktion af fødevarer. Kilde: Global Salmon Initiative. Link: <https://globalsalmoninitiative.org/en/sustainability-report/protein-production-facts/#global-production>

Figur 6: CO2 aftryk fra produktion af fødevarer. Kilde: Global Salmon Initiative. Link: <https://globalsalmoninitiative.org/en/sustainability-report/protein-production-facts/#carbon-footprint>

Figur 7: Logo for Marine Stewardship Council (MSC). www.msc.org

Figur 8: Logo for Aquaculture Stewardship Council (ASC). www.asc-aqua.org

Figur 9: Logo for Global Salmon Initiative (GSI). www.globalsalmoninitiative.org

Figur 10: Egen tilvirkning – Analyse model for afhandlingen

Figur 11: Salmon lifecycle. Kilde: <https://www.bestfishes.org.uk/scottish-salmon-farming/#life>

Figur 12: Salmon lifecycle. Kilde: <https://salmon.fromnorway.com/sustainable-aquaculture/the-salmon-lifecycle/>

Figur 13: Miljøpåvirkning af opdræt. Kilde: <https://www.bestfishes.org.uk/scottish-salmon-farming-impacts/#1519897367564-16a8442c-d15a>

Figur 14: Eksport af fiskevarer årligt. "Alifiskur" er opdrætsfisk. Kilde: www.hagstova.fo

- Figur 15: Samlet eksport fordelt ud på hovedgrupper i %. Kilde: www.hagstova.fo
- Figur 16: Egen tilvirkning – De 3 søjler til analyse og diskussion
- Figur 17: Eksport fordelt ud på varegrupper. Data er sorteret, således at de røde søjler er eksport af laks, mens de blå søjler er samlet eksport for Færøerne. Kilde: www.hagstova.fo
- Figur 18: Eksport af laks i tons fra år 2000 til 2019. Kilde: www.hagstova.fo

- Tabel 1: ESG Høring vedrørende EU-Direktiv 2014/95 (Pontoppidan, 2020). Available at: <https://pro-karnovgroup-dk.esc-web.lib.cbs.dk:8443/document/7000850794/1>
- Tabel 2: Rapporteringskrav ifølge EU-Direktiv 2014/95. (Pontoppidan, 2020). Available at: <https://pro-karnovgroup-dk.esc-web.lib.cbs.dk:8443/document/7000850794/1>
- Tabel 3: Oversigt over hvem er omfattet af EU-Direktiv 2014/95 (Pontoppidan, 2020) og (EU, 2014). Available at: <https://pro-karnovgroup-dk.esc-web.lib.cbs.dk:8443/document/7000850794/1>
- Tabel 4: Egen tilvirkning – ESG Ratingbureauer fra Pilot Studie
- Tabel 5: Egen tilvirkning – Respondenter til denne afhandling
- Tabel 6: Brug af Regnskaber til denne afhandling
- Tabel 7: Brug af bæredygtighedsrapporter til denne afhandling
- Tabel 8: Egen tilvirkning – Opdrætsvirksomhedernes nettoomsætning i årene 2016-2019.
- Tabel 9: Egen tilvirkning – Bakkafróst's udvikling i den obligatorisk og frivillige rapportering
- Tabel 10: Egen tilvirkning – Luna's udvikling i den obligatorisk og frivillige rapportering
- Tabel 11: Egen tilvirkning – Mowi Faroes's udvikling i den obligatorisk og frivillige rapportering
- Tabel 12: Egen tilvirkning – Overholdelse af ÁRL§99a
- Tabel 13: Egen tilvirkning – Brug af SDG-mål. Bakkafróst og Mowi Norge
- Tabel 14: Egen tilvirkning – Ejerskab i de 3 opdrætsvirksomheder

Bilag

Bilag 1 – MDG'er og SDG'er

TABLE 1 The Millennium Development Goals (MDGs) and Sustainable Development Goals (SDGs)

Millennium Development Goals	Sustainable Development Goals
1. Eradicate Extreme Hunger and Poverty	1. End poverty in all its forms everywhere
2. Achieve Universal Primary Education	2. End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture
3. Promote Gender Equality and Empower Women	3. Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages
4. Reduce Child Mortality	4. Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all
5. Improve Maternal Health	5. Achieve gender equality and empower all women and girls
6. Combat HIV/AIDS, Malaria and other diseases	6. Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all
7. Ensure Environmental Sustainability	7. Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all
8. Develop a Global Partnership for Development	8. Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment, and decent work for all
	9. Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialisation, and foster innovation
	10. Reduce inequality within and among countries
	11. Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable
	12. Ensure sustainable consumption and production patterns
	13. Take urgent action to combat climate change and its impacts
	14. Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development
	15. Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification and halt and reverse land degradation, and halt biodiversity loss
	16. Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels
	17. Strengthen the means of implementation and revitalise the Global Partnership for Sustainable Development

Georgeson L. og Maslin M. (2018) "Putting the United Nations Sustainable Development Goals into practice: A review of implementation, monitoring, and finance". Retrieved 14. may 2020. Available at: <https://rgs-ibg.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/geo2.49>

Bilag 2 – Litteratursøgning

Søgestrategi

Søgekriterier opdelt på niveauer og søgeord.

Niveau 1:

1. ESG opdrætsindustri Færøerne

“ESG Aquaculture Faroe Islands “

2. Færøske opdrætsvirksomheders anvendelse/brug af ESG

“Faroeese aquaculture companies use of ESG”

Niveau 2:

1. ESG Færøerne

“ESG Faroe Islands”

2. Anvendelse/brug af ESG på Færøerne

“Use of ESG in Faroe Islands”

Niveau 3:

1. Ikke Finansiell rapportering Færøerne

“Non Financial reporting Faroe Islands”

2. Ikke-Finansiell rapportering Færøerne

“Non-financial reporting Faroe Islands”

Niveau 4:

1. CSR Færøerne

“CSR Faroe Islands”

2. Corporate Social Responsibility Færøerne

“Corporate Social Responsibility Faroe Islands”

Niveau 5:

1. ESG Opdræt

“ESG Aquaculture”

Søgeresultater:

Database	Søgeord/søgekriterie	Resultat
Accounting, Auditing & Accountability Journal	1.1 ESG Aquaculture Faroe Islands	0
	1.2 Faroeese aquaculture companies use of ESG	0
	2.1 ESG Faroe Islands	0
	2.2 Use of ESG in Faroe Islands	0
	3.1 Non Financial reporting Faroe Islands	21

	3.2 Non-financial reporting Faroe Islands	1
	4.1 CSR Faroe Islands	1
	4.2 Corporate Social Responsibility Faroe Islands	11
	5.1 ESG Aquaculture	5
ABACUS	1.1 ESG Aquaculture Faroe Islands	0
	1.2 Faroese aquaculture companies use of ESG	0
	2.1 ESG Faroe Islands	0
	2.2 Use of ESG in Faroe Islands	0
	3.1 Non Financial reporting Faroe Islands	0
	3.2 Non-financial reporting Faroe Islands	0
	4.1 CSR Faroe Islands	0
	4.2 Corporate Social Responsibility Faroe Islands	0
	5.1 ESG Aquaculture	0
International Journal of Auditing	1.1 ESG Aquaculture Faroe Islands	0
	1.2 Faroese aquaculture companies use of ESG	0
	2.1 ESG Faroe Islands	0
	2.2 Use of ESG in Faroe Islands	0
	3.1 Non Financial reporting Faroe Islands	0
	3.2 Non-financial reporting Faroe Islands	0
	4.1 CSR Faroe Islands	0
	4.2 Corporate Social Responsibility Faroe Islands	0
	5.1 ESG Aquaculture	0
Managerial Auditing Journal	1.1 ESG Aquaculture Faroe Islands	0
	1.2 Faroese aquaculture companies use of ESG	0
	2.1 ESG Faroe Islands	0
	2.2 Use of ESG in Faroe Islands	0
	3.1 Non Financial reporting Faroe Islands	21
	3.2 Non-financial reporting Faroe Islands	1
	4.1 CSR Faroe Islands	1
	4.2 Corporate Social Responsibility Faroe Islands	11
	5.1 ESG Aquaculture	5
European Accounting review	1.1 ESG Aquaculture Faroe Islands	0
	1.2 Faroese aquaculture companies use of ESG	0
	2.1 ESG Faroe Islands	0
	2.2 Use of ESG in Faroe Islands	0
	3.1 Non Financial reporting Faroe Islands	1
	3.2 Non-financial reporting Faroe Islands	1
	4.1 CSR Faroe Islands	0
	4.2 Corporate Social Responsibility Faroe Islands	0
	5.1 ESG Aquaculture	0

Revision og Regnskabsvæsen	1.1 ESG opdrætsindustri Færøerne	0
	1.2 Færøske opdrætsvirksomheders anvendelse/brug af ESG	0
	2.1 ESG Færøerne	0
	2.2 Anvendelse/brug af ESG på Færøerne	0
	3.1 Ikke Finansiell rapportering Færøerne	4
	3.2 Ikke-Finansiell rapportering Færøerne	0
	4.1 CSR Færøerne	0
	4.2 Corporate Social Responsibility Færøerne	0
	5.1 ESG Opdræt	0

Bilag 3 – Interview med Respondent A

Navn: Respondent A
Stilling: Partner og Statsautoriseret Revisor
Til stede: Respondent A og Christoffur Gert Nielsen
Mødested: Pr. telefon
Dato: 24. April 2020.

1. **Spørgsmål:** Er det rigtigt forstået, at du er revisor for alle 3 opdrætsvirksomheder på Færøerne? (Bakkafrost, Luna og Mowi)
 - a. **Svar:** Det er korrekt.
2. **Spørgsmål:** Er der nogle bestemte udfordringer at revidere opdrætsindustrien ift. andre industrier på Færøerne?
 - a. **Svar:** Deres største aktiver er Levende lager. Det udvikler sig. Både vokser og dør. Det er specielt at revidere biomasse. Udover det, så er ingen andre bestemte udfordringer.
3. **Spørgsmål:** Ift. fremtidige udfordringer, har i som revisorer et "organ", hvor man søger sparring/rådgivning, hvordan opdrætsindustrien skal revideres? Og finder man denne sparring inden/udenfor revisorbranchen (både inden-og udenlands)?
 - a. **Svar:** Vi er medlem i FSR. Vi er også medlemmer Felag Føroyskir Grannskoðarir (Færøske revisorer), men intet fagligt baggrund i det forum.
 - b. **Svar:** Ift fagligt, så bruger vores revisionsfirma RGD (RevisorGruppenDanmark), som er en sammenslutning af mindre revisionsfirmaer udenfor Big4. Vi køber inspiration/sparring derfra. Men hvis du spørger f.eks. de konkurrenterne på Færøerne, så får du nok et andet svar.
4. **Spørgsmål:** Da lovforslaget om ÁRL§99a omkring samfundsansvar blev lagt frem, havde færøske revisorer (brancheforening?) nogle indvendinger til dette? (for/imod/neutral)
 - a. **Svar:** Nej, det kan jeg ikke huske, men mener ikke, at vi havde noget bestemt. (Generelt snakkede Respondent A om forskellige andre ændringer i ÁRL, som man ville have igennem, således at reglerne blev mere ens som i den danske ÁRL. Altså at man vil foretage samme ændringer, som man har gjort i DK de senere år. Man

- søger typisk inspiration derfra, og ligner reglerne meget. Nævnte bl.a. nogle afskrivninger indenfor materielle aktiver, noget med klassificering af udbytter osv.)
5. **Spørgsmål:** §99a er gældende for store virksomheder: Hvad er en stor virksomhed?
 - a. **Svar:** C stor, jf. ÅRL§7.
 6. **Spørgsmål:** Hvad har drevet rapporteringen fremad, siden §99a trådte i kraft 1. Januar 2017? Er der sket store ændringer i rapporteringer hos virksomheder?
 - a. **Svar:** Der er ikke sket store påvirkninger. Der er intet fokus på dette.
 7. **Spørgsmål:** Hvordan har det påvirket jeres arbejde? (Har det ændret fokus, eller blot "lagt lag på"?)
 - a. **Svar:** Der er som sagt intet fokus. Det har lagt lag på, men der er intet fokus på dette, så er det ekstra ikke så meget.
 8. **Spørgsmål:** Har man i den færøske opdrætsindustrien vedtaget nogle bestemte retninglinjer i form af rapportering? (Branchespecifik rapportering, evt. retningslinjer)
 - a. **Svar:** Bakkafrøst har en CSR rapport (Henviser til Sustainability Report). Respondent A mener, at framework'et kommer fra USA, og delt op i 7 dele. Det er meget ambitiøst, som kommer i små bidder. Dette kender tegner dog Bakkafrøst, at man er meget ambitiøs, fordi man er et børsobjekt.
 - b. De andre er lige glade, og gør hvad der passer dem. De er ikke ambitiøse på samme måde (Luna og Mowi). Luna er ejet af to brødre, og Mowi skal kun henvise til Mowi Norge.
 9. **Spørgsmål:** §99a, stk. 2, pkt. 1-3: Der bliver krævet, at man virksomheder gør politikker på de 5 områder, men hvor præcise skal disse politikker være? Og hvad ville evt. Ikke blive godkendt?
 - a. **Svar:** §99a er ikke udtømmende. Som du kan se, så står der "M.a." ("bl.a."), og det tolkes som "Ikke udtømmende." Dermed kan man vælge, hvad man vil oplyse og ikke. Der er ingen liste med bestemte ting, hvad man skal oplyse om, og derfor tager man kun de ting som er relevant for den enkelte virksomhed. Man fortæller, at man tænker over det, og at man følger landets og myndigheder love og vejledning. F.eks. man tager vare på miljøet, og følger US's vejledninger. (Formentligt omkring udlægning af laks, og bundundersøgelser)
 - b. **Svar:** Og hvis du kigger på de ting, som bliver nævnt: Altso menneskerettigheder og korruption. Det er overhovedet ikke et tema. Luna har opdræt i Vestmanna, og kontor í Sörvági, så jeg ved ikke, hvordan det skal påvirke f.eks. menneskerettigheder.
 10. **Spørgsmål:** §99a, stk. 1 og 3: Her bliver nævnt, at hvis virksomheden ingen politik har, så skal dette oplyses i ledelsesberetningen. Hvad er konsekvensen, hvis man ikke har en politik, og ikke oplyse om dette? (Og skal det oplyses for hvert område?)
 - a. **Svar:** Igen: Det er ikke udtømmende. Dermed ingen konsekvenser, når man blot har tænkt på det, som er relevant for én, og skriver noget af det. Altså vi skal ikke revidere ledelsesberetningen: Vi læser den bare, og siger om den ikke stemmer overens med regnskabet, og det er det.
 - b. **Svar:** Så det er ikke delt op, ift. om man skal oplyse for hvert punkt eller samlet. Der er ingen udtømmende liste, og man kan vælge selv.

11. **Spørgsmål:** Er der nogen vejledning (framework), hvordan sådanne politikker skal udføres/oplyses? Eller er det op til hvert enkelt virksomhed selv, hvordan de gør? Og har i evt. Et bestemt framework? (Om ja, hvor har i fået inspiration?)
- a. **Svar:** Der er ingen standarder eller framework fra myndighedernes side eller noget. De fleste virksomheder skriver blot "Vi forholder os til kravene", og så skriver man ikke mere end det.

Bilag 4 – Interview med Respondent B

Navn: Respondent B
Stilling: Rådgiver hos Havbúnaðarfélagið (Faroese Aquaculture Association)
Til stede: Respondent B og Christoffur Gert Nielsen
Mødested: Pr. telefon
Dato: 21. April 2020.

1. **Spørgsmål:** Hvad er Havbúnaðarfélagið (HBF), og dets primære formål?
- a. **Svar:** HBF er brancheforeningen hos den færøske opdrætsindustri.
- b. **Svar:** Repræsenterer branche i forhold til det lovgivningsmæssige organ, som er Lagtinget.
- c. **Svar:** Koordinerer internt projekter, og give informationer og repræsenterer branchen udadtil offentlighed.
- i. **Svar:** Eksempel på koordinering af projekter, er f.eks. besvarelse på en amerikansk brugerguide hos Seafood Watch, som er med til at vurdere bæredygtighed på de virksomheder, som sælger laks i USA. HBF sørgede for, at det blev besvaret på vegne af Færøerne, i overensstemmelser med det retningslinjer, som blev. Resultatet viste efterfølgende, at bæredygtigheden hos de færøske opdrættere er i top på den amerikanske skala, og man fik en god rating. Denne amerikanske brugerguide bruges af amerikanske restauranter, og nogle af disse vil købe laks, hvis den ikke er i top på skalaen. Man giver også informationer til britiske version af Seafood Watch, som er Marine Conservation Society (MCS)
Det er vigtigt at besvare disse brugerguide, og give dem informationer, fordi ellers skal de selv finde informationer, som er tilgængelig for dem.
- ii. **Svar:** Derudover har man det generelle fokus på grænseforhindringer. Dvs. hvad skal til, for at kunne eksportere laks til visse lande.
- iii. **Svar:** I forhold til informationer udadtil, så er de 3 aktører i branchen som oftest enige, hvad der skal offentliggøres udadtil. Det sker sjældent, men kan ske, at man ikke er enig. Hvis dette sker, så offentliggør virksomheder informationer selv udadtil.
- iv. **Svar:** Man har også hjemmesiden <http://salmon-from-the-faroe-islands.com>, som dog kræver at blive opdateret lidt, men det giver mange informationer om branchen.
- d. **Svar:** Bestyrelsen i HBF mødes formelt i gennemsnit 6 gange om året. Men man mødes typisk uformelt oftere, og nogle tager Respondent B ud til virksomhederne.

2. **Spørgsmål:** Hvad sær HBF som de største udfordringer for færøsk opdræt i øjeblikket, og i de kommende år?
- a. **Svar:** Covid 19 her og nu. Nedgang i økonomien.
 - b. **Svar:** Øge om produktion, men stadig bevare bæredygtigheden. Men svært, når alle områder er i brug. Så tænker man på at opdrætte mere på land, hvor man udbygger avlscentrene, således at ynglen er større, før man sætter den ud på opdrætsområderne, og dermed forkorte opdrætstiden på havet. Men man er enig i hele branchen, at man går IKKE på kompromis af kvaliteten, for at kunne øge om produktionen.
 - c. **Svar:** Øge produktion ved, at man kan komme ud på mere åbent hav, og opdrætte. I Norge snakker man meget om at komme på åbent hav, men da mener nordmænd "blot" længere ud på fjorden, hvor man allerede er. På Færøerne er man allerede der, hvor man opdrætter længst ude på fjordene, som nordmænd snakker om. Når man mener åbent hav på Færøerne, så mener udenfor fjordene, hvor stormforholdene kan være meget barske, specielt om vinteren. Man har talt bl.a. om man kan opdrætte på åbent hav om foråret og sommeren, og så flytte opdrætten længere ind om vinteren, således at det bliver et mere "dynamisk opdrætssystem."
 - d. **Svar:** Fokus på miljøet
 - i. **Svar:** Validere retningslinjer omkring miljøundersøgelser. Man ville ændre på de metoder, således at det giver mening, og giver værdi. Man vil ikke begrænse, men blot give sine tanker. Dette var primært, at retningslinjerne hos miljømyndighederne stammede tilbage fra 2003, og havde ikke ændret sig siden, og HBF syntes, at noget ikke gav mening/værdi mere, og man burde ændre på metoderne. Men det selvfølgelig myndighederne, som bestemmer, men vil man blot komme med forslag. Det endte med, at nogle af retningslinjerne blev opdateret for 1-2 år siden.
 - ii. **Svar:** Bundundersøgelser, dyrelivsundersøgelser. Både ved største biomasse (mest mængde laks), og før en udlægning, efter at en fjord har ligget "brak". Resultaterne for bundundersøgelser viser, at der kun kommer belastning på opdrætsområderne, og selvfølgelig mest under selve opdrætsringene. Resultaterne viste, at der var ingen belastning på miljøet udenfor opdrætsområderne. Resultaterne viste også, at fjorden er "kommet sig" efter at have ligget brak, og dermed belastningen ved størst biomasse forsvundet.
3. **Spørgsmål:** Da ÁRL§99a blev implementeret, havde Havbúnaðarfélagið nogle overvejelser om dette (for/imod/neutral)?
- a. HBF havde intet svar til høringen af loven. Man vil følge de samme betingelser som andre virksomheder, og ikke skabe "sær-regler" for sig selv.
4. **Spørgsmål:** Hvordan bidrager opdrætsindustrien/Havbúnaðarfélagið til samfundsansvar, og bæredygtig udvikling? Har man fokus på dette?
- a. **Svar:** Man prøver at sponsore forskellige tiltag, som bl.a.
 - i. "Sílaveiðufélagið" (Foreningen for fanget af ørred, som også fanger vildlaks). Her har man støttet dem med bl.a. en "lakse-skanner", som skal være til at se forskel, om det er vildlaks eller opdrætsslaks, som svømmer op imod de

søer/områder, hvor vild-laksen typisk befinder sig. Dermed kan det være med til at sikre, at opdrætsslaks og vildlaks ikke blander sig, og dermed bevarer man vildlaksen.

- b. **Svar:** Som udgangspunkt støtter man forskning, men ofte er det således, at de 3 opdrætsvirksomheder er så store, at de selv støtter forskningsprojekterne. HBF er ikke en stor økonomisk stærk forening, men hvis det er muligt, så støtter man, hvis forskningsprojektet er gældende for opdrætsindustrien som helhed.
 - c. **Svar:** Man står for at arrangere den årlige “Aliráðstevnan”, som er den årlige opdræts-messe. Den indeholder bl.a. foredrag fra industrien, aktuelle temaer/forskningsprojekter, samt debatter.
 - d. **Svar:** Derudover er det vigtigt at sige, at opdrætsindustrien bidrager med mange skattekroner, i form af selskabsskat, men specielt også i form af “tøkugjald” (Fikseret afgift, som er x antal kroner, ift. pr. laks, og ud fra til hvilken pris. Jo højere salgspris, jo mere “tøkugjald”. Afgiften er pålagt, pga. Opdrætsvirksomhedernes særrettighed at bruge de færøske fjorde at opdrætte i).
5. **Spørgsmål:** Har man i den færøske opdrætsindustrien vedtaget nogle bestemte retningslinjer i form af rapportering? (Branchespecifik rapportering, evt. retningslinjer)
- a. **Svar:** Nej, intet bestemt. Man diskuterer lidt en gang i mellem i plenum, hvordan man er bæredygtig, men generelt har man fokus på dette allerede. Men som helhed, har man ikke vedtaget fælles retningslinjer som branche. Det er op til virksomhederne selv, og hvad hvilke standarder de vil leve op til. Bl.a. er Bakkafrøst og Mowi medlen af GSI (Global Salmon Initiative), men Luna ikke er. Det skyldes ikke, fordi Luna ikke er bæredygtig, fordi Atli Gregersen er “the grand old man” i industrien, og fokuserer meget på bæredygtighed. Men de har valgt en lidt anderledes strategi, da de mener, at flere af disse certificeringer/standarder “kræver for meget papirarbejde”. Men på det seneste har Luna givet udtryk, at de nok er nødt “lave alt dette papirarbejde”, selvom de er kendte for deres bæredygtighed.
 - b. **Svar:** HFS laver stikprøver af laksen hvert år, hvor man ser om laksen er påvirket af tungmetaller osv.
 - c. **Svar:** HBF er med til at bede om Miljøundersøgelser, hvordan man påvirker ørred og vildlaks, samt dyrelivsundersøgelser på havbunden af opdrætsområderne.
 - d. **Svar:** Fælles opdrydningsdag, hvor man rydder op på og rundt om fjorderne, hvor opdræt er.
 - e. **Svar:** Også undersøgelser af påvirkning ved brug af materialer, således man ser på grænseværdierne af bl.a. kobber og zink på havbunden. Og her har man konstateret, at man er langt under grænseværdierne.
6. **Svar:** Hvor finder Havbúnaðarfélagið typisk inspiration, når det gælder nye rapporteringsformer af ikke-finansiell information?
- a. **Svar:** HBF er som sagt ikke med til at udarbejde/vedtage nye rapporteringsformer, da det er op til virksomhederne selv. Men som i HBF’s formål, så har man ofte en koordinerende rolle i projekter, så som besvarelse af brugerguide til bl.a. Seafood Watch, MCS, og lignende.

Bilag 5 – Interview med Respondent C

Navn: Respondent C
Stilling: Jurist i Lagtinget
Til stede: Respondent C og Christoffur Gert Nielsen
Mødested: Pr. telefon
Dato: 28. April 2020.

- **Spørgsmål:** Jeg har fået oplyst fra Skáseting Føroya (SF), at eftersom ingen bekendtgørelsen er udarbejdet, så foretager SF ingen kontroller om ÁRL§99a bliver opfyldt. Men er det det samme, som at loven dermed ikke er vedtaget?
 - o **Svar:** Nej, det er ikke korrekt. Hvis loven er vedtaget, så er den vedtaget.
 - o **Svar:** Jeg kan dog ikke komme ind på, hvorfor der ikke er udarbejdet en bekendtgørelse, da dette ligger ude hos ministerierne, og derfor må du kontakte dem. Udfra regeringsgrundlaget, kan jeg se, at ÁRL ligger under Miljø- og Erhvervsministeren, og derfor vil det smart for dig at kontakte dem, og høre, hvordan udviklingen er, og om man er i gang med at udarbejde en bekendtgørelse.
- **Spørgsmål:** Generelt spørgsmål: Sker det ofte, at love bliver vedtaget, men at bekendtgørelser er "hængende", som gør, at love ikke f.eks. bliver praktiseret?
 - o **Svar:** Nu spørger du meget generelt, men det generelle svar vil er, at det kommer an på, om det er en "fordels-lov" eller ikke. Men det er ikke til at sige, hvor lang tid en bekendtgørelse "hænger efter."
- **Spørgsmål:** Hvad er en "fordels-lov"?
 - o **Svar:** En fordels-lov skal forstås således, at hvis en lov er til fordel for borgeren, så kan man tillade sig at praktisere loven, uden nødvendigvis have været gået helt ned i detaljerne i bekendtgørelsen.
 - o **Svar:** Omvendt, hvis en lov vil medføre, at man lægger "skyld" på/forpligter borgerne, så vil det oftest være meget nødvendigt at udføre bekendtgørelsen, før man reelt kan praktisere loven.

Bilag 6 – Interview med Respondent D

Navn: Respondent D
Stilling: Jurist i Erhvervsafdelingen i Miljø- og Erhvervsministeriet (MoEM)
Til stede: Respondent D og Christoffur Gert Nielsen
Mødested: Pr. telefon
Dato: 28. April 2020.

- **Spørgsmål:** ÁRL§99a omkring samfundsansvar blev vedtaget i 2016, og trådte i kraft 1. Januar 2017. Men jeg har fået oplyst fra Skráseting Føroya (SF), at der ikke er udarbejdet en bekendtgørelse fra ministeren, som ÁRL§99a, stk. 5 siger. Hvordan kan det være?
 - o **Svar:** Det er svært at sige. Jeg må indrømme, at det er ikke aktuelt, dvs. at det ikke er noget, som man arbejder med i øjeblikket. Men det er helt sikkert noget, som man bør tage op.

- **Spørgsmål:** Hvis en lov er afhængig af en bekendtgørelse, betyder det så med andre ord, at loven ikke er gældende, før den bekendtgørelse er udarbejdet?
 - o **Svar:** Jo, loven er gældende, da den er vedtaget. Men som ÁRL§99a, stk. 5 lægger op til, så skal der udstedes en bekendtgørelse, som siger præcis, hvad skal oplyses. Men spørgsmålet er om lovens retsvirkning, og om det kan lade sig gøre at håndhæve loven, når det ikke er udspecificeret, hvad der skal oplyses om. Loven er jo "skyld på borgeren", altså en lov som forpligter borgeren/virksomhed, og derfor bliver man nødt til at udarbejde en bekendtgørelse. (Lige som Respondent C snakkede om "fordels-lov")
- **Spørgsmål:** Hvor ofte sker det, at der bliver vedtaget en lov, hvor en bekendtgørelsen "hænger efter"?
 - o **Svar:** Det kan ske, ja. Det kommer ofte an på, hvordan "efterspørgslen" er på det givne område. Men som sagt: Denne lov er en "skyld på borgeren", og derfor bør man tage dette op med det samme, således at man kan praktisere, og dermed håndhæve loven.
- **Spørgsmål:** Som du kan læse i ÁRL§99a, stk. 1, hvor de 5 områder bliver nævnt, så står "m.a." ("bl.a."), før disse 5 områder bliver nævnt. Er det korrekt forstået, at dermed er det ikke en udtømmende liste?
 - o **Svar:** Det er korrekt forstået. Igen, så styrker dette, at man bliver nødt til at se på en bekendtgørelse, således at det gøres klart, hvad der pålægges af "skyld på borgeren", og dermed kan man håndhæve loven.

Bilag 7 – Interview med Respondent E

Navn: Respondent E
Stilling: Medarbejder i Skráseting Føroya (Færøsk udgave af Erhvervsstyrelsen)
Mødested: Pr. mail
Dato: 28. April 2020.

Generel indledning bemærkning fra Respondent E før besvarelse af spørgsmål:

"Det viser, at ÁRL§99a ikke er helt den samme i den danske og færøske årsregnskabslove. I stk. 9 og 10 i den dansk siger man, at "Erhvervsstyrelsen fastsætter nærmere regler om ..." og har de sat disse regler i Bek. Nr. 959 af 13/09/2019 (Bekendtgørelse om offentliggørelse af en række redegørelser efter årsregnskabsloven).

I den færøske §99a er i stk. 5 sat ind: "Landsstýrismaðurin (Ministeren) fastsætter regler om ..."
Men ingen bekendtgørelsen er udarbejdet om dette område på Færøerne endnu, so derfor er dette ikke et krav endnu, og SF kontrollerer ikke disse forhold.

- **Spørgsmål:** Hvilke regnskabsklasser er omfattet af ÁRL§99a?

- o **Svar:** Jf. lagtingssag nr. 91/2015 er der tale store virksomheder i regnskabsklasse C og virksomheder i regnskabsklasse D. Store virksomheder er dem som overstiger 2 af 3 grænseværdier: Balance på 143 mio. kr., en nettoomsætning på 286 mio. kr., og gennemsnitsbeskæftigelse på 250 medarbejdere eller flere.
- **Spørgsmål:** §99a, stk. 2, pkt. 1- 3 kræver, at virksomheder udfører politikker på området. Men hvor detaljerede skal disse politikker være? Og hvad ville eventuelt ikke blive godkendt?
 - o **Svar:** Paragraffen er som sagt ikke gældende på Færøerne i øjeblikket, og derfor er yderligere regler fastlagt.
- **Spørgsmål:** §99a, stk. 1 og 3: Her nævnes, at hvis virksomheden ikke har nogen politik, skal dette oplyses i ledelsesberetningen. 1. Hvad er konsekvensen, hvis man ikke har en politik og ikke oplyser dette? 2. Hvad er konsekvensen hvis revisor ikke oplyser om dette i revisionserklæringen? (Selvom revisor ikke er pålagt at revidere ledelsesberetningen, så er han forpligtet til at læse igennem og sige om den er i tråd med regnskabet og regnskabsreglerne) 3. Hvis en virksomhed kun har politikker på f.eks. 2 af de 5 områder, skal virksomheden så oplyse, at den ikke har politik for de manglende 3 områder? Eller skal der kun oplyses, hvis virksomheden ikke har politikker på alle 5 områder?
 - o **Svar:** Paragraffen er som sagt ikke gældende på Færøerne i øjeblikket, og derfor er yderligere regler fastlagt.
- **Spørgsmål:** Er der nogen vejledning (framework) for, hvordan disse politikker skal udføres/oplyses? Eller er det op til hver enkelte virksomhed at gøre på deres egen måde?
 - o **Svar:** Paragraffen er som sagt ikke gældende på Færøerne i øjeblikket, og derfor er yderligere regler fastlagt.
- **Spørgsmål:** §99a, stk. 7 siger, at en dattervirksomhed kan undlade at give oplysninger, hvis moderselskaber/koncernen giver oplysninger. Men har datterselskaber en forpligtelse at oplyse i ledelsesberetningen, at man har valgt det?
 - o **Svar:** Paragraffen er som sagt ikke gældende på Færøerne i øjeblikket, og derfor er yderligere regler fastlagt.
- **Spørgsmål:** §99a, stk. 8: Når en virksomhed vedtager FN Global Compact eller Principles for Responsible Investments, og dermed er undladet ÅRL§99a, stk. 1-3: Skal dette forstås, at

man opfylder betingelser at udføre politikker på alle de nævnte 5 områderne?
(Menneskerettigheder, sociale-, miljø- og klimaforhold, og arbejde imod korruption)

- o **Svar:** Paragraffen er som sagt ikke gældende på Færøerne i øjeblikket, og derfor er yderligere regler fastlagt.
- **Spørgsmål:** §99a, stk. 8: Hvad er en "framburðarfrásøgn"? (Et spørgsmål om et færøsk ord som nævnes i loven, men undertegnede ikke fandt i ordbogen)
 - o **Svar:** I den dansk lov står "redegørelse"
- **Spørgsmål:** Kan SF blive pålagt at udarbejde en bekendtgørelse?
 - o **Svar:** Der kan komme instruktioner fra MoEM til SF om at udarbejde forslag til bekendtgørelser. Og SF kan også selv sende forslag til bekendtgørelse til MoEM. Bekendtgørelsen vedrørende lovområdet som SF besidder, skal sættes i kraft af MoEM.

Bilag 8 – Interview med Respondent F

Navn: Respondent F
Stilling: Medarbejder i miljøværn hos Umhvørvisstovan (US) (Færøsk Miljøstyrelse)
Til stede: Respondent F og Christoffur Gert Nielsen
Mødested: Pr. telefon
Dato: 15. April 2020.

- **Spørgsmål:** Hvad er jeres fremste mål?
 - o **Svar:** At undersøge, og sikre, at miljøet ikke er forurenet.
- **Spørgsmål:** Hvordan gøres dette?
 - o **Svar:** Primært ved "Bundundersøgelser", som er undersøgelser af havbunden på det tildelte opdrætsområde.
 - o **Svar:** Ud fra resultaterne, tages der afgørelse om, om der skal foretages yderligere foranstaltninger. I yderste konsekvens kan man blive nægtet at lægge ud laks. Det kommer dog sjældent dertil, men det er sket.
- **Spørgsmål:** Hvordan vurderes resultaterne?
 - o **Svar:** De bliver sat i en skala fra 1 til 4, hvor 1 er "ikke forurenet", 2 "forurenet", 3 "forurenet", og 4 er "meget forurenet".
- **Spørgsmål:** Hvor mange mennesker sidder med dette område i US?
 - o **Svar:** Der sidder i øjeblikket 2 medarbejdere på dette område.
- **Spørgsmål:** Hvornår foretages disse undersøgelser?
 - o **Svar:** Som udgangspunkt skal de tages 1 gang om året, men da en "udlægning" typisk er 18 måneder, så skal der foretages mindst 1 undersøgelse pr. udlægning. Typisk udfører man bundundersøgelser, når biomassen i opdrætsringene er størst,

da der er mest påvirkning, og dermed for at se, hvordan miljøet klarer denne belastning. Derudover udfører man typisk en bundundersøgelse, lige før en udlægning, efter at en fjord har ligget "brak". Dette for at se, hvordan miljøet ser ud, når ingen belastning er.

- o **Svar:** Men jo højere en opdrætsområde er på skalaen, så kan US kræve flere løbende bundundersøgelser, for at se udviklingen.
- **Spørgsmål:** Hvem udfører disse bundundersøgelser?
 - o **Svar:** Det gør en forhåndsgodkendt 3. Part. I øjeblikket er det virksomheden Biofar, som udfører undersøgelser.
- **Spørgsmål:** Hvordan rapporteres resultaterne?
 - o **Svar:** Biofar foretager bundundersøgelser, og udfører derefter en rapport, som bliver sendt ind til os. Ofte samtidig beder vi om en forklaring/bemærkninger fra virksomheden, hvilke foranstaltninger de har tænkt sig at udføre. Jo vel at mærke, hvis området befinder sig på enten 2-4 på skalaen.

Bilag 9 – Interview med Respondent G

Navn: Respondent G
Stilling: Medarbejder i finansafdeling hos Bakkafrøst
Til stede: Respondent G og Christoffur Gert Nielsen
Mødested: Pr. e-mail
Dato: 5. maj 2020.

- **Spørgsmål:** What is your role/responsibility in Bakkafrøst?
 - o **Svar:** Sustainability Lead
- **Spørgsmål:** What is your background?
 - o **Svar:** Corporate Sustainability roles in tourism, banking, retail and now aquaculture
- **Spørgsmål:** When did Bakkafrøst start reporting about ESG (Environment, Society, Governance) matters in their Non-Financial Reporting?
 - o **Svar:** Our first Sustainability Report was published in 2018 for the 2017 financial year. Prior to that we had submitted some data through mechanisms such as the Global Salmon Initiative and communicated our CSR policy and key sustainability risks in our annual report.
- **Spørgsmål:** What was the main reason(s), that Bakkafrøst wanted to improve their focus on ESG matters and their Non-Financial Reporting?
 - o **Svar:** Bakkafrøst has been committed to sustainability from the very beginning, with an aim to create value for local society and use resources efficiently. Over the years our sustainability strategy has developed alongside the global sustainability agenda and we have responded to growing demands from investors, customers and local communities alike, by formalising our strategy and increasing transparency on our most material issues.
- **Spørgsmål:** There is a law about Society/Community responsibility (Samfelagsábyrgd, Ársrokskaparlóg §99a), submitted in Lögtingi back in 2016, which is inspired from the danish law and further from a EU-Directiv 2014/95 (Regarding disclosures of Non-Financial

information). Has this legislative development “pushed” you in the direction to report more about ESG matters? (Even though, that Bakkafrøst presents its financial statements in accordance with IFRS)

- o **Svar:** As Bakkafrøst is listed on the Oslo Børs, the company has closely followed guidelines issued on non-financial reporting by them. We also look to international best practice legislation and voluntary frameworks such as the GRI, IIRC Guidance, and EU Reporting Directive on non-financial reporting.
- **Spørsmål:** Bakkafrøst is performing a Sustainability Report (Healthy Living), separately from the Annual Report. Where did Bakkafrøst get inspiration to this framework? And is it a conscious choice to have separate reports and not an Integrated Report?
 - o **Svar:** Yes, we made a conscious choice not to have an Integrated Report for a number of reasons:
 - o **Svar:** We wanted to have a simple, engaging and compact document to promote maximum readership, which we were able to do while integrating key elements between the reports;
 - o **Svar:** We wanted to increase focus on sustainability and non-financial value creation, for improved awareness and understanding of the different capitals, which is easier with a standalone document - we have seen that often the focus on sustainability is diluted in Integrated Reports;
 - o **Svar:** We have made a conscious decision to have a separate sustainability strategy (our Healthy Living Plan) according the stage of formal integration some issues have within the business – though it is integrated into our corporate strategy – so communicating this separately is a natural decision.
- **Spørsmål:** Since starting to perform a Sustainability Report. Has Bakkafrøst notice significant changes in the way, how people see/perceive the company? (Internal-External, positively-negatively)
 - o **Svar:** Yes, we have had very positive feedback from our stakeholders. Notably, our ESG scores have improved, we have anecdotal evidence of stronger and more prosperous customer relationships, and very positive results in terms of awareness and understanding with our employees and our local community, which we collect annually through surveys.

Bilag 10 - Kodningsskema

Report				Ledelsens udtalelse. (Ledelsesberetningen)	Materiality assessment in integrated report	Materiality assessment in separate Sustainability report	Materiality assessment on Sustainability report in annual report (Integreret rapport)
Company	Year	Annual report and sustainability report in one	Separate sustainability report			Yes (=1)/no (=0)	ÁRL§99a
Bakkafrøst	2016	0	0	Sustainability and Social Responsibility: "Bakkafrøst got its second farming site ASC certified in 2016, and aims to get all farming sites ASC certified by 2020. To get the certification, the operation needs to meet certain requirements varying from animal health to environment and social responsibility." (Side 5)	0	0	0
Bakkafrøst	2017	0	1	Sustainability: "Bakkafrøst's core values specify an intent to act responsibly, this includes thinking long-term on economic, social and environmental issues. Bakkafrøst strives to be market leading in sustainable business. All employees are required to bear in mind the environmental effects, work-related activities have on nature and the environment and to apply environmentally friendly solutions to the extent reasonably possible. For the first time, Bakkafrøst has published Bakkafrøst's Sustainability Report 2017. The report is prepared, using Oslo Børs Guidance on the Reporting Corporate Responsibility and will give valuable information on Bakkafrøst's strategy and action on sustainability." (Side 5)	1 (Side 65-66)	1 (Dog ingen decideret væsentlighedsanalyse kortfattet)	0
Bakkafrøst	2018	0	1	"An important occasion in this direction was the publication of Bakkafrøst's first sustainability report last year, which shows our commitment to keep putting a sustainable and responsible approach to our salmon farming operation at the top of our agenda." (Side 5)	1 (Side 67-68)	1 (side 8)	0

Bakkafrøst	2019	0	1	<i>"We care about the environment, which is the precondition for a healthy operation in the long run. Preserving and respecting our heritage, operating in a society so dependent on nature, – it is essential that the balance with nature is right and sustainable. We are very much aware of the current and future challenge we face, to be able to feed the world's growing population with safe and healthy food but without compromising our planet. We strongly believe that salmon farming has an important role to play in achieving this due to the very low feed-to-food conversion factor and low carbon footprint. But the salmon farming must be sustainable." (Side 4)</i>	1 (Side 71-72)	1 (Side 8 + 11)	0
Luna	2016	0	0	Miljøforhold: Virksomheden har myndighedernes godkendelse til al aktivitet, og er virksomheden særdeles bevidst om at tage vare på miljøet.	0	0	0
Luna	2017	0	0	Miljøforhold: Virksomheden har myndighedernes godkendelse til al aktivitet, og er virksomheden særdeles bevidst om at tage vare på miljøet.	0	0	0
Luna	2018	0	0	Miljøforhold: Virksomheden har myndighedernes godkendelse til al aktivitet, og er virksomheden særdeles bevidst om at tage vare på miljøet.	0	0	0
Mowi	2016	0	0	Miljøforhold: <i>"Miljøpåvirkninger på nærområdet bliver med jævne mellemrum undersøgt af myndighederne. Vores målsætning er, at miljøet skal være på mindst samme niveau, eller bedre, end sidste år."</i>	0	0	0

Mowi	2017	0	0	Miljøforhold: "Miljøpåvirkninger på nærområdet bliver med jævne mellemrum undersøgt af myndighederne. Vores målsætning er, at miljøet skal være på mindst samme niveau, eller bedre, end sidste år."	0	0	0
Mowi	2018	0	0	Miljøforhold: "Miljøpåvirkninger på nærområdet bliver med jævne mellemrum undersøgt af myndighederne. Vores målsætning er, at miljøet skal være på mindst samme niveau, eller bedre, end sidste år."	0	0	0
Mowi	2019	0	0	Miljøforhold: "Miljøpåvirkninger på nærområdet bliver med jævne mellemrum undersøgt af myndighederne. Vores målsætning er, at miljøet skal være på mindst samme niveau, eller bedre, end sidste år."	0	0	0
Mowi Norge	2016	1	0	"Factors that might influence the environment: From a global perspective, the two most significant challenges related to food production are greenhouse gas emissions and the use of feed for animal protein production. We consider these challenges to represent opportunities for the salmon farming industry, as farmed salmon utilizes significantly less feed than competing agricultural protein sources, and causes lower emissions of greenhouse gases" (Side 137). Længere tekst om bæredygtighed på side 136-138.	1 (Side 258-267)	0	1 (Side 258-267)
Mowi Norge	2017	1	0		1 (Side 247-256)	0	1 (Side 247-256)
Mowi Norge	2018	1	0		1 (Side 19)	0	1 (Side 19)

Mowi Norge	2019	1	0	<i>"Sustainability: We remain committed to the principles of the United Nation's Global Compact and to maximise our contribution to its Sustainable Development Goals. At Mowi, we pursue an integrated sustainability strategy where long-term targets have been established for all our guiding principles: Planet, People, Product and Profit. Transparency reporting according to global standards such as the Global Reporting Initiative (GRI) is, and will continue to be, an important piece of our sustainability work. In 2019, we launched our sustainability strategy which we call the Leading the Blue Revolution Plan, describing our commitments and actions that allow us to unlock the potential of the ocean as a food source for present and future generations. The Leading the Blue Revolution Plan aims at inspiring, leveraging and guiding our day-to-day actions and decision-making so that together we can realise our vision of Leading the Blue Revolution." (Side 7)</i>	1 (Side 19)	0	1 (Side 19)
------------	------	---	---	--	-------------	---	-------------

Refer to Agenda 2030 in annual report	Branchespecifik rapportering	Materiality Assessment (Væsentlighedsanalyse)			Does the sustainability report refer to: UN Global Compact (UNGC) (yes =1; no=0)	Does the annual report refer to: UN Global Compact (UNGC)	Does the sustainability report refer to OECD Guidelines for Multinational Enterprises
		Defines How is the Materiality Assessment conducted? Yes=1; No=0)	Does the MA related to SDGs?	Keywords?			Yes/No
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	1 (Side 28 i SR)	1 (Side 6)	Healthy Business, Healthy People, Healthy Salmon, Healthy Environment, Healthy Communities (Overblik side 6)	1 (Side28)	0	0
0	0	1 (Side 35-38 i SR)	1 (Side 8 i SR)	Healthy Business, Healthy People, Healthy Salmon, Healthy Environment, Healthy Communities (Side 8)	1 (Side 8)	1 (Side 67)	0

0	0	1 (Side 11 + 43 i SR)	1 (Side 8 i SR)	Healthy Business, Healthy People, Healthy Salmon, Healthy Environment, Healthy Communities (Side 11)	1 (Side 45)	1 (Side 71)	0
0	0	0	0		0	0	0
0	0	0	0		0	0	0
0	0	0	0		0	0	0
0	0	0	0		0	0	0

0	0	0	0		0	0	0
0	0	0	0		0	0	0
0	0	0	0		0	0	0
0		1 (Side 258-267)	0	Profit, Product, People, Planet	1	1	0
0		1 (Side 247-256)	1 (Side 27)	Profit, Product, People, Planet			
0		1 (Side 16-17)	1 (Side 20-21)	Profit, Product, People, Planet	1 (Side 22, 53, 98)	1 (Side 22, 53, 98)	0

0		1 (Side 14-16)	1 (Side 21)	Profit, Product, People, Planet	1 (Side 7, 18, 21, 92, 249, 281)	1 (Side 7, 18, 21, 92, 249, 281)	0
---	--	----------------	-------------	---------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	---

Does the annual report refer to OECD Guidelines for Multinational Enterprises	Does the sustainability report refer to Global Reporting Initiative (GRI)	Does the annual report refer to Global Reporting Initiative (GRI)	Does either the annual or sustainability report refer to other global initiative?	ÁRL (Færøske ÁRL)	Affärsmodell	Policy	Resultat av policy
	Yes/No		Yes/No	Yes/No		Menneskerettigheder, social, miljø og klima, modvirkning af korruption	Menneskerettigheder, social, miljø og klima, modvirkning af korruption
0	0	0	0	0			
0	1 (Side 28)	0		0			
0	1 (Side 6 + 36)	0		0			

0	1 (Side 7 + 41 + 43)	0		0			
0	0	0		1		ÁRL\$99A først gældende 1. januar 2017. Dog nævnes: 1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at de vil tage vare på miljøet. Der henvises ikke til andet.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.
0	0	0		1		1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at de vil tage vare på miljøet. Der henvises ikke til andet.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.
0	0	0		1		1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at de vil tage vare på miljøet. Der henvises ikke til andet.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.
0	0	0		1		ÁRL\$99A først gældende 1. januar 2017. Dog nævnes: 1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at miljøpåvirkninger på nærmiljøet bliver undersøgt af myndighederne, med jævne mellemrum. Og at målsætningen er, at miljøet skal være på mindst samme, eller bedre niveau sidste år.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.

0	0	0		1		1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at miljøpåvirkninger på nærmiljøet bliver undersøgt af myndighederne, med jævne mellemrum. Og at målsætningen er, at miljøet skal være på mindst samme, eller bedre niveau sidste år.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.
0	0	0		1		1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at miljøpåvirkninger på nærmiljøet bliver undersøgt af myndighederne, med jævne mellemrum. Og at målsætningen er, at miljøet skal være på mindst samme, eller bedre niveau sidste år.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.
0	0	0		1		1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at miljøpåvirkninger på nærmiljøet bliver undersøgt af myndighederne, med jævne mellemrum. Og at målsætningen er, at miljøet skal være på mindst samme, eller bedre niveau sidste år.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.
0	1 (Side 258)	1 (Side 258)	?	0			
0	1 (Side 274)	1 (Side 274)	1 (Side 21)				

0	1 (Side 248 + 281)	1 (Side 248 + 281)	1 (Side 17)				
---	--------------------	--------------------	-------------	--	--	--	--

Väsentliga risker	Hantering av risker	Resultatindikatorer
<i>Menneskerettigheder, social, miljø og klima, modvirkning af korruption</i>	<i>Menneskerettigheder, social, miljø og klima, modvirkning af korruption</i>	<i>Menneskerettigheder, social, miljø og klima, modvirkning af korruption</i>

1/5. Miljø. Men de nævner andre risikoer, som dog mere er selskabsspecifikke risikoer.	1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at de vil tage vare på miljøet. Der henvises ikke til andet.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.
1/5. Miljø. Men de nævner andre risikoer, som dog mere er selskabsspecifikke risikoer.	1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at de vil tage vare på miljøet. Der henvises ikke til andet.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.
1/5. Miljø. Men de nævner andre risikoer, som dog mere er selskabsspecifikke risikoer.	1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at de vil tage vare på miljøet. Der henvises ikke til andet.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.
1/5. Miljø. Men de nævner andre risikoer, som dog mere er selskabsspecifikke risikoer.	1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at de vil tage vare på miljøet, ved at være på samme niveau eller bedre, end sidste år. Der henvises ikke til andet.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.

1/5. Miljø. Men de nævner andre risikoer, som dog mere er selskabsspecifikke risikoer.	1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at de vil tage vare på miljøet, ved at være på samme niveau eller bedre, end sidste år. Der henvises ikke til andet.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.
1/5. Miljø. Men de nævner andre risikoer, som dog mere er selskabsspecifikke risikoer.	1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at de vil tage vare på miljøet, ved at være på samme niveau eller bedre, end sidste år. Der henvises ikke til andet.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.
1/5. Miljø. Men de nævner andre risikoer, som dog mere er selskabsspecifikke risikoer.	1/5 (Miljø). Virksomheden nævner ingen politik, men blot at de vil tage vare på miljøet, ved at være på samme niveau eller bedre, end sidste år. Der henvises ikke til andet.	0/5. Resultaterne vides ikke, og nævnes ikke i årsrapporten.

--	--	--

GOAL 1: No Poverty	Mål uttryckt i siffror	Egna kommentarer	GOAL 2: Zero Hunger	Mål uttryckt i siffror	GOAL 3: Good Health and Well-being	Mål uttryckt i siffror
0	0	0	0	0	0	0
0	0		1 (Side 6)	0	0	0
0	0		1 (Side 10 + 18)	0	0	0

0	0		1 (Side 12 + 22)	0	0	0
0	0		0	0	0	0
0	0		0	0	0	0
0	0		0	0	0	0
0	0		0	0	0	0

0	0		0	0	0	0
0	0		0	0	0	0
0	0		0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	1 (Side 27-28)	1 (Side 84-100)
0	0	0	0	0	1 (Side 20-21)	1 (Side 74-95)

0	0	0	0	0	1 (Side 21)	1 (Side 78-89)
---	---	---	---	---	-------------	----------------

Egna kommentarer	GOAL 4: Quality Education	Mål uttryckt i siffror	Egna kommentarer	GOAL 5: Gender Equality	Mål uttryckt i siffror	Egna kommentarer
0	0	0	0	0	0	0
	0	0		0	0	
	0	0		1 (Side 14)	1	Fordeling mellem mænd og kvinder ansat, og videre fordeling i aldersgrupper (Side 15).

	0	0		1 (Side 16)	1 (Side 16)	Fordeling mellem mænd og kvinder ansat, og videre fordeling i aldersgrupper (S. 16).
	0	0		0	0	
	0	0		0	0	
	0	0		0	0	
	0	0		0	0	

	0	0		0	0	
	0	0		0	0	
	0	0		0	0	
0	0	0	0	0	0	0
Mange tal, hvor godt laks er, og hvordan deres produkt bliver skabt.	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	1 (Side 20-21)	1 (Side 96-115)	

	0	0	0	1 (Side 21)	1 (Side 90-111)	
--	---	---	---	-------------	-----------------	--

GOAL 6: Clean Water and Sanitation	Mål uttryckt i siffror	GOAL 7: Affordable and Clean Energy	Mål uttryckt i siffror	GOAL 8: Decent Work and Economic Growth	Mål uttryckt i siffror	Egena kommentarer
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	1 (Side 6)	0	Nævnes kort på side 6
1 (Side 18 + 24)	1 (Side 36 + 30)	1 (Side 10 + 24)	1 (Side 13 + 29)	1 (Side 10 + 14 + 31)	1 (Side 15 + 31 + 33)	Tal omkring ansættelser og ph.d pladser ift. Hele Færøerne. Derudover hvordan man bidrager i lønninger, selskabsskat, sponsorater, samt en ny fond.

1 (Side 22 + 28)	1 (Side 33)	1 (Side 12 + 28)	1 (Side 35)	1 (Side 12 + 16 + 37)	0	Ikke decideret tal. Nogle enkelte. Men ellers: Fokus på medarbejderforhold-og trivsel. Løbende udvikling i forskellige kurser, både almindelige medarbejdere, men også ledere. Arbejdssomhed mellem færing.
0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	

0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	1 (Side 27-28)	1 (Side 101-118)	Tallene bliver specielt lagt frem på side 117-118.
0	0	0	0	1	1 (Side 96-115)	

0	0	0	0	1 (Side 21)	1 (Side 90-111)	
---	---	---	---	-------------	-----------------	--

Sustainable Development Goals (SDGs) (Yes/no for each SDG)

GOAL 9: Industry, Innovation and Infrastructure	Mål uttryckt i siffror	GOAL 10: Reduced Inequality	Mål uttryckt i siffror	GOAL 11: Sustainable Cities and Communities	Mål uttryckt i siffror	Egna kommentarer
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	
1 (Side 10+ 24)	1 (Side 12)	0		0		

1 (Side 12 + 28)	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	

0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0
1 (Side 27-28)	1 (Side 31-42)	0	0	0	0	0
1	1 (Side 96-115)	1	1 (Side 96-115)	1	1 (Side 96-115)	

1 (Side 21)	1 (Side 112-133 + 90-111)	1 (Side 21)	1 (Side 90-111)	1 (Side 21)	1 (Side 90-111)	
-------------	---------------------------	-------------	-----------------	-------------	-----------------	--

GOAL 12: Responsible Consumption and Production	Mål uttryckt i siffror	Egna kommentarer	GOAL 13: Climate Action	Mål uttryckt i siffror	Egna kommentarer	Standards used: Task Force on Climate-Related Financial Disclosures (TCFD)
0	0	0	0	0	0	0
0	0		0	0		
1 (Side 24)	1 (Side 26-27)		1 (Side 24)	1 (Side 29)		

1 (Side 28)	1 (Side 33-34)	Visse tal er forklaret med/uden tavler. Men generelt fokus på bæredygtig produktion, og genbrug.	1 (Side 28)	1 (Side 34-35)	Forskellige tal indenfor bærdygtighed. Nogle blot nævnt, men andre i tavler. Men generelt arbejder man i tråd med SEV's (Elværket på Færøerne) målsætning, at al strøm på land skal være grøn i 2030. Man har lavet en betinget aftale med nuværende regering nogle klimamål.	1 (Side 41)
0	0		0	0		
0	0		0	0		
0	0		0	0		
0	0		0	0		

0	0		0	0		
0	0		0	0		
0	0		0	0		
0	0	0	0	0	0	0
1 (Side 27-28)	1 (Side 59-82)		1 (Side 27-28)	1 (Side 59-82)		0
1 (Side 20-21)	1 (48-73 + 96-115)	Primært "Planet" som er på side 48-74, hvor de forskellige klimamæssige aftryk bliver forklaret.	1 (Side 20-21)	1 (48-73 + 96-115)	Primært "Planet" som er på side 48-74, hvor de forskellige klimamæssige aftryk bliver forklaret.	0

1 (Side 21)	1 (Side 42-71 + 90-111)		1 (Side 21)	1 (Side 42-71 + 90-111)	Primært "Planet", som er gældende. TCFD bliver nævnt, men at de i fremtiden vil starte på den metode. GHG (Scope 1,2,3) bliver nævnt på side 46.	1 (Side 45)
-------------	-------------------------	--	-------------	-------------------------	--	-------------

Standards used: Greenhouse Gas Protocol (GHG) (Do they do scope 1, scope 2, scope 3)	GOAL 14: Life Below Water	Mål uttryckt i siffror	Egna kommentarer	GOAL 15: Life on Land	Mål uttryckt i siffror	Egna kommentarer
0	0	0	0	0	0	0
	1	0	Nævnes kort på side 6	0	0	
	1 (Side 18 + 24)	0	På side 25 nævnes bl.a., hvilke tiltag man har gjort, for at mindske om påvirkninger af opdrætten på forskellige fjorde.	0	0	

1 (Side 35)	1 (Side 22 + 28)	0	Ingen decideret tal. Men istedet taler man om forskellig tiltag (0 laks ud, lyde, mindre kobber osv), ASC, samt mindre dødelighed.	1 (Side 28)	1 (Side 32)	Fortælling om brug af non-GMO, brug af træ til det nye røgeri, biogassanlæg osv, samt resultater af genbrug af affald, udstyr, farligt materiale osv.
	0	0		0	0	
	0	0		0	0	
	0	0		0	0	
	0	0		0	0	

	0	0		0	0	
	0	0		0	0	
	0	0		0	0	
0	0	0	0	0	0	0
1 (Kun 1 og 2)	1 (Side 27-28)	1 (Side 59-82)		0	0	0
1 (Kun 1 og 2)	1 (Side 20-21)	1 (Side 48-73)		0	0	0

1	1 (Side 21)	1 (Side 42-71)		0	0	0
---	-------------	----------------	--	---	---	---

GOAL 16: Peace and Justice Strong Institutions	Mål uttryckt i siffror	Egna kommentarer	GOAL 17: Partnerships to achieve the Goal	Mål uttryckt i siffror
0	0	0	0	0
0	0		1	0
0	0		1 (Side 18 + 31)	1 (Side 34)

0	0		1 (Side 22 + 37)	1 (Side 39)
0	0		0	0
0	0		0	0
0	0		0	0
0	0		0	0

0	0		0	0
0	0		0	0
0	0		0	0
0	0	0	0	0
0	0	0	1 (Side 27-28)	1 (Side 59-82)
0	0	0	1 (Side 20-21)	1 (Side 48-73)

0	0	0	1 (Side 21)	1 (Side 42-71)
---	---	---	-------------	----------------